

ZA OBČINSKI PRAZNIK DVA VELIKA USPEHA

Novomeška občina praznuje svoj praznik vsako leto 29. oktobra v spomin na napad novomeške partizanske čete leta 1941 na nemško postojanko v Bučki.

Vsako leto se lahko prebivalci te dolenske, pred vojno gospodarsko precej nerazvite občine, pohvalijo z novimi delovnimi uspehi, z odpiranjem novih tovarn, šol in drugih ustanov. V 23 letih po zadnji vojni se je podoba te partizanske dežele močno spremenila. Nekaj so k temu prispevali drugi naši kraji, veliko pa so dali tudi sami prebivalci. Le malo območij je bilo v Jugoslaviji od vojne tako prizadetih kot ravno Dolenjska, zato je upravičeno pričakovala pomoč od tistih, ki so manj trpeli.

Letos so se proslave v novomeški občini začele že 6. oktobra s svečano akademijo v spomin na petdesetletnico začetka bojev za severno mejo. Dne 12. oktobra se je začelo zborovanje slavistov, odprli so razstavo o Ivanu Cankarju, 19. oktobra je bila akademija v proslavo dvajsetletnice učiteljskega, 25. oktobra so odprli razstavo najnovejših arheoloških najdb, 27. oktobra so v Sentjerneju spustili v obratovanje novi vodovod in odprli za promet asfaltirano cesto do Prekope, v Škocjanu pa asfaltirano cesto do avtomobilske ceste Ljubljana-Zagreb. Dne 28. oktobra so odprli razstavo slik Vladimira Lamuta, gostovalo je tudi celjsko ljudsko gledališče.

Glavne proslave so bile 29. oktobra. Tega dne so imeli v Mirni peči slavnostno sejo občinske skupščine, na kateri je predsednik občinske skupščine Franci Kuhar govoril o uspehih pri graditvi socializma v občini, pa tudi o težavah, zlasti v zvezi s tovarno ravnega stekla, so svečano odprli novo osnovno šolo.

Prebivalci Mirne peči so se začeli potegovati za novo šolo že pred tremi desetletji, kar je dokaz, kako je bila stara že v takratnih razmerah pretesna in zastarela. Eden izmed udeležencev proslave je mimogrede v šali omenil, da je bila stara šola tako zanič, da se je med vojno niti zažgati ni splašalo. Vmes je prišla vojna, drugje so bile enake ali še večje potrebe in tako je Mirna peč dobila tako potrebno šolo šele letos. Šola je zelo moderna, lahko bodo dograjevali posamezne učilnice in druge prostore. Ob otvoritvi so tudi v avli po krajšem kulturnem programu odkrili spominsko ploščo z napisom, da je šola posvečena vsem borcem in žrtvam fašističnega nasilja, domaćinom, ki so padli za svobodo ter narodnemu heroju Efenki, po katerem šola nosi ime. O delovanju napredne mladine v predvojni časi in med vojno je spregovorila domaćinka, tovarišica Mara Rupena. O narodnem heroju Efenki pa je govoril tovariš Jože Borštnar.

Istega dne se je nadaljevalo slavlje v Novem mestu. Tovarna perila Labod, ki je nastala iz šiviljske delavnice, je slavila

konec prve etape svoje graditve. Zdaj tovarna posluje v novem, modernem poslopiju, ki so ga končali letos in je opremljena z modernimi stroji, proizvodnja je organizirana po tekočem traku. Tovarna je v zadnjih letih dosegla velike gospodarske uspehe, kolektiv pa se je zavestno odrekal precejšnjemu delu osebnih dohodkov v korist graditve in opremljanja s stroji. Zdaj večino proizvodnje, ki je na evropski ravni, izvažajo v tujino, v glavnem na področje konvertibilnih valut.

Proslave so se končale 31. oktobra, ko so slovesno podelili Trdinove nagrade. MP

GLAVNI UREDNIK
FRANCE ŠUSTERŠIČ
ODGOVORNI UREDNIK
CRJOMIR SINKOVEC

GLASILO ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV NOV SLOVENIJE

Leto VI
5. XI. 1968
ŠT. 44

BESEDE
IN
DEJANJA

● Množica na mejnih prehodih

Po podatkih Zavoda SRS za statistiko je letos septembra prislo v vseh prometnih panogah skozi slovenske mejne prehode 3.239.470 potnikov, med njimi 669.958 domačinov, ostalo pa so bili inozemci. V rednem prometu je prišlo 2.131.536 potnikov, med njimi 1.687.659 inozemcev.

Gospodarski vestnik — 25. X. 1968

● Zaposlenost v Mariboru

Tako se je število zaposlenih v Mariboru, ki je močan zaposlitveni center, zmanjšalo od 64.370 v letu 1964 na 60.550 decembra 1967. Takemu znižanju zaposlenih je sledilo povečanje števila nezaposlenih od 635 v januarju 1965 na 2727 v januarju 1968.

Večer — 29. X. 1968

SKUPŠČINA SR SLOVENIJE O NARODNI OBRAMBI

UKREPI NA PODROČJU NARODNE OBRAMBE - TRAJNA NALOGA DRUŽBENIH DEJAVNIKOV

Skupščina SR Slovenije je na podlagi 152. člena ustave SRS na seji republiškega zbora 28. oktobra sprejela sklepe in priporočila o nalogah narodne obrambe, ki jih zaradi aktualnosti objavljamo v celoti

Vsa slovenska javnost se dobro zaveda pomena obrambnih priprav za svobodo družbeni razvoj, ozemeljsko nedotakljivost države, nacionalno suverenost ter osebno varnost vsakega posameznika.

Državljeni sprejemajo, razumejo in odobravajo načela vse ljudskega splošnega odpora, ki temelje na izkušnjah in tradicijah narodnoosvobodilnega boja, na naši samoupravni in socialistični družbi, na opori na lastne sile ter v neodvisni zunanji politiki. Za dosledno uveljavitev teh načel pa so nujne nadaljnje intenzivne in ustrezne organizacijske, materialne, strokovne in zakonske rešitve.

Skrb za narodno obrambo ni le naloga organov in svetov za narodno obrambo pri skupščinah, ampak je naloga vseh družbenih političnih skupnosti in njihovih organizmov, ki morajo vprašanja s tega področja stalno spremljati ter pravočasno ukrepati.

Ukrepi na področju narodne obrambe so torej trajna naloga vseh družbenih dejavnikov.

Na tej podlagi je skupščina SR Slovenije sprejela naslednja stališča:

1. Skupščina SR Slovenije sprejema ekspozicije predstavnika izvršnega sveta skupščine SR Slovenije Staneta Kavčiča o potrebi vprašanj s področja narodne obrambe kot osnovno splošne družbene opredelitve in neposredne aktivnosti v uveljavljanju načel in organizacije vseplošnega ljudskega odpora.

2. Skupščina SR Slovenije se strinja s programom obrambnih ukrepov sveta za narodno obrambo SR Slovenije in z delom

republiškega sekretariata za narodno obrambo, ki zagotavlja organiziranost in pripravljenost organov, organizacij in državljanov za uspešno uresničevanje načel vsesplošnega ljudskega odpora.

Program obrambnih ukrepov na območju SR Slovenije, ki ga je sprejel svet za narodno obrambo SR Slovenije in se že izvaja, je potrebno stalno dopolnjevati z novimi spoznanji in potrebami tako, da bo mogoče vse naloge, ki iz njega izhajajo, ustrezno in pravočasno izvajati.

3. Republiški upravni organi, občinske skupščine in njihovi upravni organi ter delovne in druge organizacije naj skladno s programom sveta za narodno obrambo preizkusijo in dopolnijo svoje že obstoječe načrte obrambnih nalog in ukrepov. Pri tem naj upoštevajo vse nove možnosti in naloge, ki izhajajo iz razširjene pristojnosti občinskih skupščin glede operativne uporabe enot teritorialne obrambe in izpeljevo vse naloge glede zavarovanja ozemlja in objektov, zaščite ljudi in materialnih dobrin, oblikovanja vojne organizacije družbenih organov ter priprav za učinkovito delovanje zvez, informacij, proizvodnje, preskrbe, prometa, proizvodnje ter komunalnih in drugih dejavnosti v izrednih razmerah.

V obrambne priprave morajo biti neposredno vključene krajevne skupnosti, posamezna naselja in delovne organizacije, tako da bodo sposobne organizirano in samostojno ukrepati.

4. Pristojna telesa skupščine SR Slovenije in republiški sekretariati naj proučijo ter skup-

ščini SR Slovenije ter izvršnemu svetu predložijo predloge ukrepov za sistemsko ureditev financiranja zadev s področja narodne obrambe, ki so v pristojnosti republike, občin in delovnih organizacij. Predložijo naj tudi ustrezne načine kreditiranja ali drugačne stimulacije za potrebe stalnih zalog blaga in surovin. Tem nalogam naj se prilagodi tudi funkcija zavoda SR Slovenije za rezerve.

V izhodiščnih družbeno-ekonomskih razvoju SR Slovenije za prihodnje obdobje je potrebno upoštevati in v proračunih družbeno-političnih skupnosti zagotoviti sredstva za kritje finančno-materialnih potreb narodne obrambe.

5. Skupščina SR Slovenije pozitivno ocenjuje dosedanje delo in prizadevanja družbeno-političnih ter strokovnih organizacij in društev na področju narodne obrambe. Aktivno politično delo bo tudi v prihodnosti najmočnejša opora za izvajanje strokovno-operativnih nalog, ki izhajajo iz obrambnih priprav.

Družbeno-politične skupnosti, delovne in druge organizacije naj razvijajo in v prihodnje še bolj koordinirajo delo z družbeno-političnimi ter strokovnimi organizacijami in društvi in v sodelovanju z njimi zagotove obveščenost prebivalstva o vprašanjih narodne obrambe.

6. Pouk predvojaške vzgoje v šolah in na univerzi naj se v okviru obstoječega fonda učnih ur kakovostno izpolni in programsko aktualizira. Republiški sekretariat za prosveto in kulturo naj v sodelovanju z republiškim sekretariatom za narod-

no obrambo stori vse potrebno, da bo vsebina tega programa nudila primerno osnovo za nadaljnjo vzgojo na področju narodne obrambe.

Obrambno vzgojo v šolah je potrebno uskladiti z dejavnostjo društev in organizacij, ki skrbijo za splošno, tehnično in drugo z obrambnimi nalogami povezano strokovno vzgojo. Družbeno-politične skupnosti in delovne organizacije naj takšnim društvom in organizacijam zagotovijo pogoje za delo.

Pospešeno naj se organizira ter izvede obrambna vzgoja za delavce v republiških in občinskih upravnih organih. Enako skrb pa je potrebno posvetiti tudi vzgoji zdravstvenih in drugih strokovnih delavcev glede na strokovne posebnosti pri opravljanju njihovih poklicnih dolžnosti v vojnih razmerah.

7. Radio, televizija, časopisje in kinematografija imajo izreden pomen za obveščenost in vzgojo najširšega kroga prebivalstva na vseh področjih narodne obrambe. Zato morajo to obveščenost stalno poglobljati, sodelovati pri usposabljanju ljudi za samozaščito ter jih seznaniti z osnovnimi nalogami in dolžnostmi v primeru vojne.

Omenjena sredstva javne komunikacije naj prilagodijo tem nalogam svojo organizacijo in tehnično opremljenost.

8. V zvezni skupščini so v razpravi predlogi zakonov o narodni obrambi, ki uveljavljajo načelo vsesplošnega ljudskega odpora ter dajejo na tem področju več pristojnosti in nalog republikam, občinam in delovnim organizacijam. Glede na to je potrebno naloge in ukrepe s področja narodne obrambe že sedaj izvajati v skladu z načelnimi rešitvami, ki jih predvidevajo ti zakoni.

Skupščina SR Slovenije bo izdala potrebne republiške predpise, ki morajo uveljaviti enotno organizacijo obrambnih priprav in delovanje organov ter organizacij v primeru vojne. V skladu z novimi zakoni in predpisi o narodni obrambi je potrebno naloge in pristojnosti, ki iz njih izhajajo, urediti s statuti občin ter s splošnimi akti delovnih organizacij.

Skupščina SR Slovenije in njena telesa naj v prihodnjem obdobju obravnavajo vsa vprašanja obrambnih priprav.

9. Uresničevanje načel vseplošnega ljudskega odpora ter usklajenega delovanja vojaškega in civilnega sektorja na področju narodne obrambe nalaga republikam in občinskim upravnim organom, ki so pristojni za narodno obrambo, zahtevne in odgovorne naloge. Zato je potrebno zagotoviti, da se ti organi ustrezno organizirajo in da delajo v njih primerno usposobljeni kadri.

● Tudi kurir je bil predsednik

Direktor Inštituta za ekonomiko kmetijstva Srbije Sveta Popović je pred kratkim pripovedoval: — Direktorji kmetijskih združenj so, kot po neki navadi, v precej primerih bivši predsedniki — okrajev, občin, sindikatov, kake druge organizacije... Toda da je opravi svoje in pri sebi pač prišli do te stopnje. Morda mi ne boste verjeli, toda v neki združitvi, ki sem jo obiskal, je bil ne samo direktor, marveč tudi kurir neke — predsednika.

Poučna zgodba, tako za nadaljnji razvoj kmetijstva, kakor tudi za predsednike.

Politika — 26. X. 1968

● Izredni študenti...

V razgovoru z nekaterimi univerzitetnimi profesorji je slišati, da vendarle nekateri zaposleni na odgovornih delovnih mestih pridno izredno študirajo, kar pa seveda za večino ne velja in z druge strani, iz delovnih organizacij in občinskih skupščin je slišati podobne ugotovitve. In opozorilo. Mnogi odgovorni — tudi direktorji — so se skriti v senco indeksa izrednega študenta. Imajo dobro opravilo, ki ga že leta vlečejo iz zepa, kadarkoli se zaostri vprašanje njihove izobrazbe: »Saj sem vpisan kot izredni študent.«

Delovna enotnost — 26. X. 1968

● Spremembe in dopolnila...

Po podatkih poslovnega združenja za trgovino je v manj kot treh letih izšlo osem sprememb in dopolnil temeljnega zakona o prometu davku, deset sprememb in dopolnil zakona o tarifi zveznega prometa davka in kar 457 poplajev zveznega sekretariata za finance o istem zakonu. Izračunali so, da je bilo vsaj drugi delovni dan izdan eno pojasnilo o prometnem davku.

Delo — 28. X. 1968

● Permanenčna vojna...

Problemi financiranja potreb splošne porabe, s katerimi imamo vedno znova opraviti vsako leto in s tem tudi z rebalansiranjem proračunov, se dejansko kumulirajo in postajajo čedalje bolj zamotani. V širšem političnem smislu so pripeljali celo do takega absurda — o čem smo v našem listu že spregovorili — da je izbruhnila permanentna vojna med »gospodarstvom, ki ustvarja sredstva, in negospodarstvom, ki del teh sredstev neuporabno troši.«

Gospodarski vestnik — 29. X. 1968

● Doslednost v Nišu

V zadnjih nekaj dneh so v Nišu zaprli petnajst privatnih gostinskih podjetij, ali skoraj polovico teh objektov v mestu. Privatnim gostilničarjem, ki niso plačali davka, so zaplenili ves inventar.

Mnogi gostilničarji so se izognili davčnim obveznostim tako, da so se povezali z manjšimi gostinskimi podjetji družbenega sektorja. Na ta način je samo v Nišu škodovana družbena skupnost za več kot pol milijona novih din.

Borba — 30. X. 1968

● Pretiran davek

Dohodek kmetije je bil takšen: prodala je 400 l vina po 400 S-din liter, kar znaša 160.000 S-din, 1.30 kub. metra orehove hlodovine v vrednosti 65.000 S-din, enega prašiča, težkega 120 kg v vrednosti 60.000 S-din (po 500 S-din kg) in nekaj jagnj. To je bil ves dohodek kmetije, in sicer v skupnem znesku 285.000 S-din. Samo po sebi je razumljivo, da tako velike kmetije in še zlasti vinogradi kmeti ni mogel obdelati sam s svojo družino in tu so se stroški za reprodukcijski material, za popravila in vzdrževanje inventarja in podobno. Davka za zdravstvenim zavarovanjem vred je kmetija imela 150.000 S-din.

Kmečki glas — 31. X. 1968

OBČANOVA BELEŽNICA

Ce bi strnil vse ali skoraj vse izjave zaposlenih o lani uvednem deljenem delovnem času — pri tem mislim na izjave, ki smo jih slišali kjerkoli ali brali v časnikih — bi lahko vzliknili s Presernom: Kaj pa je tebe treba bilo. Kaj je bilo treba, da se je prelilo toliko črnila in porabilo toliko časa za stvar, o kateri je že spoznal izjavilo nič koliko pametnih ljudi, da ni zrela in da ne bo dobro, če ugriznemo vanjo!

Medtem ko je lansko leto precej delovnih organizacij in posameznikov sprito aktivistično zveze argumentov sprejelo predlog

o deljenem delovnem času z ne preveč prepričljivim »da«, ga je letos čedalje več ljudi odklanjalo z odločnim »ne«, kar so jim narokoval vsakdanje izkušnje. Za »ne« se je v zadnjem času ogreela velika večina delovnih ljudi in kolektivov, kar je prišlo do izraza ne samo v zasebnih pogovorih, ampak tudi v tisku, temveč tudi v skupščinskih organih.

»Znano mi je, da se večina organizacij, ki opravljajo zadeve javnega pomena, ne strinja s sedanjim razporeditvijo delovnega časa. Ves odpor proti taki razporeditvi delovnega časa temelji na tem, da nimamo urejenega otroškega varstva, nimamo močnejši organizirati družbeno prehrano niti ni možno uskladiti prometne zveze. Odpor proti taki razporeditvi delovnega časa ne izvira samo od prizadetih upravnih organov in organizacij, temveč naledimo na odpor tudi pri ostalih prebivalcih, ki morajo po kakršnih koli opravkih na razne urade, pa zaved ne morejo urediti v zgodnejših jutranjih urah. Občine, ki so že prešle na novi delovni čas, usotavljajo, da je efekt dela v popoldanskih urah manjši... Ljudje, ki delajo v teh organih, so opustili družbeno politično delo na terenu...«

Naposled je prišla vsa stvar pred skupščino. Ljudski poslanec Franc Jere je v svojem vprašanju predstavniku izvršnega sveta navedel med drugim naslednje:

Skupščina je naposled — 28. X. — sprejela zelo pameten sklep o enotnem delovnem času javne uprave. Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o petdnevnem delovnem tednu najprej precizira položaj, ki ga ima v delovnem tednu sobota, ko se ne dela, nato pa razporedja delovni čas v okviru petdnevnega delovnega tedna tako, da so republiški upravni or-

gani in drugi organi in organizacije, ki opravljajo za republiko pomembne zadeve, ter drugi organi, ki jih določa zakon, dolžni posloovati dnevno od 7. do 14. ure ter ob sredah po dve uri v času med 15. in 19. uro.

Zadeva je torej rešena v splošno zadovoljstvo, pri čemer pa se marsikomu nehoti poraja vprašanje, kdo je odgovoren za škodo oziroma stroške, ki so nastali zaradi deljenega delovnega časa... F. S.

Kaj pa je tebe treba bilo...

BELA BARVA
ZA BELO PERILO

mica

V ZELENI VREČKI

ZA STROJNO PRANJE

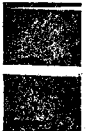

Razprava o zveznem proračunu. — Zvezni odbor zvezne skupščine je končal dvodnevno sejo in po obširni razpravi sprejel osnove gospodarske politike za prihodnje leto, nadalje predloga zakonov o sklepnem računu zveznega proračuna in spremembah v zveznem proračunu za leto 1968 kakor tudi osnutek zakona o zveznem proračunu za leto 1969.

Zaključek proslav v Trstu. — V Trstu so se včeraj zaključile letošnje proslave 50-letnice zmage v I. svetovni vojni in priključitve Trsta Italiji. Zaključne slovesnosti sta se udeležila tudi predsednik republike Saragat in predsednik vlade Leone. Saragat je sprejel predstavnike bivših bojevnikov, katerim so podelili zlato medaljo »Trst 66«.

Zakon o federaciji podpisan. — Na bratislavskem gradu so predsednik Ludvik Svoboda, predsednik skupščine Josef Smrkovsky in predsednik vlade Oldřich Černík podpisali ustavni zakon o češkoslovaški federaciji. Na slovesnosti so poudarili ideje in želje za popolno enakopravnost obeh narodov, federacijo in krepitev češkoslovaške državnosti.

Sestanek sil varšavskega pakta. — V Moskvi so se na dvodnevni šeststanki pogovarjali obrambni ministri držav članic varšavskega pakta. Sestanka so se udeležili obrambni ministri Sovjetske zveze, Bolgarije, Poljske, NDR, Romunije, Madžarske, pa tudi poveljnik sil varšavskega pakta maršal Jakubovski. Razpravljali so o krepitevi organizacije varšavskega pakta.

DOGODKI TEDNA

George Papandreu umrl. — V 80. letu starosti je umrl vodja unije centra in znani grški politik George Papandreu. Njegova družina je odklonila državni pogreb. Pokojni Papandreu je aktivno sodeloval v boju proti okupatorju in bil prvi predsednik emigrantske vlade. V parlamentarnem življenju je sodeloval od leta 1923 do polkovniškega puča aprila lani.

Russellovo sodišče obsodilo SZ. — Russellovo mednarodno sodišče je v zvezi s 50-letnico češkoslovaške republike obsodilo SZ vojnega zločina zaradi zasedbe ČSSR. Izjavo v tem smislu so sprejeli trije predsedniški sodišča: Bertrand Russell, Jean Paul Sartre in Vladimir Dedijer že pred nekaj tedni, sedaj pa jo je podpisalo še 11 ostalih sodnikov raznih narodnosti.

Raketo zrak-zrak prenesli v SZ. — Generalni tožilec Zvezne republike Nemčije dr. Ludwig Martin je izjavil, da so del rakete zrak-zrak ter navigacijska instrumenta, ki so ju lani ukradli z nekega letalskega oporišča, prenesli v Sovjetsko zvezo. Raketa in naprave za nadzvočne »starfighterje« so izginili iz oporišča v bližini Zella v Južni Nemčiji oktobra lani.

Konec bombardiranja. — Ameriški predsednik Johnson je ukazal popolnoma prenehati letalsko, pomorsko in topniško bombardiranje v Severnem Vietnamu. Dejal je, da se je tako odločil v skladu s pričakovanji, da druga stran ne bo izrabila vojaške prednosti, nastale po zaustavitvi bombardiranja. Predstavniki narodnoosvobodilne fronte Južnega Vietnama se bodo udeležili razširjenih mirovnih pogajanj, napovedanih za 6. november.

Dajan: Izrael je pripravljen. — Izraelski obrambni minister Moše Dajan je zagrozil Egiptu, da bo Sueski prekop spremenjen v »veliko egiptovsko grobnico«, če bi Kairo nenadoma napadel čez prekop. Če bi nenadoma napadli na široki fronti, je izjavil Dajan na zaprtem sestanku združene stranke dela, jih bomo strahovito potokli.

Nova vlada v Siriji. — Po enotedenski vladni krizi je Sirija dobila novo vlado, ki je povsem podobna vojaškemu kabinetu. V novi vladi ni dveh ministrov, ki sta bila od februarja 1968 glavna opora režima — to sta nekdanji premier dr. Zu'ajen in Ibrahim Makos, nekdanji podpredsednik vlade in zunanji minister. Novi premier je šef države Nuredin Atasi.

Lizbona: brezobziren obračun z demonstranti. — Portugalski študenti so v Lizboni organizirali demonstracije proti brutalnosti specialne policije (PIDE) in zahtevali preiskavo o smrti nekega študenta, ki ga je policija aretirala pred dvema mesecema. Policija je brutalno navajala na študente in brezobzirno obračunala z njimi. To so druge demonstracije po vrsti, odkar je Caetano nasledil Salazarja.

Plenum CK KP SZ. — V Moskvi se je končal plenum centralnega komiteja KP Sovjetske zveze, na katerem so razpravljali o napredku kmetijske proizvodnje in zunanjepolitični dejavnosti politbiroja CK KP SZ. V enem izmed sklepov, sprejetih na plenumu, ugotavljajo, da je naletela zunanja politika CK KP in sovjetske vlade na soglasno podporo in odobravanje pri vsej partiji in vsemu ljudstvu.

Volitve v ZDA. — Danes bo na volišča v vseh ZDA prišlo okrog 75 milijonov Američanov, ki bodo odločili, kdo bo novi predsednik ZDA — republikanec Nixon ali demokrat Humphrey. Tretji kandidat, skrajno desničarski rasist George Wallace nima resnih možnosti za zmago. Programa obeh vodilnih strank se ne razhajata bistveno. Tik pred volitvami Nixon vodi pred Humphreyem za 3 odstotke.

OGLEDALO NAŠEGA ŽIVLJENJA IN DELA

»Pomagajte nam zgraditi cesto!«

Zadnjo nedeljo v mesecu septembru me je pot zanesla v prijazno gorsko vasico Rut nad Baško grapo. Vsako leto, če le utegnem, obiščem ta prelep planinski kraj, ki leži pod Rodico in nudi obiskovalcu prelepo zatočišče pred mestnim hrupom. Vasica je na pogled skromna in tiha, vaščani so prijazni in pozna se jim, da opravljajo trdo kmečko delo.

To nedeljo je tamkajšnje ZB Rut-Grant imelo praznika. Razvili so namreč svoj prapor. Odkritju prapora je prisostvovalo precejšnje število ljudi. Prišli so tudi iz Tolmina. Dež ni mogel pokvariti razpoloženja med sodelujočimi, ki so pripravili lep kulturni program sredi vasi

pri spomeniku padlim za svobodo. Lepo je bilo poslušati pevce iz Tolmina in recitacije tamkajšnje šolske mladine. Otvorjeni govor je imel Andrej Brovč, za njim je govoril Ciril Kos. Prapor je prevzel v varstvo Ignac Ferjanc. Ko je prevzel prapor, se je zahvalil za zapuščanje, nato pa je v skromnih besedah povedal nekaj misli o življenju Rutarjev in Grantarjev in med drugim dejal:

»Težko je bilo življenje v teh krajih, posebno takrat, ko so nam gospodovali tuji. Ze takrat so nam obljubljali, da nam bodo speljali cesto v dolino. Toda ostalo je samo pri besedah. Rekli so nam, da smo antifašisti in da si zato ne zaslužimo

ceste. Prišla je vojna in z njo novo trpljenje. V vaseh Rut in Grant smo kljub težavam uspeli organizirati eno izmed središč partizanskega gibanja na Tolminskem.«

Govoril je še o poteku tega dela. Na kraju pa se je obrnil na prisotne in dejal:

»Tovariši gostje in drugi! Pomagajte nam, da si bomo naredili ceste in si s tem izboljšali življenje. Saj je preteklo že precej let od osvoboditve, ceste pa še danes nimamo.«

Tako je minil prvi del proslave. Vrniti sem se moral domov. I o sem se že spuščal proti Baški grapi, je pod vrhovi gora odmeval glas tolminskih pevcev. Pomislil sem na te ljudi in si dejal: Res bi bilo lepo, če bi pristojni tovariši slišali ta glas govornika, ki je dejal: »Pomagajte nam narediti cesto...«

Ferdo Čelinšek

Delegacija ANPI iz Padove

Na povabilo republiškega odbora ZZB NOV Slovenije se je v dneh od 24. do 27. oktobra mudila pri nas šestčlanska delegacija ANPI (organizacija italijanskih partizanov) iz Padove. Delegacija, ki jo je vodil predsednik organizacije dr. Arnoldo Traversa, je s tem vrnila obisk ZZB NOV Slovenije, katere predstavniki so v dneh od 10. do 12. oktobra obiskali Padovo. Med svojim bivanjem v Sloveniji so predstavniki ANPI iz Padove obiskali poleg Ljubljane še Celje, kjer so si ogledali muzej revolucije in tovarno EMO. Bili so tudi v Velenju in si tam ogledali tovarno Gorenje, v Kidričevem pa so jim razkazali delo in proizvode v tovarni.

Domoljubna vzgoja v Prestranku

Učenci višjih razredov osnovne šole v Prestranku pri Postojni so bili te dni na poučni ekskurziji v zamejstvo. Obiskali so opensko strelišče, položili cvetje ob spominskem obeležju padlih žrtv zločinskega procesa Pinko Tomažič, med katerimi je bil tudi domačin iz Zelj pri Prestranku Ivan Vadjnal, po katerem se imenuje prosvetno društvo v tem kraju. Dalje so obiskali Bazovico in si gledali spomenik bazijskih žrtv, položili cvetje in počastili spomin padlih. Odpravili so se v Trst in v ulici Coroneo videli zloglasne zapore, kjer so mučili nji-

hove domačine pred 27 leti. Spremljal jih je tudi eden izmed udeležencev procesa Pinko Tomažič, Franc Sluga iz Zelj, ki je bil tedaj obsojen na 30 let zaporov.

Učenci so se že pred odhodom na izlet podrobno seznanili z dogodki v tej zvezi. V razredu so pripravili skromno razstavo originalnih dokumentov, v procesu, ki jih še hranijo družine takratnih žrtv. Zdal pa pišejo še naloge na to temo.

Sola v Prestranku posveča veliko pozornost domoljubni vzgoji učencev. Podobne ekskurzije so že organizirali v znano vas Lipo pri Rupi, kjer so nacisti do tal požgali vas, domačine pa postrelili. O dogodkih jim je podrobno govoril domačin, stari borec tov. Gabrnik. Letos pa so organizirali tudi izlet v Begunje, Drago in Gramozno jama. Tudi pred izletom v Begunje so se pobliže seznanili z vojnimi dogodki in tej zloglasni mučnici. Brali so namreč knjigo I. Mežnar »Bila sem na smrt obsojena«.

M. P.

Borci za severno mejo iz Celja so proslavljali

V okviru letošnjih jubilejnih prireditve je nastopila s proslavo tudi celjska organizacija borcev za severno mejo. V sredo, 16. oktobra, popoldne so se zbrali njeni člani v vrtni dvorani »Evropske« v Celju in jo zasedli do zadnjega kotička. Slavnostnega zborovanja in družabnega večera so se kot častni gostje udeležili zastopniki občinskih skupščin Celje, Laškega, Sentjurja in Zaleca, predstavniki organov ljudske oblasti in odposlanci družbenih organizacij. Med samimi člani pa so bili navzoči tudi predsednik republiškega odbora zveze dr. Maks Pohar, ravnatelj prof. Fran Mravljak, nekdanji adjutant generala Maistra ter celjski književnik Fran Roš.

Govorniki so na zborovanju poudarjali velik pomen dogodkov in bojev pred 50 leti, ko so naši slovenski vojski — prostovolci sodelovali pri določenju in varovanju naše severne meje. »Dolžnost nas zborovalcev, pa tudi vse naše družbe, je, da se zavedamo zgodovinske važnosti dogodkov, ob katerih smo Slovenci dosegli svojo državno skupnost z drugimi jugoslovanskimi narodi. Ti dogodki pa so v znatni meri usmerjali tudi naš slovenski vojski, ki so kot prostovolci pred pol stoletja po hiteli braniti našo narodno mejo. Bili so edino vojaštvo, s katerim je domovina v onih usodnih mesecih razpolagala,« je dejal predsedujoči govornik.

Naslednjega dne zvečer pa je pod okriljem Delavske univerze v Celju v glavni dvorani Narodnega doma predaval član celjske organizacije o bojih za severno mejo, njihovi narodno-politični pomembnosti ter o njihovih uspehih in posledicah.

M. R.

Temelji za spomenik

V Trzinu so pričeli z gradnjo spomenika borcev in žrtvam NOV. V teku so zemeljska dela v parku ob cesti JLA. Spomenik bo zgrajen s prispevki občanov in gospodarskih organizacij. Prispevke pa bodo zbiral še dve leti.

Za prispevek za gradnjo spomenika so se odločile tudi nekatere družbene organizacije, tako na primer folklorna skupina »Karavanke«, ki bo sicer še precej časa vadila nov program, potem pa bo nastopila v Trzinu na prireditvi »Prispevam za gradnjo spomenika NOB«.

V. B.

Poizvedujemo

Moj brat Jože Pančur, rojen 19. decembra 1928 v Zgornjem Tušnju, je vstopil v partizansko vojsko prostovoljco 26. julija 1943. Najprej je imel partizansko ime Stefan, pozneje pa Jožko, ker je bil številčan že nekdo drug. Prvotno je bil v Kamniškem bataljonu, nato v 8. brigadi, kasneje pa vodnik v štajerski brigadi VDV. Jeseni 1944 so ga poslali v podoficijsko solo v Semic. V začetku novembra 1944 so se gojenci te šole udeležili bojev z Nemci in domobranci, ki so vdrli v Belo Krajino. V teh bojih je bil moj brat ranjen skozi pljuča. Odpravil so ga v bolnišnico v Radatovcih v Žumberku. Tam je 16. novembra umrl. Pokopali so ga na pokopališču pri Sveti Nedelji. O tem govori več dokumentov.

Na pokopališču pa so mi domačin pokazali več grobov, katerih so pokopali Slovenci. Rad bi točno zvedel, kateremu grobu je moj brat, ker bi mu rad postavil spomenik, saj so grobovi močno zanemarjeni.

Morda se kdo od tovarišev, ki so bili z mojim bratom v bolnišnici, ali kdo od osebja, spominja, v katerem grobu so ga pokopali? Slišal sem, da je bil tedaj komisar bolnišnice Ante Novak, pozneje pa neki Počkar. Zdravniki je bil Nikola Car, zdaj v službi neke v Ljubljani. Bolničar je bil neki Tramsšek iz Krškega, ki je imel na Hcu bračotino. Zdal je tudi baje v Ljubljani.

Prosim vse, ki se moje brata spominjate ali kaj vedo o njem, posebno tje, ki je pokopanih, da mi to sporočijo na moj naslov.

Lojze Pančur — Pankraci,

Vrhpolje 40/a pri Kamniku

Popravek

V 43. številki našega lista, na 9. strani, v članku »Zastave bojne, po častite mi spomin...« nam jo je zagodel pokopanih Slovencev. Rad bi Stanetovega rojstva. Pokojni Fran Rozman-Stane se je rodil leta 1912, ne pa 1942, kot piše v članku.

V isti številki na zadnji strani je izšla krizanka z napako, ki je onemogočila reševanje. Opravičujemo se reševalcem, do napake pa je prišlo zaradi zamenjave modela z drugim.

Vojaški vojni invalidi iz Idrije so se tudi letos potekali na že tradicionalni letni izlet. To pot so si za cilj izbrali obisk združitve Smarješke Toplice. Čeprav je zdravilišče v tem času polno gostov, so jih pristrčno sprejeli in gostoljubno postregli. Za to res edinstveno doživetje želijo Idrijčani izraziti upravi združitve Smarjeških Toplic za izkazano velikodušno pozornost, ki je presegla vsa njihova pričakovanja, posebno zahvalo. — D. K.

Marka Beliniča so odstavili

Na četrti seji republiškega odbora ZZB NOV Hrvatske so obravnavali predvsem dosedanje in prihodnje aktivnosti pri nalogah narodne obrambe.

V nadaljnjem poteku se je republiški odbor z večino glasov odločil odstop dosedanjega predsednika Marka Beliniča in sklenil, da ga odstavi s tega mesta zaradi njegove moralno politične odgovornosti, v zvezi z afero okoli založniškega podjetja »Republika« v Zagrebu.

Na seji so prebrali pismo Marka Beliniča republiškiemu odboru. V tem drugem pismu nekoliko drugače kot v prvem, ki ga je prav tako

naslovil na republiški odbor, pojasnjuje svoje sodelovanje z založniškim podjetjem »Republika« in bivšim urednikom tega podjetja Micko. vicem, prizna pa, da je Micković izkoristil njegov ugled in funkcijo in zaradi tega pravi, da je za to moralno-politično odgovoren.

Na svojih prejšnjih dveh sejah je predsedstvo republiškega odbora vzelo na znanje odstop Marka Beliniča, toda soglasno se je strinjalo s tem, da odstopa ne gre sprejeti, ker je treba Marka Beliniča zaradi njegove moralno-politične odgovornosti pred organizacijo odstaviti z dolžnosti.

Tudi na tej seji je republiški odbor kategorično demantiral, da bi organizacija borcev imela kakršnekoli stike s Mickovićem.

Velika večina članov republiškega odbora je sklenila, da se Belinič odstavi z dolžnosti predsednika. Sklenili so tudi, da bo do prihodnje skupščine, ki bo v marcu prihitela leto, vodil predsedniške posle Perica Dozet.

ANTON STRITIH

V Bistrici pri Trzinu je umrl, star 66 let, začetnik muzejanskega pi, tovariš Anton Stritih. Več kot 40 let je bil krojač. Osvobodilno gibanje je začel podpisati že leta 1941, leta 1943 pa je začel v njem tudi aktivno delati. Posebno vneto je delal ob ustanovi

vitvi Kokrškega odreda. V njegovi hiši so se stalno zadrževali partizani, sam pa je delal v odvodu OF in v gospodarski komisiji. V OF so se vključila tudi njegova družina, prav tako pa je vzgajal svoje valence in pomočnike v poštnih in naprednih ljudi.

Po osvoboditvi je bil član prvega narodnoosvobodilnega odbora, pozneje pa več let občinski odbor, ki tržičke občine. Vsa leta je delal tudi v ZB in pri gasilcih. Z njegovo smrtjo smo izgubili dobrega tovariša in svetovalca.

KINO SPORED

● Kino Triglav, Ljubljana:

7. in 8. novembra 1968 »Kaj je novega, muca«, angleška barvna VV komedija.

9. in 10. novembra »Mlada vihra« (Volckovi Texasa), ameriški barvni CS western.

samo 12. novembra »Diverzanti«, jugoslovanski vojni film.

● Kino Večje:

od 8. do 10. novembra 1968 »Zandar v New Yorku«, franc. barv. CS komedija.

13. in 14. novembra »Preizkus vesti«, angleški film.

● Kino Zalog:

samo 7. novembra 1968 »Zandar v New Yorku«, amer. barv. CS komedija.

9. in 10. novembra »Geronimo«, am. barv. CS film.

● Kino Zadobrova:

9. in 10. novembra 1968 »Nebo nad glavo«, francoski barv. fantastični film.

13. novembra »Brez potnega lista v tuj postelji«, nemška komedija.

OB TABORNEM OGNJU

Število in pomoč drug drugemu pomagalo prebroditi marsikatero težavo, reševalo pa je tudi človeška življenja. No, sedaj večkrat govorimo, da tovarištva ni več in da smo postali sebičneži, ki se pehamo le še za denarjem in ugodnostmi, ter da nimamo več čuta do sočloveka.

Da to vedno ne drži, le primer iz počitniškega doma ZZB NOV Gorenjske v Novigradu. Razni izletniki so imeli postavljene šotore vzdolž obale. Tudi pred počitniškimi hišicami ZZB NOV je bilo precej šotorov. V enem izmed teh je zbolel možič in imel je visoko vročino. Zaradi tega bivanje v šotoru, posebno ponoči, ni bilo najbolj primerno. V eno izmed sob je prišel upravnik doma in se zanimal, če bi se bolnik lahko za-

časno tam nastanil. Tovariši so bili takoj pripravljeni, da ga vzamejo v sobo, eden izmed njih pa je ponudil svojo posteljo, sam pa je bil pripravljen ležati na tleh. Za bolnika so takoj prinesli svežo posteljno perilo, tako da je lahko prišel k njim. Postali so dobri prijatelji in v udobni postelji si je nekako opomogel, da je z družino lahko odpotoval domov. Ker je bila nekega večera nevihta, so vzeli v sobo čez noč še njegovo ženo in malo hčerko, čeprav je bilo morda to v nasprotju z redom počitniškega doma.

Tudi drug primer iz istega kraja kaže, da tovarištvo ni zamrlo. Vračala sta se znanca, nekdanja borca, iz Novigrada, precej dobre volje in se nista kaj dosti ozirala na motorna vozila, ki so ju prehitevala, tako da je marsikdo moral vozilo ustaviti in ju prositi, da sta se umaknila. Seveda ni manjkalo tudi hudih besed, ker je tam cesta dokaj ozka in poleg tega tudi slabo vzdrževana. Za njima je pripeljal tudi nekdo, ki ju pa ni zmerjal, ampak povabil v avto, da se peljeta z njim do Pinete. Dobre volje obeh se je kmalu nalezl še tretji, ko so ugotovili, da so bili vsi trije v neki prekomorski brigadi in da so so skupaj prebijali proti Trstu proti koncu vojne. Eden od prvih dveh je bil ranjen in prav ta, ki jih je sedaj vozil,

mu je pomagal, da je zlezal za nizek kraški zid. Seveda so to nenavadno srečanje počestno proslavili.

Lep primer tovarištva smo lahko opazili tudi na Vrščici. Kak kilometer pod Vrščico proti Trenti je bila poleti avtomobilska nesreča. Na srečo sicer nihče ni bil ranjen, avto pa je bil toliko pokvarjen, da ni mogel nadaljevati vožnje. Nekdo je šel do Tičarjevega doma na Vrščici in telefoniral na Jesenice. V gostilniški sobi je bilo kakih 10 mladih ljudi, ki so se zabavali in pili ter bili dobre volje. Ko so slišali v nesreči, so vsi vstali in odhiteli po cesti proti kraju kjer se je to zgodilo. Nihče jih ni prosil, sami so čutili za svojo dolžnost, da pomagajo bližnjemu. Menili so, da bodo lahko pripeljali pokvarjeno vozilo vsaj do Vrščice. Ker pa tega niso zmogli, so počakali dobri dve uri, da je prispel kamion in da so nanj naložili osebni avto. Sofer, katerega je med potjo skrbelo, kako bo naložil avto, se je čudil mladim ljudem, ki so tako nesebično priskočili na pomoč.

Mnogo je podobnih primerov, ki se dogajajo iz dneva v dan, zato bi bila zgrešena trditev, ki se pogosto ponavlja, da je tovarištvo zamrlo.

PROBLEMI SLOVENCEV V ITALIJI

Prizadevanja za doslednejšo uveljavitev materinščine

Enaindvajset let po podpisu mirovne pogodbe z Italijo, 20 let po sprejetju ustave republike Italije in 14 let po podpisu pogodbe za urejanje tržaškega ozemlja manjka še marsikaj, kar bi naj bilo že zdavnaj urejeno.

Spomnimo se malo sprejetih obveznosti. Čl. 15 mirovne pogodbe (Pariz 10. febr. 1947) in o razmejitvi med Italijo in Jugoslavijo pravi: »Italija bo podvela vse potrebne ukrepe, da se zagotovi vsem osebam, ki se nahajajo pod italijansko oblastjo, brez razlike rase, spola, jezika ali vere, uživanje človekovih pravic in osnovnih svobod, upoštevajoč pri tem svobodo besede, tiska in publikacij, svobodo veroizpovedi, svobodo političnega prepričanja in zborovanj.«

Ustava republike Italije, sprejeta 22. decembra 1947 in uveljavljena oktobra 1948, v 3. čl. določa: »Vsi državljani so socialno enakopravni pred zakonom, brez razlike na spol, raso, jezik, vero, politično prepričanje, osebni in družbeni položaj.« 6. člen te ustave pa zagotavlja zaščito manjšin, kar da se bo uredilo s posebnimi predpisi.

5. oktobra 1954 je bila v Londonu parafirana spomenica o soglasju med vladami Italije, Anglije, ZDA in Jugoslavije o Svobodnem tržaškem ozemlju. Temu dokumentu je priložen poseben statut o zaščiti pravic narodnih manjšin tega ozemlja.

Kljub številnim uradnim izjavam, obljubam in zagotovilom, tudi najvišjih oseb političnega delovanja v Italiji, je ostalo še marsikaj, kar ni urejeno in kar bo treba po možnosti urediti čimprej.

Vso slovensko nacionalno skupnost mora najhujše prizadevanje, da Slovenci v Beneški Sloveniji in Kanalski dolini še danes nimajo niti svojih osnovnih šol. Svojo izredno in veliko nacionalno vitalnost

so dokazali s tem, ker so se od plebiscita pred 102. leti (21. in 22. oktobra 1866) kljub načrtni raznarodovalni politiki, ki so ji bili izpostavljeni, ohranili slovenstvu. Tu živi okrog 50.000 Slovencev, kar bi vsekakor moral biti zadosten razlog, da se jim prizna in omogoči temeljna nacionalna pravica do šolanja in izobrazbe v lastnem jeziku.

Med letošnjimi šolskimi počitnicami se je zgodilo, da so slovenskim otrokom, ki so letovali v počitniških kolonijah organizacije ENPAS, prepovedali pisati v slovenskem jeziku staršem in sorodnikom.

Pred začetkom letošnjega šolskega leta so starši tistih otrok, ki so imeli biti vpisani v prvi razred osnovne šole, v več primerih dobivali pisma na tuji telefonska povabila, naj svojega otroka vpišejo v italijansko osnovno šolo. S pozitivnimi določili ustave, posebnim statutom dežele Furlanije — Julijske krajine ter določili šolskega skrbništva v pokrajini je tako početje nedovoljeno in nezakonito. Če namreč tega ne smejo delati in tudi ne delajo vodstva slovenskih šol, da bi vabila slovenske otroke k vpisu v slovensko šolo, je toliko bolj nenaravno, da si kaj takega dovolijo vodstva šol italijanskega jezika.

Tudi še ni urejeno pravno priznanje didaktičnih ravateljstev in šolskega nadzorništva ter namestitve funkcionarja za slovenske šole pri šolskem skrbništvu dežele. Za pravno ureditev teh zadev je potreben ustrezen zakon, s katerim bi bilo slovensko učiteljstvo v deželi izenačeno z učiteljstvom večinskega naroda.

Letos je tudi izostal razpis natečaja za učiteljska stalna mesta na slovenskih šolah. S posebno ministrsko okrožnico (št. 6814 od 31. julija 1968) za dežele Sicilije, Sardinije, Dolino Aosta, Poadižje in Furlanijo-

Julijsko krajino je bilo določeno, kako naj se objavi in izvede razpis natečaja prostih učiteljskih mest. Tako je bilo zadovoljivo urejeno to vprašanje za francosko in nemško etnično skupino. Le za deželo Furlanijo-Julijska krajina je predpis reguliral razpis natečaja samo za stalna učiteljska mesta na šolah z italijanskim učnim jezikom, zapostavlja pa nujne šolske potrebe in zahteve slovenske etnične skupine. Tako obravnavanje in »reševanje« personalnih zadev slovenskega učiteljstva ima čisto določen namen. Zeliyo namreč ustvariti nesigurnost poklica, nerazpoloženje za tak poklic, s čisto določenimi posledicami, ki naj jih tako ravnanje povzroči.

Logično je in prav, da so se izvoljeni predstavniki Slovencev v Italiji, v deželi Furlaniji-Julijski krajini že oglašili in se obrnili na pristojna mesta do ustreznih uradov in osebosti, ki so dolžne skrbeti za te zadeve in jih urediti.

Deželni svetovalec Slovenske skupnosti dr. Drago Štoka je vložil interpelacijo na predsedstvo deželnega sveta v zvezi z nedopustnim in nezakonitim agitiranjem vodstev italijanskih šol, naj slovenski starši vpišejo svojega otroka v italijansko šolo.

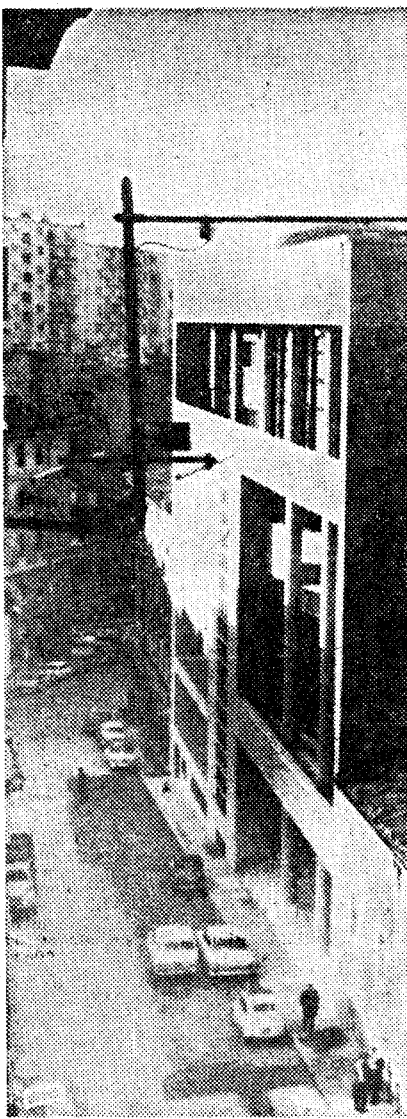
Poslanec KPI Albin Škerk in dva druga komunistična poslance so na predsednika vlade in notranjega ministra naslovili interpelacijo glede nujne ureditve zadev slovenske manjšine v Italiji, in sicer v zvezi z določili 6. čl. ustave.

Stirje komunistični poslanci, med njimi tudi Albin Škerk, so poslali ministru za šolstvo pismo glede ureditve vprašanj okrog razpisa natečaja za stalna učiteljska mesta slovenskih šol v deželi Furlaniji-Julijski krajini.

Tržaška federacija KPI preko svojih poslancev pripravlja zakonski osnutek glede ustanovitve didaktičnih ravateljstev

in nadzorništva za slovenske šole v deželi. Potrebni sta dve šolski nadzorništvi; eno za tržaško in eno za goriško pokrajino ter sedem didaktičnih ravateljstev osnovnih šol; pet za tržaško in dve za goriško pokrajino. Pri šolskem skrbništvu v Trstu pa je potrebno ustanoviti tudi mesto slovenskega namestnika šolskega skrbnika.

21. oktobra je bilo 21 predstavnikov zamejskih Slovencev sprejetih pri predsedniku IS naše republike, kjer so seznanili našo javnost o vprašanjih, stališčih, pogledih in potrebah

Slovenski kulturni dom v Trstu

slovenske narodnostne skupnosti v Italiji. Tega srečanja so se z naše strani udeležili nekateri člani Izvršnega sveta in poslanci republiške skupščine SR Slovenije, od strani zamejskih Slovencev iz Italije pa se je srečanja udeležilo po nekaj predstavnikov iz vodstev strank in organizacij: Slovenska kulturno gospodarska zveza, Slovenska skupnost, Slovenska prosvetna zveza in Kmečko-delavska zveza ter en javni delavec. Vsa naša javnost je zainteresirana za to, da se upravičene zahteve naših rojakov v Italiji čimprej in ugodno uredijo. Marsikaj je bilo v preteklih povojnih letih ugodno rešeno, zato ne bi smelo biti razloga, če manj pa ovir, da zadeve, ki so vsekakor manj bistvene, ostajajo še odprte in komaj načete v reševanju.

VID VREMEC:

»Kobariška republika«

SS-polkovnik je laskavo povedal, da je bil med 1. svetovno vojno oficir za zvezo med nemško in avstrijsko armado in da je spoštoval Slovence, nakar je predlagal:

— Sem iz ožjega Himmlerjevega štaba. Nemško poveljstvo želi imeti prosto pot iz Boveca skozi Kobarid in naprej po Soški ter Nadiški dolini do Tolmina in Cedada. Predlagamo vam, da sta lahko nastanjeni v Kobaridu nemška in partizanska posadka.

Po krajšem posvetu z Maksom mu je odgovoril Zorko: — Vaš predlog bova predložila našemu poveljstvu, nato pa vam bomo dali dokončen odgovor. Rekli ste, da ste naklonjeni Slovanom, zato vas prosimo, da bi posredovali za izpustitev naših ljudi iz videmskih zaporov.

Nenaden predlog Nemca ni presenetil. Nekaj časa je premišljeval, nato pa obljubil, da bo takoj telefoniral o zadevi na višji štab v Videm.

Cez četrte ure je dr. Brandt obvestil odposlanstvo, da se strinjajo s našim predlogom. Obljubil je še, da bo poslal naslednjega dne svojega adjutanta Sheida z avtom v Kobarid, s katerim se bodo odpravili v Videm.

Med razgovori se je zbrala gruča radovednih domačinov, ki so partizana naklonjeno pozdravljali.

Po njuni vrnitvi v Kobarid je sklenilo partizansko vodstvo potovati v Videm. Nenavaden je bil prizor, ko se je naslednjega dne ob osmih na kobariškem trgu pojavil nemški avto z belo zastavico, ki ga je vozil esesovski podoficir, v njem pa je sedel adjutant Sheid. Zorko in Maks sta prisledila.

Na poti proti Cedadu so prežale partizanske zasede in malo je manjkalo, da niso partizani prereševali avta. Zahvaliti se je treba prisotnosti duha partizanskega komandirja Leopolda Koširja-Zmaga, ki je ohranil mirno kri. Nadalje je šlo vse gladko, ko so partizani pojasnili zadevo.

V Vidmu so se ustavili pred vhomod v zapore, v katere sta Zorko in Maks vstopila v spremstvu nemškega oficirja. Delegacijo je sprejel zaporniški upravnik italijanske narodnosti, ki je bil Maksu dobro znan še od takrat, ko je bil 1943. leta zaprt v teh zaporih.

Predložili so mu pismeni nalog za izpustitev zapornikov. Tisti trenutek sta vstopila v upravnikovo pisarno dva gestapovska oficirja.

Adjutant Sheid ju je strumno pozdravil, toda ni utegnil niti spregovoriti, ko mu je gestapovec položil roko na ramo in rekel:

— Aretiran si! Nato je še naročil zaporniškega upravniku, naj »bandita« zapro v celico.

Gestapovcem niso zalega nobena pojasnila. Vendar je Sheid potolažil odposlanca z zagotovilom, da bosta brž svobodna, ko bo razčiščen ta »nesporazum«.

Šele čez eno uro se je vrnil Sheid in sporočil novima jetnikoma, ki sta nestrpno čakala v celici, da so stvar uredili. Razlog za aretacijo je bil v tem, da je bila nemška policija v Vidmu obveščena po telefonu, da se bodo partizani prihotapili v ječo in skušali rešiti svoje ljudi.

Nemci so izpustili iz ječe nekaj čez petdeset političnih zapornikov. Za njihov prevoz je Maks priskrbel avtobus pri podjetniku Rozini iz Cedada, znanem zaradi prijateljskih odnosov s Slovenci, čeprav je bil Italijan.

Vsi so se srečno vrnili domov. Po prihodu v Kobarid so Maksu dali prebrati nemško pismo, ki ga je poslal nemški polkovnik z izrecno zahtevo, naj se izpeljejo pogajanja do konca. Na razgovor je šel Maks.

Vzdušje je postajalo napeto. Nemci so zahtevali takojšnjo uresničitev predloga o prosti poti skozi Kobarid in naprej. Kljub njihovi nezaupljivosti jih je še enkrat prepričal, da jim bo ustrezno, ko se bo vrnili v Kobarid.

Pogajanja z Nemci so se končala s pismom, v katerem so se partizani toplo zahvalili za človekoljubno dejanje ob osvoboditvi političnih zapornikov, nikakor pa niso mogli ustreči danemu predlogu.

Pismo je odnesel Izidor Gruntar v Bovec. Lahko si predstavljamo, kako so bili Nemci razkačeni, ko so spoznali dejstvo, da so nasledili tako spretno izpeljani partizanski vojni zvijači.

Nemci so ujeli Maksu Miklavčiča 1944. Obsodili so ga na streljanje. Skupaj s štirimi drugimi tovariši je čakal na goriškem gradu na usmrnitev, ko so zadnji trenutek odgodili izvršitev smrtni kazni. Usmrnitev mu je bila spremenjena na 15-letno smrtno kazen. Svobodo je dočkal v goriških zaporih.

KONEC »KOBARIŠKEGA REPUBLIKE«

Oktober 1943. leta je potekal v številnih množičnih zborovanjih, volitvah v narodnoosvobodilne odbore in krepitev partizanske vojske, ki se je organizirala v bataljone, brigade in celo divizije. V Kobaridu je bila ustanovljena 30. divizija NOV in POJ, njen prvi komandant pa je bil Albert Jakopič-Kajtimir. Razen te so nastale v drugi polovici septembra prva in druga soška brigada ter briško-beneški odred in druge enote, zlasti na območju »Goriške fronte«, kjer so partizani dolgo časa uspešno kljubovali nemškemu pritisku.

Prvoborec Albert Gorenšek-Martin iz Kobarida se je po vrnitvi iz tržaške ječe Coroneo vključil z vso vno v splošno dejavnost za okrepitev dosežene zmage po italijanski kapitulaciji.

Pravi med drugim tole: »Z Zorkom, Petrom in Jožkom smo se dogovorili za ustanovitev novega odbora OF in za izvedbo mobilizacije novincev v NOB. Mobilizacija je potekala brez težav. Izvršili so jo v glavnem Ignac Manfreda, Slavko Gruntar in drugi tovariši. Bilo je veliko navdušenja. Priglasili so se tudi mladoletniki. Zbirali smo orožje in municijo. Za vojsko sta bila odgovorna Zorko in Jožko. Vojska je rušila vse prehode, mostove in objekte, ki bi lahko služili sovražniku.

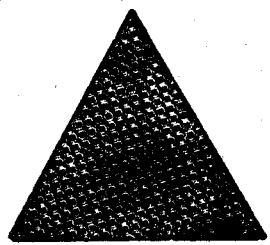
9. Spomini Maksa Miklavčiča

(NADALJEVANJE)

Gozdno gospodarstvo

Celje, Ljubljanska 13

- SKRB ZA OBNOVO GOZDOV — POGOZDOVANJE
- EKSPLOATACIJA GOZDNEGA BOGASTVA

CESTNO PODJETJE

MARIBOR — IZTOKOVA 30

Vzdrževanje, rekonstrukcija, modernizacija ter gradnja cest I., II. in III. reda

IMELI SMO LJUDI ...

Jožef Černigoj

Za vedno nas je zapustil član VVI, tajnik ZB Lokavca pri Ajdovščini, dolgoletni član ZKS in nemurni delavec za socializem Jožef Černigoj. Vsa njegova življenjska pot je bila povezana z bojem slovenskega naroda za demokracijo in socializem.

Ze v zgodnji mladosti je moral okusiti grenki proletarski kruh in se boriti za obstanek. Leta 1924 je postal član Komunistične partije. V ljudeh je obujal nacionalno razredno zavest ter jim bil vzgled poštenega in predanega komunista, kar ni ostalo prikrito italijanskim fašistom, zato se je leta 1930 moral umakniti v Jugoslavijo. A tudi tu so ga preganjali zaradi njegovega aktivnega dela za Komunistično partijo.

Ob okupaciji Jugoslavije se je vrnil na Primorsko in se v Lokavcu priključil gibanju OF. Ze leta 1943 so ga fašisti zaprli in ostal je v zaporu vse do kapitulacije Italije. Po prihodu iz zapora se je takoj vključil v oboroženo enoto NOB in odšel na gorisko fronto, kjer je bil že v prvi haki hudorajen. Ko se je decembra 1943 vrnil v rojstni kraj, je postal aktivist. Bil je prvi predsednik krajevnega odbora in opravljal je še druge važne funkcije vse do februarja 1945, ko so ga belogardi vrli v zapor, kjer je bil do osvoboditve. Po osvoboditvi je bil ponovno izvoljen za predsednika KLO in opravljal to delo vse do leta 1947. Nato je odšel v kraje, kjer je živel od leta 1950 do okupacije. Po upokojitvi se je vrnil v svoj rojstni kraj. Vključil se je v družbeno politično organizacijo in z isto vsemu kot nekdanji delati v njih. Dolga leta je bil sekretar osnovne organizacije ZKS, tajnik ZVVI in zadnja leta tudi tajnik ZB. Poverljeno mu dolžnost je opravljal z vso verno in polnim čutom odgovornosti. Bil je iskren in vsestranski delavec komunista. Mlajšim je dalj gled, kako se morajo komunisti in vsi državljani boriti za srečno prihodnost delovnih ljudi.

Vsi člani Zdrženja VVI, Zdrženja borcev, Zveze komunistov in vsi vaščani ga bomo ohranili v spominu kot dobrega tovariša in odločnega borca za socializem.

M. K.

kdor res pozna

DAVID VIRUS
TOVARNA RASTLINSKIH SPECIALITET

PODvodNE OSE

Podvodne diverzante imajo mnoge sodobne vojne mornarice. Na njihovo pomoč v boju zelo resno računajo predvsem zato, ker v morebitni vojni ladje ne bodo osredotočene, zakaj v nasprotnem primeru jim utegne biti jedrsko orožje zelo nevarno. Prav zato jih pred podvodnimi diverzanti ne bo lahko zavaruvali. Za potopitev zelo drage vojne ladje zadostuje že nekaj podvodnih diverzantov. To pomeni, da se splašajo stroški za urjenje teh diverzantov in nabavo posebne potapljaške opreme in drugih potrebnih sredstev.

K izdelavi sredstev, s katerimi so opremljene pomorsko-diverzantske enote, so pritegnili mnoge strokovnjake, ki uporabljajo v te namene razne znanstvene in tehnične dosežke. Osnovni pogoj za krepitev bojne pripravljenosti takih diverzantskih enot in pripravo tehničnih sredstev za izvajanje vojnih nalog je smotno uporabljati dosežkov v hidrologiji, elektrotehniki, hidrodinamiki, hidrotehniki, psihologiji in drugih znanstvenih panogah.

V primerih, ko je objekt, ki naj bi ga podvodni diverzanti napadli in uničili, precej oddaljen od njihovega oporišča, bo treba uporabljati posebna tehnična sredstva z dovolj velikim dosegom. To so tako imenovani nosilci (»žepne« podmornice, »jahalni« torpedi itd.). Podvodni diverzantom so takšna sredstva potrebna zato, da lahko pridejo do cilja in da se na poti do njega preveč ne utrudijo. Uspeh akcije utegne biti odvisen prav od tega, če so potapljači fizično in psihično pripravljani na izvedbo tako zahtevne naloge, kot je potopitev vojne ladje ali kaj podobnega.

DVE VRSTI PODVODNIH VOZIL

Pomorski strokovnjaki so že pred četrtiljetjem ugotovili, da je med drugim potrebno nenehno izpopolnjevat vozila, ki jih podvodni diverzanti uporabljajo pri izvajanju svojih nalog. Takšna sredstva so tem potrebnejša, kolikor popolnejši so tudi ukrepi protidiverzantske obrambe. Znano pa je, da protidiverzantsko obrambo nenehno izpopolnjujejo.

Uporabljajo pa predvsem dve vrsti podvodnih vozil: enosedežne in dvosedežne nosilce.

Podvodni skuterji (enosedežni nosilci) imajo hidrodinamično obliko. Dolgi so navadno poldrug meter, njihova debelina pa je različna. Imajo električne pogonske naprave z vijaki, s pomočjo katerih lahko plovejo s hitrostjo nekaj kilometrov na uro. Njihov doseg je odvisen od zmogljivosti in stanja akumulacij, ki jih napolnijo na kopnem ali pa na ladji. Skuter je majhen in lahek. Diverzant ga vodi s pomočjo globinskega in smernega krmila. Njegova uporaba pa je omejena, zakaj nanj vplivata tako temperatura, kakor tudi vodni pritisk. Diverzant se ne sme spustiti pregloboko, zakaj v nasprotnem primeru njegova potapljaška oprema ne bo vzdržala močnejšega

vodnega pritiska. Vozilo je dovolj močno tudi za prevoz drugega materiala, ki ga diverzant potrebuje, pa tudi za prevoz dveh diverzantov, vendar se bo v tem primeru njegova hitrost zmanjšala.

Podvodni skuter je s sredstvi za protidiverzantsko obrambo silno težko odkriti, zakaj motor ne povzroča skoraj nobenega hrupa, razen tega pa je skuter tudi zelo majhen. Sicer je podvodni skuter zelo preprosto napravljen, uporabljati pa ga je mogoče v rekah, če je hitrost vodnega toka manjša od skuterjeve hitrosti.

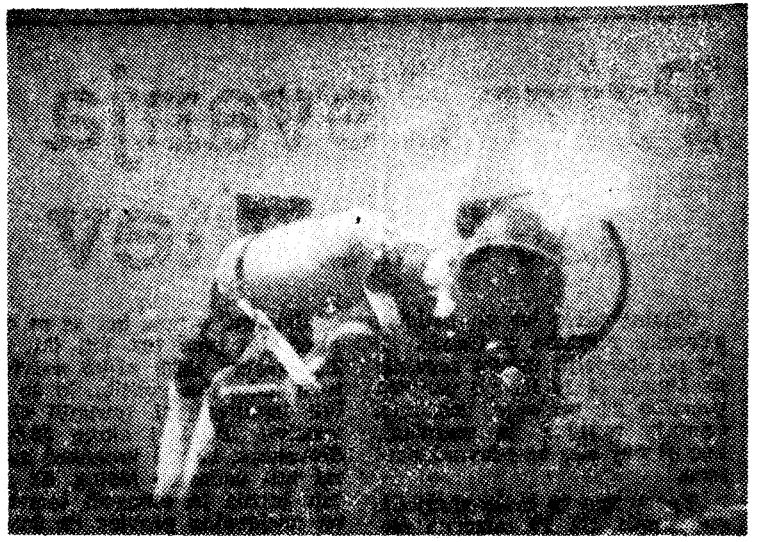
Dvosedežni nosilec ima obliko cigarete s posebno kabino za diverzanta. Poganja ga električni motor, ki mu omogoča hitrost nekaj kilometrov na uro. Ima večji doseg kot enosedežni nosilec, v kabini pa ima tudi navigacijsko napravo z ustreznimi globinskimi in smernimi krmili.

Dvosedežni nosilec ima v primerjavi z enosedežnim vrsto prednosti: je hitrejši in ima večji doseg, posadka pa je v kabini. Toda ker je večji od enosedežnega, ga je lažje odkriti s sredstvi za obrambo pred podmorskimi diverzanti. Razen tega ga je težje prevažati z drugimi vozili.

Pripravljajo tudi že takšno podvodno vozilo, v katerem bo prostora za še več diverzantov.

POTAPLJAŠKA OPREMA

Diverzanti, ki uporabljajo podvodne skuterje in dvosedežne nosilce, imajo na sebi lahko potapljaško opremo. Razen tega so opremljeni še z drugimi sredstvi, ki jih potrebujejo za uspešno izvedbo svoje naloge. Ko se približajo cilju, puste vozila nekoliko vstran, do objekta, ki naj bi ga napadli ali uničili, pa priplavajo ali se potope. Lahka potapljaška oprema, ki jo uporabljajo vojaški podvodni diverzanti, se precej razlikuje od podobne opreme za civilne namene. Svoje čase je šlo le za nekoliko prilagojeno civilno opremo, medtem ko so sedaj med obema opremama že bistvene razlike. Potapljaški aparat z zaprtim krogom dihanja mora

»Podvodna osa« ali »žepna« podmornica, ki jo uporabljajo podmorski diverzanti

biti protimagneten, je pa tudi precej močnejši, laže ga je vzdrževati in je povsem prilagojen vojaškim potrebam.

Pomemben del potapljaške opreme je obleka, ki je lahko »mokra« ali »suha«. Napravljena je iz sorazmerno lahkega gumiranega platna. »Suhe« obleke že nadomeščajo z »mokrimi« iz neoprena. Kmalu pa se je po-

kazalo, da tudi ta oprema potapljačem povsem ne ustreza. Zato si pomorski strokovnjaki sedaj zelo prizadevajo, kako bi diverzante oskrbeli s takšnimi podvodnimi vozili in takšno potapljaško opremo, v kateri bi svoje bojne naloge izvajali čim laže.

Kapetan korvete
BRANKO PEROVIC

Podmornica namesto potapljavke

Podmornice, ki jih poznamo iz druge svetovne vojne, so bile le navadne potapljavke. Običajno so plule po morski površini, v vodo pa so se potopile le takrat, kadar se je bližal sovražnik in kadar je bilo treba nasprotnikovi ladji pripluti tako blizu, da jo je bilo moč napasti s torpedom. Plovba po morski površini je bila nevarna že med drugo svetovno vojno. Nevidnemu radarjem očesu ni prav nič ušlo, kar se je dogajalo na vodni gladini. Zato je bilo nujno, da se podmornice čim dlje zadržujejo v vodi in da se obnašajo kot potapljavke le včasih.

Med zadnjo vojno so se sredstva za odkrivanje podmornic na morski površini in pod njo zelo naglo razvijala. Prav tako je postajalo tudi orožje za uničevanje podmornic čedalje smrtonosnejše, njegov doseg pa je bil čedalje večji. Plovba na majhnih globinah je bila nevarna. Konstruktorji so dobili nalogo, naj pripravijo take podmornice, ki bodo lahko plule ne le nekaj desetim, temveč nekaj stotin metrov globoko.

Med drugo svetovno vojno so se podmornice lahko spustile — pa še to le v izjemnih primerih — največ 120 do 140 metrov globoko. Sodobne podmornice, ki so namenjene za delovanje po oceanih, lahko mirno plujejo na globini 400 metrov, so pa tudi take, ki se spuste 600 in celo do 800 metrov globoko. V naslednjih desetletjih bodo podmornice že lahko dosegle tudi globine od 1200 do 1800 metrov.

Se pomembnejše je to, koliko časa se podmornica lahko zadržuje v morskih globinah.

Prve podmornice so pod vodo smele ostati največ deset minut, v zadnji svetovni vojni pa po nekaj ur. Sedaj pa že ni prav nič posebnega, če podmornica ostane pod morsko gladino po nekaj dni ali celo tednov. Mislijo že na take podmornice, ki jim po več mesecev ne bi bilo treba izpluti na morsko površino, kar bi v vojni bilo življenjskega pomena. Če se podmornica le za nekaj minut pojavi na morski gladini, jo že lahko odkrijejo radarji, potem pa jo je kaj lahko uničiti. Odtod izhaja potreba, naj se podmornica ne pojavlja na morski površini, če izvaja bojne naloge.

Takrat ko so bile podmornice le potapljavke, so jih konstruirali tako, da bi po morski gladini lahko čim hitreje plule, zakaj pod vodo so preplule le manjši del poti. Zato je bil njihov trup podolgovat. Sedaj pa je plovba po morski površini le še drugotnega pomena, največjo pozornost pa posvečajo podvodni hitrosti podmornice.

S poskusi so dokazali, da je mogoče (kot pri kitih) največjo podvodno hitrost doseči v primeru, ko je trup sorazmerno kratek, premeč (ali nos) pa nekoliko top. Včasih je bila pri podmornici dolžina dvajsetkrat večja kot širina, sedaj pa se je to razmerje zmanjšalo za poldrugkrat. Zato je podvodna hitrost sodobnih podmornic precej večja kot prej. Na to so vplivali tudi močnejši motorji.

Jedrske podmornice imajo trikrat večjo energetsko moč kot dieselske. Na vsak kubični meter njene prostornine pride po sedem konjskih moči. Pri-

čo tega so podvodne hitrosti sodobnih podmornic precej porasle.

Pri dieselsko-električnih podmornicah je najsmotnejša podvodna hitrost pet, največja pa petnajst milj na uro, medtem ko sodobne jedrske podmornice lahko plovejo v precej večjih globinah po 30 in celo 35 milj na uro. To pomeni, da lahko pod vodo plovejo prav tako hitro ali celo hitreje kot večina površinskih ladij. S takim napredkom pri gradnji podmornic in z raketnimi izstrelki, ki so njihova oborožitev, so iz podmornice napravili najpomembnejšo izmed vseh vojnih ladij.

Vendar sodobne podmornice, med njimi tudi jedrske, le niso brez vsakih napak. Tudi teh ne manjka. Z vojaškega stališča je njihova največja pomanjkljivost v tem, da so preveč glasne, mnogo glasnejše od dieselsko-električnih podmornic. Zato jih je mogoče s pomočjo hidrofonov odkriti, ko so še zelo daleč.

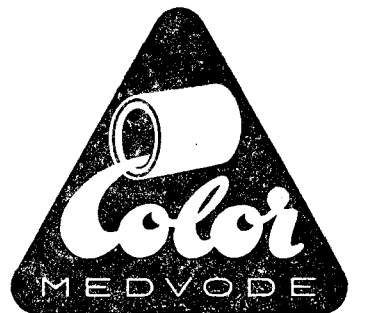
Razen tega so jedrske podmornice tudi zelo težke in jih ni lahko zadržati na ustrezni globini. Kaj rado se zgodi, da potonejo. Tudi na morski gladini niso prav nič okretni. To pa zaradi debelih jeklenih plošč, s katerimi so obdane, težkega jedrskega reaktorja in njegovega oklopa (ki varuje pred radiacijo) ter balističnih izstrelkov. Zato mornarji govorijo: »Toliko, da ne potone.«

Zaradi velike podvodne hitrosti (skoraj 70 kilometrov na uro) imajo težave tudi z vodoravno plovbo pod vodo. Vsaka podmornica ima smerno in globinsko krmilo. S premikanjem krmil usmerjajo podmornico navzgor ali navzdol. Če podmornica pluje počasi, se globina spreminja počasi. Kadar pa pluje hitro, pa prihaja do naglih sprememb. Če krmar pri globinskem krmilu ni dovolj oprezen, lahko podmornica švigne na površje (in se lahko zaleti v led, če pluje po Arktiki) ali pa zdrvi v globine, iz katerih se ni prav lahko izvleči.

Res je, da ima podmornice posebne naprave za vožnjo v vodoravni legi, toda pri manevriranju jo je treba usmerjati z globinskim krmilom. Če krmar ni dovolj pozoren ali izkušen, se utegne podmornica spustiti

pregloboko. Pri tem lahko zaida v plasti z manjšo gostoto vode ali v podvodne vrtnice, ki jih zlasti v Golskem toku ne primanjkuje, in v tem primeru jo bo silno težko obvladati, na površino pa se bo vrnila le stežka ali pa nikoli več.

V takih primerih se bo podmornica kaj hitro znašla v nevarni globini, ko utegnejo odprtine in ventili prej odpraviti kot pa podmorničin trup. Na vsakih deset metrov globine se povečuje pritisk vode za eno atmosfero. To pomeni, da v globini 460 metrov znaša pritisk na vsak kvadratni meter podmorničinega trupa že 46 ton. Na večjih globinah je pritisk še hušji. Naj popusti en sam ventil ali zakovica, pa se katastrofi ni mogoče več izogniti. V velikih globinah so zelo nevarni tudi drobni curki vode. Pritisk je tolikšen, da se vodni curek razprši in zamegli ves prostor. To povzroča zme-

do, hkrati pa otežuje ali onemogoča popravilo poškodbe. Zato se lahko zgodi, da se bo podmornica še nadalje potapljala, dokler ne bo začel pokati tudi trup. Da to ni šala, nam dokazuje žalostna usoda ameriških podmornic »Tresher« in »Scorpion«.

Sodobne podmornice, zlasti jedrske, so izreden dosežek pomorske vojne tehnike, vendar imajo navzlic temu še mnoge pomanjkljivosti. V mnogih deželah si na vso moč prizadevajo, da bi napake odstranili in podmornice izpopolnili. Zato je treba pričakovati, da bodo podmornice plule pod vodo še hitreje, da se bodo tam lahko zadrževale še dlje in da se bo dvignila tudi njihova udarna moč.

Stevan Korda

FOTOGRAFIJA Z VPRAŠAJEM

Bilo je zgodaj spomladi ali pozno v jeseni, vsekakor pa v letih 1943 do 1945. Neka naša enota je posedla na poti, da bi počivala in se ogrela v mečilih žarkih zimskega sonca. Po pokrajini sodeč je bilo to nekje na Primorskem. Toda katera enota, kje in kdaj?

SAP LJUBLJANA ODDELEK ZA TURIZEM TITOVA 38

VABIMO VAS NA NOVEMBRSKO IZLETE

- 10. nov. 1-dnevni izlet po Dolenjski goska — novo vino, kopanje v Dolenjskih toplicah
- 19. nov. 3-dnevni izlet po Italiji Ravenna, San Marino, Bologna, Ferrara in Padova
- 29. nov. 3-dnevni izlet na Dunaj ogled operetne predstave »Dežela smehljaja«
- 29. nov. 2-dnevni izlet v Budimpešto za 189 N-din si boste ogledali zanimivosti Budimpešte in se zabavali ob zvokih ciganske glasbe (cigars)
- 29. nov. 2-dnevni izlet po slovenski in avstrijski Stajerski Maribor — Sentenart — Gornja Radgona — Slatina Radenci — Radkersburg — Bad Gleichenberg — Reigersburg — Graz itd.
- 30. nov. 1-dnevni izlet na Andrejev sejem v Gerici in Trstu. Za 45 N-din boste videli Vipavo, Ajdovčino, Novo Gorico, Staro Gorico, Doberdob, Tržič, Trst

Sprejemamo prijave za 5-dnevni novoletni izlet v Rim. Želimo sno cene avtobusnim prevozom za invalide, upokojeince in šolsko mladino.

Izdelujemo programe za izlete kolektivov po konkurenčnih cenah. Prodajamo vstopnice za ogled ameriške drsne revije HOLIDAY ON ICE v hali Tivoli v času od 17. do 24. decembra 1968. Prijave: SAP — LJUBLJANA, Titova cesta 38 — tel. 314-922, 315-342

To je zgodba skupine angleških diverzantov, ki so jih s padali spustili na francosko ozemlje. Sprva so bili diverzanti uspešni, nato pa so bili izdani in so jih Nemci polovili. Postrelili so vse razen dveh, ki sta jim tik pred ustreliško ušla

Natančno opolnoči

Sonce je že zahajalo. Bilo si je, treba ogledati letališče in ugotoviti, kje so bunkerji in druge utrdbe, da ne bi naslednjo noč tvegali in se po nepotrebnem pustili pobiti. Ker sem te kraje precej dobro poznal, sem se kar jaz javil. S seboj sem vzel še dva tovariša, Gingerja in Pedyja.

Na pot smo odšli ob desetih. V gozdu je noč bila še mračnejša kot sicer. Onstran gozda pa so nas usmerjale proti cilju luči na letališču.

»Sedaj, tovariši, pa, se bomo morali povsem tiho plaziti po tleh.«

»Že spet po trebuhu,« je godrnjal Ginger. »Če bo šlo tako naprej, se bodo kmalu pokazale kosti.«

riji, ker so nam bili ukazali, da nas nihče ne sme videti. Nemci so se nato oddaljili in spet je bilo vse tiho.

Ob devetih smo bili pripravljeni na odhod. Počakali pa smo še toliko, da se je stemnilo, nato pa je Robert dal znak za začetek naše akcije.

Ginger je v žičnih ovirah poiskal prehod, ki ga je bil prejšnjo noč prikril. Kmalu nato smo prispeli v gozdiček. Naša prva žrtev naj bi bilo nemško letalo.

»Jeffrey, vtakni vanj bombo z vžigalnikom, ki naj se aktivira čez štiri ure.«

»Z zadovoljstvom, gospod,« je ta odgovoril in vtaknil roko v svojo torbo.

»Sedaj pa nad bombe. To bo nevarno.«

Do polnoči je bilo le še dvajset minut. Po opravljenem poslu smo legli v travo in čakali na prihod našega letala, ki naj bi nas odpeljalo nazaj v Anglijo.

»So rakete pripravljene?« sem šepnil Robertu.

Nemci so nas prepričevali, da nas bodo prek Švice poslali domov. Nekaj dni pred odhodom so nam odvzeli uniforme. Rekli so nam, da jih morajo dati na čiščenje in da nam jih bodo vrnil pred švicarsko mejo. V zameno smo dobili stare civilne obleke.

Na pot smo krenili ob enih ponoči. To je bilo 9. avgusta. V stavbi je bilo nenavadno živahno. Na stopnišču so stali esesovski oficirji s strojnimi pištolami v rokah. Spuščali so nas posamič in ponovno ugotavljali našo istovetnost, nato pa so nas potisnili v tovornjak, ki je stal na cesti. Zadaj sta z orožjem na kolenih sedela dva Nemca, prvi v civilni obleki, drugi pa v uniformi esesovskega narednika.

in škornji nagnali k mojim tovaršem.

Spravili so nas na rob gozda. Nato so nam ukazali, naj drug za drugim krenemo pod dreve. Torej to je šlo. Čez nekaj hipov se bodo oglašale salve in tu bo naš konec. Ustavili so nas na neki majhni jasi. Doktor Schmidt je prvega v kolono, to je bil Jung, označil s svojo pištolo, kam se naj postavi. Jung se je tako zelo ustrašil, ali pa ni razumel Schmidtovega znaka, da se je zgrudil na kolena. Ne vem, kaj mi je takrat bilo, Planil sem k Jungu, ga dvignil na noge in mu vplil:

»Nikar se ne ponižuj pred temi umazanimi Nemci!«

Nato so nas postavili v vrsto. Jung je bil na levem krilu, desno od njega pa Worker, Backer, Werry in jaz, medtem ko sta bila Robert in Ginger na desnem krilu. Pred nami so stali Nemci z belimi rokavicami pod pazduho.

Doktor Schmidt je iz žepa potegnil papirje in jih dal kapetanu, ki je stal poleg njega. Ta je bral po nemško:

Naimma

NOVOSTI
IZ
UVOZA!

• Velika izbira volnenih tkanin
za ženske kostime in plašče.

Trgovska hiša, Tomšičeva 2
Konfekcija, Čopova 7
Blagovnica Škofja Loka

• Jesenska moška, ženska in
otroška konfekcija.

»Nikar se ne razburjaj. Ko se boš vrnil v London, boš popil nekaj vrčkov piva in spet bo vse v najboljšem redu. Zapri usta, odpi pa oči!«

Približevali smo se temni gmoti, ki je bila podobna bunkerju. Pred nami se je nenadoma pojavila senca, se izgubila v temi, nato pa se spet vrnila. Veter je pihal v naši smeri. Nemec nas ni slišal in se je mirno sprehajal semtertja.

»Naj mu vržem kepo blata?« je zašepetal Pedy.

»Ne bodi nor. Prihrani te neresnosti za jutri.«

Kakih dvesto metrov bolj v levo smo zagledali novo utrdbo s stražarjem. Prerezati je bilo treba bodočo žico. Kje so klešče? Ko smo si napravili prehod, smo previdno lezli proti gozdičku, ki je bil levo od nas. Tam pa smo doživeli presenečenje. Gozdiček so sestavljala umetna drevesa.

»Sila so,« je šepnil Ginger. »Glej, tu je tudi pločevina.«

Zares, ko smo prišli še bliže, smo pred sabo zagledali ogromno transportno letalo »Junkers«. »Ne pozabite, fantje, jutri ga moramo spustiti v zrak,« sem naročal.

»Brez skrbi,« mi je odgovoril Backer.

»Najbolje bi bilo,« se je spet oglašil Ginger, »če ga takoj zažgemo kar z vžigalnikom. Bomo bolje videli.«

Kmalu smo se pripizlali do naslednjega gozda, v katerem so Nemci skrivali letalske bombe.

»Izvrstno! To bo že drugi ognjemet. Samo, ali bomo imeli dovolj razstreliva?«

Deset minut kasneje smo zagledali v zrak. Na karti sem si zazidal njegovo lego, nato pa ukazal vrtniti. Ko smo bili spet na varnem, je bila ura že štiri.

Presenečena pa nas je straža, ki je čuvala naše taborišče. Sprva nas je imela za nemško patruljo. Sporazumi smo se šele potem, ko smo jim povedali geslo, likrati pa jo ozmerjali s »tolpo bedakov«. Čeprav smo se bali, da nas Nemci ne bi našli, smo bili tako zelo utrujeni, da smo takoj zaspali, brez ko smo bili poleg to gozda. Ko smo se zbudili, je sonce bilo že visoko na nebu.

»To je zadnji dan vojaškega življenja. Jutri zvečer bom že z ženo pri Barckleyu in uživam ob pošteno zasluženem viskiju.«

»Ali imamo še kaj za pod zob, ali pa moram v prehranjevalno akcijo?« sem povprašal Rexa.

»Tu so štirje zajci, ki jih je ulovil Hary. Ta je svoje čase moral biti divji lovec, saj kar vola, kam mora postaviti pasti.«

Cez dan se ni zgodilo nič posebnega, le ob desetih je prišel eden izmed naših stražarjev.

»Poskrbite se! Bliža se nemška patrulja.«

Porazgubili smo se po grmovju in z orožjem v rokah čakali na Nemce. Kmalu smo zaslišali težke korake. Kakih dvesto metrov bolj v levo smo zagledali vojakov, ki so pogledi preiskovali gozd, ne da bi si upali stopiti vanj. Do zadnjega bi jih lahko pobili! Tega pa nismo sto-

»Vse je v najboljšem redu. Poslušajte, zdaj se mi, da letalo že prihaja.«

Zares, slišati je bilo ropot letalskega motorja, ki so ga spremljale eksplozije protiletalskih granat.

Ko sta do polnoči manjkali le še dve minuti, je na letališču odjeknila silovita eksplozija. To je bila naša diverzija.

Ura je polnoč. Robert je izstrelil tri zelene rakete. Tedaj pa nad seboj že zagledamo temno gmo, ki je v zraku napravila krog in mežikala z lučmi. To je bilo naše letalo, ki nas je spraševalo:

»Romo 47, poslušajte. Se lahko spustim?«

»Douglas« je nato zmanjšal hitrost, prižgal dva močna žaromete in osvetlil poljano pred seboj. Ko pa je bil že na tleh, le kakih sto metrov od nas, je iz teme nenadoma pridrvel več kamionov, polnih nemških vojakov. Oglašili so se prvi strelji. Robert je zarjugal:

»Srečanje na topolo in ji prepričite, da ni uničil letala!«

Ginger je ležal v travi in pet zarjever izstrelil proti prvemu kamionu. Nekdo izmed naših se je pripil, zil prav do letala in skušal prepričati pilota, naj še počaka. Bilo je obupno. Prišli že skoraj do cilja, nato pa zgrešili zaradi teh Nemcev!

»Kdo ima še kako bombo?« je vzkliknil Robert. Takoj nato smo zaslišali ostre eksplozije, ki jih je spremljalo stikanje ranjenih Nemcev. Robert se je žrtvoval za tovariše in pri tem uničil nemški kamion, ki se je vnel in zgorel.

Nato smo vsi hkrati planili proti letalu. Drugače za drugim so nas potegnili notri. Spet smo zaslišali strelje.

Pedy, Pedy, kje si?« Ginger je, preizkušaje nemško kroglo, skočil spet ven in stekel v temo. Vrnil se je s Pedyjem. Letalo je takoj nato na vso moč zarjavelo in zapeljalo vzdolj travnika. Le za las je manjkalo, da se ni zaletevalo v nemški kamion, ki je drvel proti njemu. Naposled se je »Douglas« srečno oddaljil od tal.

Pedy je bil laže ranjen in kmalu mu je bilo bolje.

Robert pa je potem, ko smo bili že visoko v zraku, povprašal pilota: »Ni bilo slabo, čeprav ne razumem, zakaj vam je bilo treba prižgati žaromete.«

Pilot je nekaj časa še žvečlil svojo gumo, nato pa mirno odgovoril: »Smešno vprašanje! Zato, da bi bolje videli.«

Skupina je teden dni počivala, nato pa so ji že dali novo nalogo: uničenje letal v neposredni bližini Pariza. Tam naj bi jih dočakali in jim kar najbolj pomagali pripadniki francoskega odporiškega gibanja. Pri tem pa jih je nekdo izdal in tako so padli v nemško past. Nekaj jih je bilo pobitih, druge pa so odpeljali v pariške zapore, kjer so jih strogo zasliševali in mučili.

Nemci so mi, sam ne vem kako, pustili zapestno uro. Zal mi jo je bilo, toda moral sem jo razdreti. Iz nje sem potegnil vzmet, jo razlomil na več delov in jih skril v leseno ogrodje postelje, ostanek ure pa v slamnajočo.

Med dolgotrajnim bivanjem v zaporih smo se izurili, kako je mogoče z deli vzmeti odklepali lisice, ki smo jih morali, da ne bi ušli, nenehno imeti na rokah.

Kamion se je vključil v dolgo kolono, odpeljal iz Pariza in nadaljeval pot po prazni cesti. V tovornjaku je bilo temno. Na vzmet nisem pozabil in sem jo bil pri odhodu iz zaporov vtaknil v usta. Lisice so mi stiskale zapestja. Obrnil sem se s hrbotom proti esesovcu in pod pretezo, da si brišem nos, vzel iz ust košček vzmeti. Brez kakih večjih težav sem spustil desno roko, vendar je nisem potegnil iz lisic. Enako sem storil z Gingerjem, Werryjem in Robertom.

Sumili smo namreč, da nas nameravajo ustreliti. Da bi tovaršje opogumili, sem začel prepričevati. Esesovec pa je takoj zlobno pripomnil:

»Kmalu bomo videli, če vam bo še kaj do petja.«

Kamion se je zaustavil. Približal se je neki nemški poročnik in stražarjem zabčal, naj dobro pazijo na nas. Neki drugi esesovski oficir je zlezal k šoferju. Ko si je prižgal cigareto, sem ga prepoznal. To je bil doktor Schmidt. Kaj bo ta počel v Švici? Zakaj nas tako varujejo? Ali smo res tako zelo pomembni? Če pa nas res nameravajo ustreliti, zakaj so nas odpeljali tako daleč? Zakaj niso tega storili v zaporu ali kaj vojašnici? V Parizu se jih menda ne manjka.

Nato je kolona spet krenila dalje. V nekem mestecu je zavila z glavne ceste na vaško pot. Znašli smo se v oblaku prahu. Ko sem povprašal Nemca, kam gremo — ugotovil sem namreč, da smo zavili proti severu — me je kratko zavrnil:

»Nikar ne bodite tako radovedni, saj boste to kaj kmalu videli.«

Postajal sem čedalje bolj vznemirjen. Imelo me je, da bi začel rjoveti. Danilo se je. Ob blede svetlobi sem razpoznaval blede in izmučene obraze svojih prijateljev.

Nenadoma se je kolona ustavila, zavila vstran, nato pa se ponovno zaustavila. Stražarji so nam ukazali, naj izstopimo.

»Schnell! Schnell!«

Iz dveh osebnih avtomobilov so izstopili tudi oficirji s strojnimi pištolami v rokah in nas obkolili. Mladi esesovec se nam je porogljivo smejal. Da ne bi prestrašil svojih tovarišev, sem ga s tresočim se glasom vprašal po francosko:

»Mislite nas...« glas me je izdal in moral sem pogoltniti slino, preden sem lahko nadaljeval, »postreliti, mar ne?«

»Seveda. Kaj pa ste pričakovali drugega? Da smo vas odpeljali na izlet?«

Kolena so se mi omehčala. Zgrudil bi se, če me ne bi esesovci s kopiti svojega orožja

»Zaradi sodelovanja s francoskimi teroristi, s čimer ste ogrozili varnost nemške vojske, vas je vojsko sodišče obsodilo na smrt z ustrelitvijo.«

Neki nemški esesovec je to povedal še po angleško, drugi esesovec in civilisti pa so dvignili orožje.

Tedaj sem se odločil. Spustil sem desno roko, toda roke sem še vedno imel prikrizane, ko da jih drže sku-paj lisice. V hipu, ko so se krvniki pripravljali za izvršitev obsodbe, sem se vse glave začel in iz vrste združenaravost predse, med malim esesovcem in civilistom, ki sta bila tako presenečena, da nista streljala. Ko sem tako tekel proti bližnjemu gozdičku, sem se po kakih dvasetih korakih spotaknil in padel. Nato sem spet planil na noge in na vso moč hitel po strmih pobočjih metrov planjava, nato pa nov gozd. Stel sem čez gozljavo. Preden sem bil pri prvih drevesih, sem se obrnil. Opazil sem nekega esesovca, ka-

Tako sem prišel na rob gozda. Pred menoj je bilo kakih petsto metrov planjava, nato pa nov gozd. Stel sem čez gozljavo. Preden sem bil pri prvih drevesih, sem se obrnil. Opazil sem nekega esesovca, ka-

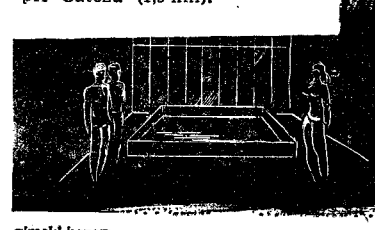
Tobačna Ljubljana

ko je v pokleku meril name. Drugih še ni bilo. Vrgel sem se na tla, čeprav sem že vnaprej vedel, da me na tolikšni razdalji s svojo strojno pištolo ne more zadeti.

Kmalu nato sem prišel v stik s pripadniki odporiškega gibanja. Nekaj dni kasneje so francoski partizani pripeljali še Gingerja. To je povedal, kaj se je dogajalo po mojem pobegu. Takrat so tudi drugi začeli bežati, toda Nemci so takoj streljali nanje. Gingerju se je mehanizem na lisicah pokvaril, tako da jih ni mogel odkleniti. Med begom je izgubil ravnotežje in padel. Nemci so ga imeli za mrtvega in so stekli za menoj, Ginger pa se je rešil na varno.

CATESKE TOPLICE z izredno zdravilnimi vreli temperature 57° C so najmodernejše termalno zdravilišče v Jugoslaviji. Zdravilišče razpolaga s hotelnimi kapacitetami A in B kategorije ter hidroterapijo, ki je opremljena z najsodobnejšimi pripomočki za zdravljenje revmatičnih obolenj, ishiasa, ženskih bolezni in delne ohromelosti. Zimski termalni bazen in odprto letno termalno kopališče, ugodne klimatske razmere in prekrasna zelena okolica pa nudijo vsakemu obiskovalcu in gostu obilo možnosti za razvedrilo in uspešno rekreacijo.

CATESKE TOPLICE (142 m) ležijo ob avtomobilski cesti LJUBLJANA (103 km) — ZAGREB (35 km) — s priključkom pri Catezu (1,5 km).

zimski bazen

Ob 50. obletnici bojev za osvoboditev severnih krajev Slovenije

Fran Staudekar:

Po drugem sestanku s polkovnimi poveljniki je Maister obvestil o prevzemu vojaškega poveljstva na Spodnjem Štajerskem in o imenovanju za generala tudi mariborskega nemškega župana dr. Schmidererja, Militärkomando v Grazu je obvestil, da brigadirja Ulmana, ki so mu tam že poverili poveljstvo nad četami in vojaškimi ustanovami v Mariboru in Ptuj, za vzdrževanje reda na svojem območju ne potrebuje, prav tako tudi nobenega tujega vojaštva.

Maister je nato začel z vso naglico zavarovati vse važnejše ustanove in objekte v mestu in okolici. Ena njegovih prvih skrbi je bila, da čimprej spravi vojaštvo nemške narodnosti iz Maribora. Zato je izdal takoj ukaz, da mora vojaštvo nemške narodnosti 3. novembra zapustiti Maribor. Nemški častniki in vojski so se pod vtisom Maistrovega imenovanja za generala in s tem v zvezi v prepričanju, da je po številu vojaštva proti njim v veliki premoči, vdali in se začeli pripravljati za odhod. Če bi Maister dal tako zapoved dva dni pozneje, bi se ji brez dvoma nihče od nemških vojakov ne hotel več pokoravati.

Četudi je vojaštvo nemške narodnosti 3. novembra odšlo preko Špilje v Avstrijo, je obstajala še vedno velika nevarnost za osvobodjeni Maribor. Za zavarovanje vseh številnih vojaških in civilnih objektov na širokem mestnem področju je bilo potrebnih mnogo vojakov. Zato je Maister napol vse sile, da je iz vseh koncev in krajev zbral nove prostovoljce-borce in je tudi v tem uspel. Da pa položaj na tem področju, zlasti v Mariboru, kljub velikemu uspehu, za Maistra in njegove borce v naslednjih tednih ni bil rožnat, bomo videli pozneje.

SLOVENSKI PROSTOVOLJCI ZAVZELI MEŽIŠKO DOLINO — ZASEDANJE KRAJEV V PODJUNI

Razpad avstroogrške monarhije je tudi Mežiško dolino močno razburkal. Delovno ljudstvo je bilo sito dolgoletnega vojnega trpljenja in pomanjkanja. Težko je gledalo tujerodno gospodo, trgovce in druge bogatine, ki so se znali ogniti v poklicu v vojsko in so jo doma preživeli pri polnih skledah in niso okusili, kaj je pomanjkanje in kaj so lačni otroci. Ni tedaj čudno, če so se dvignili in dali duška svojemu ogorčenju in je v Mežiški dolini ljudska jeza ob zrušitvi tuje oblasti prišla še prav posebno do izraza.

Ljudska nevihta je v dolini prišla spontano, neorganizirano in je trajala pčile tri dni. Kakor je divje prihrumela, tako se je naglo, sama od sebe plegla. Sestradano ljudstvo, kateremu so živež v vojni od leta v leto bolj pčilo odmerjali na karte, je prvega novembra, ko se je v dolini raznesla vest o razsultu osvořene avstroogrške monarhije, planilo po trgovinah in jih izropalo.

V stiski so tujerodni trgovci in vaški nemškutarski bogatniki klicali Celovce, da jim pošlje pomoč in v vojsko zasede Mežiško dolino. In res je že prve dni novembra prišel v Mežico poročnik Leukert z oddelkom vojaštva iz Celovca. Medtem pa so nemškutariji v nekaterih krajih v dolini tudi že organizirali svojo meščansko obrambo, imenovano »Bürgerwehr«. Toda, kakor nemško orožništvo, tako se je tudi njihova meščanska obramba ob prvem pojavu mežiških knapov razbežala na vse vetrove.

Tiste dni se je vrnil s fronte domačin, 20-letni poročnik France Sušnik, sin rudniškega delavca iz Prevalj. Ko je videl, kako so začeli nemškutariji organizirati svoj »Bürgerwehr« in Nemci iz Celovca pošiljati vojaštvo, je brž spoznal, koliko biše Slovincem ura. Začel je takoj na svojo roko organizirati prostovoljske oddelke v dolini in z njimi preprečil nadaljnje zasedanje s strani vojaštva iz Celovca. Uspelo mu je, da je v kratkem času organiziral v vseh večjih krajih v dolini narodne straže in je nato pregnal nemškega poročnika Leukerta iz Mežice.

Medtem je bil na pobudo Andreja Oseta, naprednega in zavrednega Slovence, doma iz Senturja pri Celju, ustanovljen v Prevaljah Narodni svet za Mežiško dolino. Andrej Oset je vključil v Narodni svet zastopnike vseh slojev prebivalstva, tako tudi delavstva, torej na širši osnovi. Pretila je nevarnost, da bo Celovce prej ali slej ponovno poslal tudi še v druge kraje v dolini vojaštvo.

Da bi prehitel Celovce, je Oset zaprosil na navo ustanovljeno slovensko vojaško poveljstvo v Celju, da nujno pošlje v dolino nekaj vojaštva, ki naj zasede vse kraje v dolini in jo tako zavaruje pred zasedbo iz Celovca.

Poveljnik novo ustanovljenega celjskega pešpolka, narodno zavedni slovenski častnik, nadporočnik Sancin, je to nalogo poveril 24-letnemu nadporočniku Franju Malgaju, rojaku Andreja Oseta, ki ga je dobro poznal še iz obiskov v medvojnih letih v Tolstovski Slatini pri Guštanju, kjer je imel Andrej Oset gostilno. Malgaj je to nalogo sam z veseljem sprejel, ker je že v dijaških letih gojil velike simpatije in zanimanje za koroške Slovence. Malgaj je bil po opisu majorja Lavriča v njegovih »Koroških spominih« iz leta 1923, častnik izrednih sposobnosti, podjeten, bojevit, energičen in iskren, z obilnim organizatorčnim talentom, skratka, bil je izvrsten voditelj gverilcev.

Malgaj je zbral v Celju 40 prostovoljcev, večinoma fantov iz Savinjske doline, prostovoljno pa so se javili tudi trije oficirji. S tem oddelkom, opremljenim s 4 strojnimi, je Malgaj 6. novembra 1918 prispel v Mežiško dolino. Med potjo se mu je v Slovenj Gradcu pridružil poročnik Arnečič s 15 prostovolci. Iz Prevalj, kjer je bil sedež njegovega poveljstva, je Malgaj razposlal posadke in straže v Guštanj, sedanje Ravne, v Črno, Mežico in Libelice, tako da je bila potem, ko je prišel iz Celja še poročnik Mikič s 30 močmi, 65 km dolga mejna črta na severu doline za silo zavarovana.

Po zasedbi Mežiške doline si je Malgaj vztrajno prizadeval, da bi uredil vprašanje prehrane prebivalstva, kar mu je s sodelovanjem Narodnega sveta kmalu uspelo. Ko je vključil narodne straže v dolini v svojo prostovoljsko vojsko, je 23. novembra s 120 prostovolci, med katerimi je bilo tudi 30 Srbov, ki so se nekaj dni prej vrtnili iz avstrijskega vojnega ujetništva, zasedel Pliberk v Podjuni, razorožil tamkajšnje vojaško posadko in zaplenil 2 strojni in 100 pušk.

(NADALJEVANJE)

čateške toplice čateške

CATESKE TOPLICE z izredno zdravilnimi vreli temperature 57° C so najmodernejše termalno zdravilišče v Jugoslaviji. Zdravilišče razpolaga s hotelnimi kapacitetami A in B kategorije ter hidroterapijo, ki je opremljena z najsodobnejšimi pripomočki za zdravljenje revmatičnih obolenj, ishiasa, ženskih bolezni in delne ohromelosti. Zimski termalni bazen in odprto letno termalno kopališče, ugodne klimatske razmere in prekrasna zelena okolica pa nudijo vsakemu obiskovalcu in gostu obilo možnosti za razvedrilo in uspešno rekreacijo.

CATESKE TOPLICE (142 m) ležijo ob avtomobilski cesti LJUBLJANA (103 km) — ZAGREB (35 km) — s priključkom pri Catezu (1,5 km).

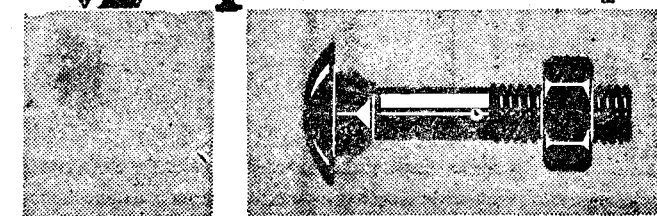

zimski bazen

Celovadnice

vodne terapije

plamen kropa

ODLIČNI
IN PRIZNANI
VIJAČNI IZDELKI

»PLAMEN«

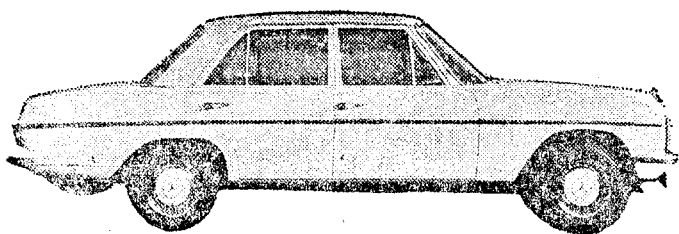
175 NAGRAD

VELIKEGA NOVOLETNEGA

NAGRADNEGA ŽREBANJA

KREDITNE BANKE IN HRANILNICE

LJUBLJANA

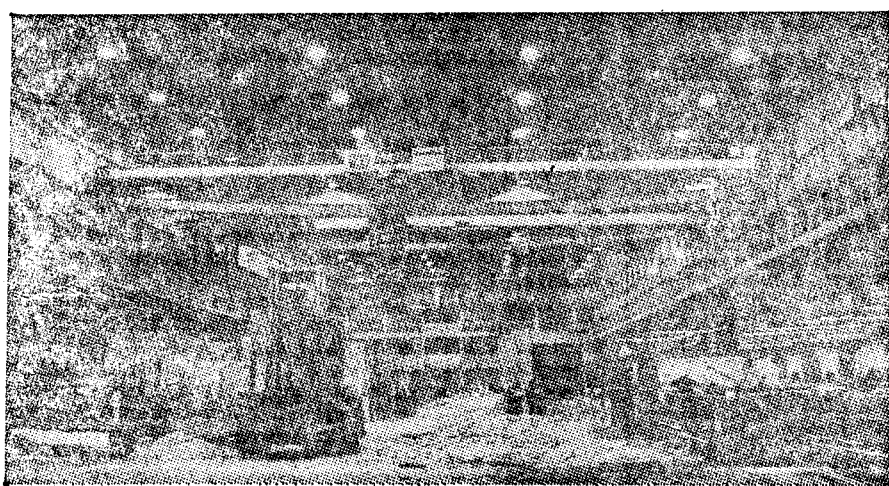
V štiri mesečna nagradna žrebanja KREDITNE BANKE IN HRANILNICE LJUBLJANA so vključeni varčevalci vezanih hranilnih vlog, stanovanjski in kmetijski varčevalci, ki namensko varčujejo po pravilnikih banke ter lastniki vezanih deviznih računov, ki bodo imeli do 31. decembra 1968 2000 N-din z odpovednim rokom nad 1 leto.

Postanite in ostanite redni varčevalec Kreditne banke in hranilnice ljubljanske, kjer ste poleg ugodnih pogojev varčevanja udeleženi še pri nagradnem žrebanju Kreditne banke in hranilnice vsake 4 mesece.

- NAGRADE:**
- 1 OSEBNI AVTO MERCEDES
 - 14 MOPEDOV »TOMOS«
 - 50 ROČNIH AVTOMATIČNIH UR DARWIL — MODEL 1968
 - 50 KOLES PONY — ROG
 - 50 BRIVNIKOV ISKRA — BRAUN SIXTANT

HIDROMONTAŽA

MONTIRAMO:

- Strojno in elektro opremo hidroelektrarn, termoelektrarn, nuklearnih reaktorjev ter drugih energetskih in industrijskih objektov vseh vrst in velikosti
- Strojno in elektro opremo silosov
- Elektro opremo ladij
- Transformatorske postaje in razdelilne naprave vseh napetosti
- Merne signalne, zaščitne in avtomatske naprave energetskih in industrijskih objektov
- Avtomatske naprave za zaščito elektrogospodarskih in industrijskih objektov proti požaru
- Naprave za elektrifikacijo železnic

TRANSPORTIRAMO:

- Oddelci za težke transporte že preko 12 let strokovno opravljajo velike cestne, železniške in pomorske transporte najtežje opreme za elektrarne, kompletne tovarne in industrijske objekte
- Razpolagamo z lastnimi specialnimi cestnimi vozili za transporte do 120 ton težkih tovarov

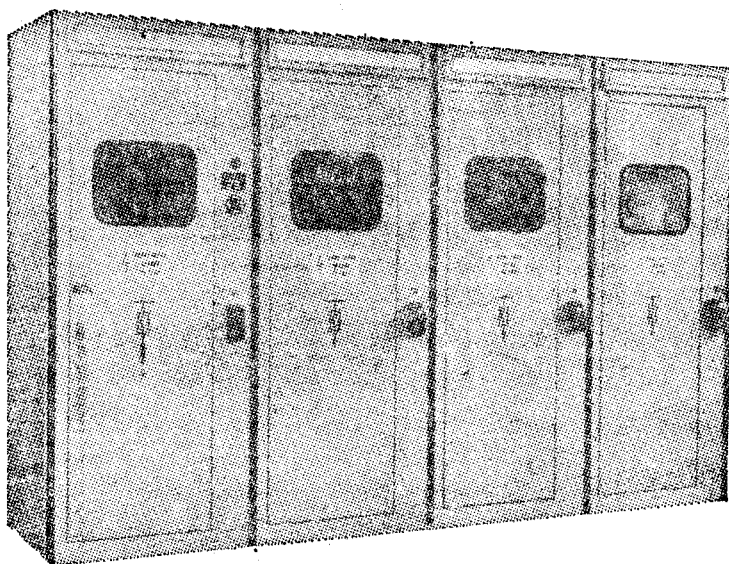
IZVAJAMO ZAŠČITO PROTI KOROZIJAM

Slika: Železarna Jesenice v rekonstrukciji, del nova valjarna

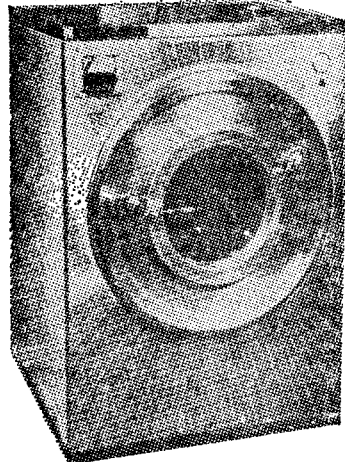
TOVARNA STIKALNIH NAPRAV

PROIZVAJAMO:

- komandne plošče in pulte
- releje in številne plošče
- nizkonapetostne razdelilne plošče
- montažne transformatorske postaje
- montažne blok celice 10 kV, 20 kV in 30 kV z nizkonapetostnim delom
- stanovanjske in stopniščne razdelilce
- visokonapetostne ločilnike 10 kV, 20 kV in 30 kV
- visokonapetostne odklopne ločilnike 10 kV, 20 kV in 30 kV
- pogone s priborom za visokonapetostne ločilnike

Tovarna opreme za pralnice in gospodinjstvo

PROIZVAJAMO:

- absorpcijske in kompresorske hladilnike za gospodinjstvo
- pralne stroje in centrifuge za gospodinjstvo
- električne kuhalnike in infra grelce
- pralne stroje, centrifuge, sušilne stroje in likalne stroje za potrebe hotelov, bolnic, stanovanjskih blokov in drugih ustanov, raznih tipov in velikosti
- proizvajamo in kooperiramo z najbolj znano firmo »Senking«, ki ima 100-letno tradicijo in vam nudimo najmodernejše avtomatske pralne stroje, sušilnike, ožemalnike in likalnike z vsemi dodatnimi deli in na vse vrste goriva

Sliki: Novi absorpcijski hladilnik 80 l in novi avtomatski pralnik za 8 kg suhega perila

ZDRUŽENO PODJETJE

ELEKTROINDUSTRIJA IN SPLOŠNA MONTAŽA - MARIBOR
GOSPOSVETSKA 86 TELEFON: 230-31 TELEX: 331-19

KMETIJSKO VINARSKA ZADRUGA

VIPAVA

*Naši obrati
vam nudijo*

KLET:

pristna vipavska vina merlot, vipavec, pinela, laški rizling in pristni tropinovec

MLEKARNA:

homogenizirano mleko, mleko v prepak embalaži, prvovrstno maslo, jogurt in druge mlečne proizvode

KLAVNICA:

živo govedo, v svojih mesnicah pa vse vrste svežega mesa najboljšje kvalitete

NAŠA TRSNICA vam nudi prvovrstne cep-ljenke vseh sort

TOVARNA KOVANIH IZDELKOV

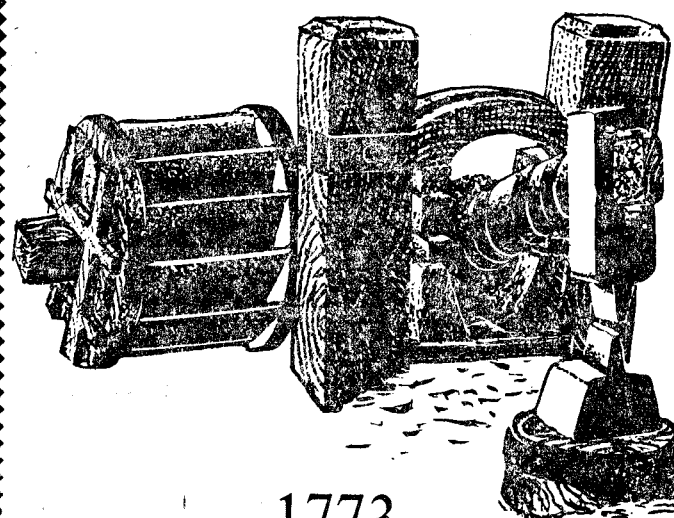
FECRO

SLOVENJ GRADEC

PROIZVAJA:

- Rje prosto visoko polirano klavniško transportno in razsekavno opremo
- Fecro cromove krogle in cilpepe za cementno industrijo in rudarstvo
- prosto kovane odkovke in obročke za kroglične, drsne ležaje in sedišča ventilov iz visoko legiranih, legiranih in ogljikovih jekel
- Matricirane odkovke, usadne vijake za oklopne plošče drobilnih mlinov.
- Poljedelsko orodje, kose in motike.

1773

JOHNSONOVA DEDIŠČINA

Danes se bodo Američani odločili za človeka, ki bo prihodnja štiri leta njihov predsednik. Nekajkrat je že bilo rečeno, da izbire nimajo velike: republikanski kandidat Richard Nixon sodi v zmerno desnico, demokratski kandidat Hubert Humphrey predstavlja dokaj zmeđeno sredino, polno nasprotij, kandidat samozvane neodvisne stranke George Wallace pa je desničarski skrajnež. Zaradi velikega razkola ameriške družbe — vietnamska vojna, težave z dolarjem, črnski in študentski nemiri, napadno postavljeni kandidati — so zelo dvomljive doslej zelo natančne napovedi ustanov za preučevanje javnega mnenja. Gallupova ustanova je na primer napovedala takšen izid letošnjih predsedniških volitev: zmagal naj bi Nixon s 44 odstotki glasov, Humphrey pa naj bi dobil 29 odstotkov glasov, ostanek pa Wallace. Harrisova ustanova napoveduje takole: Nixon naj bi dobil 39 odstotkov, Humphrey 31 odstotkov, ostanek pa Wallace. »Od leta 1954 do danes,« pravijo pri Gallupu, »smo se pri napovedih predsedniških volitev zmotili komaj za pol odstotka, tokrat pa bomo srečni, če napaka ne bo večja od štirih odstotkov.« Velika neznanica je Wallace, čigar popularnost raste (tudi med člani sindikatov na severu ZDA), tako da bi utegnil dobiti kar 32 odstotkov glasov.

Dediščina, ki jo Lyndon Baines Johnson zapušta svojemu nasledniku, je dokaj klavna. Čeprav se je njegovo predsedničevanje končalo 31. marca letos, ko je napovedal, da ne namerava znova kandidirati, pa bo ostal v Beli hiši še dva meseca po izvolitvi naslednika. Šele 20. januarja 1969 se bo po sedemindesetih letih politične kariere umaknil na svoj ran v Teksasu ter postal navaden državljani Zdrženih držav Amerike. Seveda bo zanimivo videti, kaj bo počel od odhoda.

Johnsonova dejavnost v zadnjih mesecih — se pravi od konca marca dalje — je pokazala, da predsednik nekako žaluje za oblastjo, da ga skrbi njegova zgodovinska vloga in politika de-

RAZGLEDI S 46.

VZPOREDNIKA

mokratske stranke. Johnson se zadnje čase rad prepustja filozofiji, rad citira, skuša se prikazati v takšni luči, da bi ga svet pozneje — če že ne zdaj — primerjal z Abrahamom Lincolnom, Franklinom Rooseveltom in Johnom Kennedyjem. Najel je množico zgodovinarjev in arhivarjev, ki za državni denar zbirajo dokumente o Johnsonovi petletici: od Dallsa do leta 1969. Dokumente naj bi razstavili v knjižnici »Lyndona Johnsona« v Austinu (Teksas), sam predsednik pa bo potem, ko se bo ukvarjal z milijoni na ranu (in drugih gospodarskih vejah), tudi pisal spomine.

Se pred nedavnimi so bili Johnsonovi načrti velikopotezni. Nameraval je storiti nekaj velikega, pri čemer pa pravzaprav ni imel koga posnemati: Roosevelt in Kennedy sta umrla, ko sta še opravljal najvišjo dolžnost v državi, Eisenhower je bolj potoval kot politiziral, Truman in Hoover pa sta se zaprla vase in utonila v pozabo. Johnson si je sestavil poseben program: najprej naj bi potoval po svetu in obiskal tako prijateljske kot sovražne državne poglavarje. Potem naj bi šel v Moskvo in tako vrnil obisk sovjetskemu premiru Kosiginu, obenem pa podpisal sporazum o neširjenju jedrskega orožja ter sestavil osnovo za sporazum v Vietnamu. Nameraval je tudi obiskati ameriške vojake v Vietnamu: tako v Saigonu kot na bojišču. Naposled naj bi se napotil na krožno potovanje po ZDA, med katerim naj bi krepil notranjo enotnost in rasno strpnost. Toda tako osebno počutje kot razmere v ZDA in svetu so ga spravili v isti položaj kot Trumana in Hooverja: zaprl se je vase. Njegov politični »mrk« je zdaj popoln, njegova oblast se je razpustila, njegovega glasu nihče ne posluša.

Njegov zadnji poskus, da bi posegel v politično življenje, je bil poseg — z nekaj vrsticami — v programski dokument na konvenciji demokratske stranke v Chicagu. Njegovo ime je čedalje redkeje omenjeno v tisku, slike predsednikove družine se ne pojavljajo več v revijah, Johnsonova potovanja v Teksas spremljajo čedalje manjše skupine novinarjev in sodelavcev. Ljudje, ki so začeli delati z njim v letu 1963 — Kennedyjeve sodelavce je že tako kmalu odpustil ali izgubil — so že kmalu začeli iskati službo drugje: v industriji in na univerzah. Visoke diplomatske in administrativne službe so potem dobivali stari Johnsonovi prijatelji: tako se jim je zahvaljeval za prijateljstvo in tolažbo.

In vendar Johnson še ni bil nikdar tako divje delaven kot od 31. marca letos dalje. Podpisal je zakon proti zločinstvenosti, reorganiziral je javno zdravstveno pomoč, bojeval se je s kongresom, da bi mu vsilil svoj program za pomoč tujini. Zagrizeno je branil svojo linijo v mirovnihi pogajanjih, govoril je v Organizaciji združenih narodov, potoval je od Illinoisa do Louisiane, dokaj krepko je vodil predvolilno kampanjo svoje stranke do konvencije. Toda znašel se je pred kongresom, ki ne mara prenašati njegove oblasti, pred razcepljeno stranko, pred podpredsednikom, ki ga zelo skrbi politična vez s predsednikom (ravno zato je Humphreyev uspeh v kampanji toliko slabši), pred deželo, ki si želi svobode. Johnson je postal predsednik, ki ga imajo za najmanj priljubljenega v zadnjih petdesetih letih.

Ugotovitve ustanov za preučevanje javnega mnenja kažejo, da je Johnson že pred »odpovednim« govorom 31. marca letos nizko padel. Samo 36 odstotkov Američanov je tedaj soglašalo z njegovo politiko, z njegovim načinom vodenja azijske vojne pa se je strinjalo komaj 26 odstotkov prebivalcev ZDA. Potem pa se je njegova popularnost nekoliko povečala: zlasti ob začetku ameriško-severnovietnamskih pogovorov v Parizu. Vendar so ga ljudje že imeli za »odhajajočega predsednika«. Še več: še nikdar mu niso tako ploskali kot tedaj, ko je napovedal odhod. No, močan je še bil tudi tedaj, ko sta se v kampanjo pognala Eugene McCarthy in Robert Kennedy: menili so, da bi na konvenciji dobil najmanj 400 glasov (delegatskih) več od 1312, kolikor bi jih potreboval za imenovanje. Toda pomagalo ni ne prijateljsko posvetovanje s Kennedyjem in McCarthyjem ne skrb za delovanje strankinega aparata. Mogoče je bil njegov zadnji srečni trenutek tedaj, ko je Hanoi pristal na ameriški predlog, naj bi se pogajali v Parizu.

Po Humphreyevi zmagi na demokratski konvenciji se Johnson ni takoj odločil, da mu pomaga. Še več, dostikrat je nasprotoval Humphreyu in tako je na primer dejal, da »nihče ne more napovedovati, kdaj se bodo ameriške čete začele umikati iz Vietnam«. Kaže, da bi Johnson raje videl razpad stranke, kot da podpredsednik ne bi zvesto stopal po strogo začrtani poti. Zmaga republikancev bi po Johnsonovem mnenju razbila demokratsko stranko, toda zmaga Humphreya bi bila zanj osebni poraz. Tako se Johnson celo bolj ujeza z Nixonom, ki se med kampanjo ni vmešaval v politiko Bele hiše. Takšno stališče je Johnsonu ustrezalo, Humphrey pa je imel manj maneverskega prostora.

Ko se bo Johnson za zmerom vrnil na svoj ran v Teksasu, ga bo lahko tolažila samo misel, da je njegov naslednik prav gotovo še manj popularen od njega.

STANE IVANČ

Kombinat »MLINOTEST« Ajdovščina

Izdeluje prvovrstne testenine, jajčne in navadne, v zelo širokem asortimentu

Potrošniki — prepričajte se o izredno dobri kvaliteti naših testenin.

KULTURA IN PROSVETA

Rafael Perhauc: LETALCI PREKOMORCI

V začetku oktobra letos je v »Knjižnici NOV in POS« izšla knjiga »Letalci prekomorci« kot četrti iz te zbirke, ki obravnava dejavnost naših ljudi v Italiji in na Bližnjem vzhodu. Knjiga je izšla v 2000 izvodih, založilo jo je CZP »Soča« iz Nove Gorice. Knjigo je opremil Vladimir Lakovič.

Pisec je v knjigi zbral obilo podatkov in napisal delo, ki bo zanimivo za vse preučevalce naše zgodovine. O nastajanju letalstva namreč vemo zelo malo, saj se je večina dogodkov odigrala izven Jugoslavije. Ko se je narodnoosvobodilna vojska začela spreminjati v redno vojsko, so nastajale tudi njene vrste: morharica, letalstvo, tankovske enote, topništvo itd. Zaradi posebnosti letalstva — potrebe po varnih letališčih, oskrbovanja z gorivom, rezervnimi deli, strelivom itd. za razvoj letalstva dolgo na jugoslovanskih tleh ni bilo nobenih možnosti. Ključna in Čajaveca epizoda je bila zelo kratka. Zato so se prve naše letalske eno-

te zbirale in urile v Italiji in v Afriki. Kasneje, ko se je NOV združila z Rdečo armado in je nastala sremska fronta, je tam začelo delovati naše letalstvo,

Rafael Perhauc

ki je imelo v letalcih iz Afrike in Italije svojo kadrovsko osnovo.

»Pri ustanovitvi našega letalstva pa so imeli odločilno besedo ravno primorski fantje. Italija je namreč s svojo industrijo motorjev in ladjedelnicami dajala kruh mnogim izmed njih, ki so tako postali poznavalci strojev od najnežnejše mladosti. Kasneje je njihovo znanje izkoriščala italijanska vojska, nato pa so kot prebež-

niki ali ujetniki služili zaveznikom, dokler niso nazadnje postali mehaniki naših eskadril. Saj je v začetku našega letalstva skoraj vse delo slonelo na plečih teh fantov, ki so poznali motor kot svoj žep, pa še dolgo po vojni tudi!

Pisec pa ni opisal samo dejavnosti naših ljudi, ko so se vključevali v NOV in njeno letalstvo. Ob začetku knjige opisuje delovanje vojnega letalstva bivše Jugoslavije ob nacističnem napadu aprila 1941 in poskuse skupin letalcev, da bi pobegnili v tujino.

Sledi opis vrste poskusov, da bi na osvobodnem ozemlju organizirali letalstvo. Prva sta bila Kluz in Čajavec, za njima je bilo nekaj poskusov v Sloveniji in Dalmaciji po italijanski kapitulaciji.

Dne 14. oktobra 1943 je bila ustanovljena Prva letalska baza v Livnu, ki jo je sovražen proti večeru 6. decembra 1943 napadel in je padlo precej letalcev. Iz Slovenije je v tem razdobju odšlo v letalstvo 480 mož. Po napadu na Livno je baza prešla prek Visa v Italijo in dalje v Libijo.

Tam so se naši letalci šolali ob stalnih trenjih z zavezniškimi štabi. Mnogi letalci so iz angleških enot prestopili v NOV, mnogi pa iz kraljevske vojske. Pred tem so prestali mnogo.

Ko so se letalci po šolanju vrnili v Italijo, so začeli s polleti. To je razdobje slavnih 1. in 2. eskadrile NOV, ki jima je pisec posvetil največ prostora.

V zadnjem delu je pisec obdelal pohod skupine letalcev iz Dalmacije v Beograd, kjer so se vključili v nove enote letalstva, opremljene s sovjetskimi orožjem in letali. Šli so peš čez Bosno in Črno goro ter spotoma marsikaj doživeli.

Nato opisuje delovanje naših letalskih enot na sremski fronti ter več skupin mladincev, ki so odpotovali na šolanje v SZ.

Pisec, Rafael Perhauc, je bil rojen 1899. leta v Planini pri Ajdovščini, odrasel je v Trstu in vstopil leta 1916 v šolo za strojnike avstrijske vojne mornarice v Pulju. Po končani I. svetovni vojni je služboval v jugoslovanski vojni mornarici, oziroma v njenem pomorskem letalstvu. Septembra 1943 je vstopil v NOV in sodeloval pri poletih prvega partizanskega hidroplana iz Divlje, dokler se ni 6. oktobra 1943 razbilo. Nato je bil tehniški referent pri IV. pomorskem sektorju na Hvaru. Kasneje je odšel v Italijo in bil komandant šole za mehanike pri I. letalski bazi. Od tam so ga poslali v Benino pri Bengaziju, od septembra 1944 do marca 1945 pa je bil komandant letalcev NOV v Maison Blanche, nato pa v Boufariku v Alžiriji. Leta 1948 je bil upokojen. In prav zdaj se mu je nudila priložnost in čas za zbiranje zgodovinskega gradiva o partizanskem letalstvu. Knjiga, ki je pravkar izšla, je zanimiv in dragocen prispevek k zgodovini našega boja za svobodo.

Albert Klun

Trgovini

BOREC

v Ljubljani, Titova 17
in Mariboru, Partizanska 5

priporočata cenjenim kupcem:

- vse knjižne izdaje založbe »Borec«
- tedensko nova dela priznanih slovenskih umetnikov — slikarjev in kiparjev
- dekorativne, umetniško izdelane predmete za opremo stanovanj in uradov
- osebne okrasne predmete za žene in moške, posebno mlada dekleta, po zadnji modi

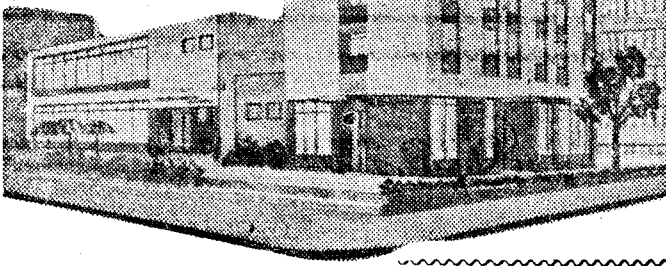
Gostinsko podjetje

»CENTRAL«

Hotel B kategorije

»DIANA«

Murska Sobota

Kavarna, restavracija, slaščičarna. bife, 40 sob, od teh 24 z eno posteljo, s kopalnicami in telefon!

Prvovrstna ciganska godba »BARANJA« igra vsak večer razen ponedeljka. Specialna prekmurska in internacionalna kuhinja. V neposredni bližini Radenci in Moravske Toplice. Menjalnica, turistični biro v hiši. Obiščite nas.

Granit neuklonljivega duha

V Senčurju pri Kranju so v nedeljo, 27. oktobra, pokopali 74-letnega Janeza Mlakarja-Granita, znanega revolucionarja Gorenjske. Na zadnji poti so ga spremljali stari, predvojni komunisti, od Jesenic do Kranja in Ljubljane, med katerimi so bili tudi Miha Marinko, dr. Joža Vilfan in drugi. Njegovega slovesa so se udeležili mnogi nekdanji in današnji sindikalni in prosvetni delavci, nosilci spomence 1941, borci NOV, nekaj tisoč ljudi iz Senčurja in okolice, delavci in železarji, voditelji delavskega in naprednega gibanja, nekdanjih aktivistov in učiteljev uporne, revolucionarne misli ter političnih in družbenih delavcev, uresničevalcev pred 50. leti začete poti, ki so v tem času, na delu in v življenju, po zaporih in taboriščih, na sestankih in konferencah spoznali Janeza Mlakarja in ga ob tem spoznanju spoštovali.

Janez Mlakar-Granit je iz neznanega pastirja in hlapca začel, delal in sejal uporniško, svobodno miselnost v glavnem na Jesenicah, kjer je bil rojen in zatem zaposlen, ter v Senčurju pri Kranju in okolških vaseh, odkoder so izvirali njegovi stari in kjer si je tudi on ustvaril svoj dom.

Ze kot mlad fant (rojen je bil 1895), takoj po prvi svetovni vojni, je postal med jeseniškimi železarji eden izmed glavnih voditeljev naprednih sindikalnih in delavskih gibanj in že leta 1920 tudi član komunistične stranke. Kako je bil v teh vrstah neuklonljiv in kako so ga takratni protiljudski režimi nenehno preganjali, naj pove samo številka, da je bil za časa stare Jugoslavije med obema vojnoma nič manj kot 60-krat zasljevan ali zaprt. In prav ob tem se je še bolj kalil. Usodno 1941. leto ga je našlo skrajno pripravljeneega. Z vso vno je organiziral prve

odbore OF po okolici Senčurja, vodil zbiranje prvega orožja in pomoči za partizane. Sam kot invalid ni mogel v oborožene vrste. Toda bil je ponosen na svoja starejša sinova.

biolo več. Janeza to ni potrla. Nasprotno! Celo odklanja je pomoč, sožalja in pomilovanja in se s se večno vno močilo političnega dela na Jesenicah in v domačem kraju. Znova je bil v prvih vrstah jeseniških komunistov in sindikalnih delavcev. Za njegovo dolgotrajno idejno vodstvo železarjev za njihove pravice so mu 1950. leta, ob simbolični predaji »tovarne delavcem« dodelili čast, da je v imenu tega kolektiva odkril spominsko ploščo. Povsem utemeljeno in zasluženo so ga tam imenovali tudi za častnega meščana.

Prav tako je Janez po vojni nadaljeval s političnim delom v Senčurju in po okolških vaseh. Mlade, ki jih je bil svojčas združil v Društvo fantov in deklet, in Društvo prijateljev SZ, jih že leta 1934 zbral v prvo celico KP v tem kraju, ki jih je poleti 1941 pripravil za odločen korak v I. krajsko četo in še drugi in drugi, vsi ti, kolikor niso padli in pomrli po taboriščih, so bili spet med prvimi odborniki, organizatorji nove, svobodne družbe. To pa je bilo Janezu v največje zadoščenje.

Seveda je bilo njegovo delo tudi na širšem območju Gorenjske in republike, kjer je deloval kot ljudski poslanec, kot član vredidija ljudske skupščine itd.

»Veliko, veliko Ti dolgujem« je dejal nekdanji na pogrebu govornik v imenu jeseniških železarjev. Isto misel in hvaležnost so mu izražali in imenu občinske konference ŽK Kranj, v imenu občanov Senčurja in okolice in tudi pokojnikov sotovarš v imenu starih komunistov Gorenjske. Spomenica 1941 ter 7 redov visokih odlikovanj in druga priznanja v imenu družbe je sam moralno priznanje Granitu, ki je vse življenje delal in izgorel za skupno cilje.

K. M.

Partizanska ljudska pesem

Komandant Stane

Brigade s hribov so se vsule kakor plaz. Pogumni njih koraki nikjer več ne zastane. Za naš pravični boj, sovražniku v poraz je borce dala vsaka naša vas. Na čelu vseh pa v boj hiti tovariš Stane.

Je že nasilnik na telesu našem stal, globoko nade vse so bile zakopane. Tedaj slovenski rod zbužen je k punktu vstal in vso mladino v novo vojsko zbral. Pogнал v naskok se z nami je tovariš Stane!

Zastave bojne, počastite mu spomin. Potem zvihrajte v boj z armado do Ljubljane. In ves slovenski rod hvaležno v pozne dni junakov slavnih naj spomin časti. Od zmag do zmag nas vodil je tovariš Stane!

CVETKO ZAGORSKI

Potovanje po Koroškem

Turistična agencija »Ljubljana-transport« iz Ljubljane pripravlja za prihodnje leto vrsto potovanj s skupnim naslovom »Po poteh koroških partizanov in slovenskih domačijah«. Predvidevajo, da bi vsakokratni izlet, seveda v skladu s številom prijavljenih, trajal od petka opoldne do nedelje zvečer. Začeli bi 11. aprila, sledila bi potovanja 18. in 25. aprila in tako naprej.

Prvi dan bi se izletniki prek Trbiža odpravili v Ziljsko dolino in prek Beljaka na Dobrač ter prenočili nekje v bližini Beljaka. Naslednji dan bi si ogledali Celovec in okolico, se odpravili na Dješke in si ogledali Svinjo. Tretji dan bi obiskali Borovlje, Sela in Železno Kaplo ter se prek Prevalj vrnili v Ljubljano. Predvidevajo, da bi potovanje stalo od 150 do 180 dinarjev, za tiste, ki nimajo lastnega potnega lista, morda 10 din več. V to ceno so vračunani stroški za dvakratno nočitev, dva zajtrka in dvoje kosil.

IMELI SMO LJUDI ...

Antoniji Žagar v Slovo

V prvih dneh meseca oktobra smo pokopali v Galiciji v Rožni dolini Antonijo Žagar, prvoborco. Žagarjevo šteje med tiste kmečke žene, katerih delo je vedno predstavljalo in še danes predstavlja osnovo vsega dela in življenja na vasi. Rodila se je 1896. leta v Lokrovcu pri Celju. Po lepi mladosti ji življenje ni bilo posuto z rožicami. Toda s svojo odločnostjo in vztrajnim delom je ustvarjala skupno s svojim možem lastni družini vsakdanji kruh, bila je pa tudi mnogim drugim, predvsem sosedom, vselej v močno oporo. Življenjsko vedro in vse do pred nekaj leti, dokler ni prišla bolezen, močno in zdravo kmečko ženo, je imela vsa njena okolica rada in jo je cenila.

Posebne zasluge pa si je Antonija Žagar pridobila skupno s svojim možem in svojimi otroki v času vojne, ko je poleg vseh svojih skrbi bila vselej pripravljena z vsemi svojimi močmi sodelovati v OF. Ze spomladi 1942. leta so bila njena vrata odprta za prve ilegalce in partizane. Med prvimi aktivisti na tem področju je bil Franc Mirnik, partizansko imenovan »Zvezda«, ki je marsikatero noč potikal na okoliš. Žagarjeve hiše. Kasneje, v poznem poletju 1942., ko je II. grupa odredov učvrščevala terenske organizacije v okolici Celja, so pričeli v njeno hišo prihajati še bolj pogosto aktivisti in borci. V samem mestu Celju so gestapovci do sredine 1942. leta skoraj povsem uničili mestno organizacijo OF in je bila pomoč ljudi iz najožje mestne okolice zato toliko bolj potrebna in koristna. Ko so spomladi 1943. leta partizani skoraj dobesedno oblegali samo mesto, so aktivisti ravno s pomočjo takšnih hiš in družin, kakor je bila Žagarjeva in tudi številne druge hiše v tem okolišu, ustvarjali zveze potem naprej iz terena v mesto. Po večmesečnem snovanju in povezovanju zaveznih in borbi predanih ljudi, ki so spoznali, da se je treba s skupnimi močmi boriti proti okupatorju, je bil v mesecu juniju 1943. leta pri Žagarjevih prvi sestanek članov osvobodilne fronte iz področja Gorica-Lokrovec-Dobrova. Izvolili so odbor Osvobodilne fronte in v spomin na ta datum ima tudi Šmarino v Rožni dolini pri Celju svoj krajevni praznik ZB. Na to področje so pogosto prihajali poznani prvoborci, partizani in aktivisti in med njimi tudi Albin Vipotnik — Stigar, Rudi Cilenšek — Urankar, Leon Cibic — Tomaž, Milica Gabrovce — Lenka in še drugi poznani in nepoznani partizani.

Toda ne le to, da je bila Anžičeva mama organizacijsko povezana v Osvobodilni fronti, bolj je treba omeniti in se ji zahvaliti za isto drobno, a tako potrebno delo, ki ga je opravljala na stopni drugih slovenskih žena in brez katerega ne bi bilo toliko uspehov v borbi. V njeno hišo se je zatekalo čedalje večje število partizanov. Po prihodu štirinajste divizije na Stajersko v februarju 1944. posebno pa od poletja dalje, so se na tem področju zadrževali vse pogostje manjše ali večje partizanske enote. Lahko rečemo, da skoraj ni bilo noči, ko se ne bi v hiši Anžičevih zadrževali partizani, razen tega pa je bilo treba prenašati partizansko pošto in pogosto na hitro reko nahraniti manjše ali večje število partizanov. Kljub temu, da so bili njeni otroci povečini še majhni, je neustrašno, pa čeprav z veliko skrbjo, nudila pomoč ranjenim partizanom. Blizu Anžičeve hiše se je od poletja 1943 nahajal bunker za pomembne aktiviste, za katerega je vedela in skrbel za prehrano samo njihova družina. Žagarjeva je znala pogosto spretno uporabiti tudi svoje otroke kot kurirje za prenašanje partizanske pošte, njena najstarejša otoka pa sta tudi aktivno sodelovala pri ilegalnem delu in borbi. Za sodelovanje v NOB je bila odlikovana.

Kakor na tisoče drugih žena širom po naši deželi, je bila tudi pokojnica presrečna, ko se je končala strahovita vojna vlna. Z veliko verno in delavnostjo je bila vsa leta do svoje boleznj temeljni kamen družine, pomagala pa je tudi z vsemi svojimi močmi pri delu v odborih ljudske oblasti.

Prav vsem, ki so Žagarjevo mamo poznali, posebno številnim partizanom in aktivistom, bo ostala za vedno v hvaležnem spominu.

F. F.

POGOVOR O BORCIH PROSTOVOLJCIH ZA SEVERNO MEJO

»Včasih so nam metali polena pod noge...«

Letos novembra bo minilo 50 let, kar so se začeli boji ob naši severni meji. Poleg številnih proslav po občinskih središčih in večjih krajih bosta tudi dve večji. V Ljubljani bo 9. novembra slavnostna akademija v dvorani Slovenske filharmonije, v Mariboru pa bo proslava 24. novembra. — Tovarišu Francu Štaudekarju, drugemu podpredsedniku in delovnemu podpredsedniku republiškega odbora Zveze borcev-prostovoljcev za severno mejo smo zastavili nekaj vprašanj v zvezi z delom Zveze in razmerami, v katerih so živeli in delali bivši koroški borci

VPRAŠANJE: Kdaj je bila prvič ustanovljena organizacija koroških borcev in kako so gledale nanjo takratne oblasti?

ODGOVOR: Leta 1934 je bila v Trbovljah ustanovljena »Legija koroških borcev«. Imeli smo nekaj shodov, odkritij spomenikov in taborov. Do leta 1941 se je nabralo precej arhivskega gradiva, saj sem gasam tri dni sežigal, po moji aretaciji pa še žena. Kasneje je bil odbor legije premeščen v Ljubljano, organizacija je narasla na več tisoč članov, ker so bili vanjo vključeni tudi mobiliziranci.

V sporazumu s takrat še živim generalom Maistrom se je »Legija koroških borcev« vključila skupno z »Zvezo Maistrovih borcev« iz Maribora in zagrebškim »Udruženjem borca za oslobodjenje Medjimurja« v »Zvezo legionarjev Jugoslavije«.

Pogajali smo se tudi z organizacijo vojnih prostovoljcev-solunccev za združitev v enotno organizacijo, pa so se pogajanja razbila, ker je njihovo vodstvo hotelo imeti v vsem glavno besedo.

Leta 1941 je naša organizacija prenehala obstajati, ker so okupatorji skoraj vse člane pozapirali ali pregnali. Na zasliša-

njih se je pokazalo, da se je gestapo že vrsto let zanimal za vsako našo izjavo in za naše delo.

Takoj po vojni je bila ustanovljena »Zveza koroških borcev, partizanov in Maistrovih borcev«. Ta je leta 1952 prenehala delovati, ker med članstvom ni bilo zadostnega zanimanja in volje za delo. Čez nekaj let je naše gibanje oživel. Vmes smo se sestajali in vzdrževali zveze. Leta 1956 je naša organizacija znova zaživela. Na pobudo SZDL je okrajni odbor ZB v Mariboru leta 1958 predlagal, da bi bivšim koroškim borcem izdali spomenice. Res so jih dobili še istega leta v Mariboru in Ljubljani.

Sedanja organizacija je bila ustanovljena kot sekcija borcev za severno mejo pri takratnem predsedstvu ZB za Slovenijo. Kongres v Sarajevu ni sprejel predloga, da bi naša organizacija delovala v okviru ZB, pač pa nam je svetoval, naj ustanovimo posebno organizacijo. Tako je bila 15. maja 1965 ustanovljena Zveza prostovoljcev — borcev za severno mejo.

VPRAŠANJE: Kakšen je bil odnos bivših jugoslovanskih oblasti in vojske do vas?

ODGOVOR: Naj začnem s tem, da je takratna banska

uprava leta 1934 kar šestkrat zavrnila osnutek pravil »Legije koroških borcev«, češ da je preveč naperjen proti avstrijski vladi. Takrat je bila ta vlada klerofašistična. Skratka, kot nam je ljubljanska vlada metala polena pod noge v letih 1918 do 1920, tako nam jih je tudi tedaj, ko smo snovali našo organizacijo. Jugoslovanskim oblastem tudi ni ugajalo, ker se je naša organizacija zavzemala za pravice koroških Slovencev, ki so jih v Avstriji zatirali.

Leta 1935 smo imeli tabor na Sveti planini nad Trbovljami, ki se ga je udeležilo kakih 4000 ljudi, v glavnem borcev iz Zasavja in bližnje okolice. Igrala je tudi rudarska godba iz Trbovelj. Naša organizacija je bila izvenstrankarska, zato je bilo v njej tudi precej komunistov, bivših koroških borcev. Zato se nas je vedno držal sum, da smo legalna oblika ilegalne KP.

Meni osebno so na odkritju spomenika na Poljanah pri Prevaljah leta 1936 odvzeli pravico, da bi govoril. Tudi drugače so gledali na nas z očitnim nezaupanjem in nam marsikaj podtikali.

Tudi materialno nam stare jugoslovanske oblasti niso bile naklonjene. Na vse naše zahte-

Franc Štaudekar

ve, da bi uredile socialne težave naših članov in jim dale vsaj skromno priznanje, so v Beogradu in v Ljubljani odgovarjali vedno z enako frazo: »Ni denarja v proračunu!« Zato smo borci za severno mejo tembolj hvaležni naši ljudski oblasti, ki nam bo s posebnim zakonom zadovoljivo rešila materialno vprašanje, kolikor posamezne občine, kot na primer ptujska in druge, tega že niso storile v svojem okviru.

Boljše odnose smo imeli z vojsko, saj je bilo med našim članstvom tudi nekaj oficirjev, bivših koroških borcev, in pa srbskih oficirjev, ki so se udeležili bojev na naši strani.

VPRAŠANJE: Kakšen je bil delež bivših koroških in Maistrovih borcev med narodno-osvobodilno vojno?

ODGOVOR: Iz prijavnice se vidi, da se je približno 60 odstotkov našega članstva aktivno udeležilo NOV v taki ali drugačni obliki. Upoštevati moramo, da gre tu za starejše ljudi, saj je zdaj njihova povprečna starost 74 let. Drugi so tako ali drugače sodelovali z OF, tako da ga skoraj ni bilo našega člana, ki ne bi na ta ali oni način tudi v II. svetovni vojni prispeval k našemu boju. Mnogo je bilo aretiranih takoj prve dni okupacije, mnogo so jih izgnali, pa so tudi v izgnanstvu nekaj naredili za naš boj. Precej so jih okupatorji tudi postrelili kot talce, mnogi so padli v bojih. Najbrž so si le redki posamezniki, ki jih lahko preštejemo na prste, med vojno umazali čast s sodelovanjem z oku-

patorji. Po našem statutu noben tak ne more postati član naše Zveze.

Nasploh je odstotek udeležbe ali sodelovanja z NOV med našim članstvom nadpovprečen v primerjavi z odstotkom med vsemi prebivalci naše dežele. Tudi zdaj jih je veliko, ki kljub visoki starosti sodelujejo v delu SZDL. Večina članov naše Zveze pa je tudi članov ZBZ.

VPRAŠANJE: Kakšno je sodelovanje med ZBZ in Zvezo?

ODGOVOR: Predsednik ZBZ tovariš Franc Leskošek-Luka je tudi naš član. Drugače nam ZBZ daje prostore za sestajanje tako v republiškem kot v občinskem in krajevnem merilu. Sodelujemo z odbori ZBZ na vseh področjih in območjih. Končno nam ZBZ daje podporo tudi pri tisku, ker nimamo svojega glasila. Zato prinaša poročila o našem delu in razne objave glasila ZBZ »TV 15«.

VPRAŠANJE: Kakšno je zgradba vaše organizacije, kako delujete?

ODGOVOR: Po podatkih iz letošnje spomladi je članov naše Zveze kakih 1900. Zaradi starosti je med njimi velika umrljivost. Samo letos jih je umrlo kakih 200.

Republiški odbor šteje 12 članov. Občine ob severni meji, kjer je več borcev, imajo občinske odbore Zveze, če je v občini več kot 50 članov. Drugače pa delujejo krajevni odbori, ki lahko zajemajo tudi ozemlje več občin. Na splošno bi lahko rekli, da je oblika naše organizacije že ustaljena.

V zvezi z zakonom, ki pri naših borcih za severno mejo razne ugodnosti, se je zadnje čase prijavilo nekaj novih, ki so prej iz tega ali onega vzroka stali ob strani. Pri našem republiškem odboru deluje posebna komisija za sprejem novih članov, ki bo zavzela do teh zamudnikov ostrejša merila. Sprejemali bomo samo tiste, ki lahko z izjavami najmanj dveh prič ali z dokumenti dokažejo, da so se bojevali med 1. novembrom 1918 in 1. februarjem 1919. V naši komisiji so dobri poznavalci dogodkov in ljudi na posameznih območjih, ki lahko ugotovijo verodostojnost prič in dokumentov.

Pripominjam, da je glede dokumentov precej težko, ker so bili med vojno skoraj vsi naši člani iz Gorenjske in Stajerske pregnani, dokumente so jim zaplenili ali pa so jih sami uničili. Razen tega je od bojev ob severni meji preteklo že pol stoletja in ljudje so veliko pozabili.

Zapisal MP

»POHIŠTVO«

MIZARSKO PODJETJE

CELJE, KERSNIKOVA 21

Cenjenim potrošnikom sporočamo in se obenem priporočamo za naročila vseh vrst pohištva po naročilu in za trg. Kvalitetna izdelava, solidne cene.

»Snaga«

KOMUNALNO PODJETJE

LJUBLJANA, POVŠETOVA 12

OPRAVLJA ODVOZ SMETI Z SMETARSKIMI VOZILI, DRUGIH ODPADKOV IN FEKALIJ

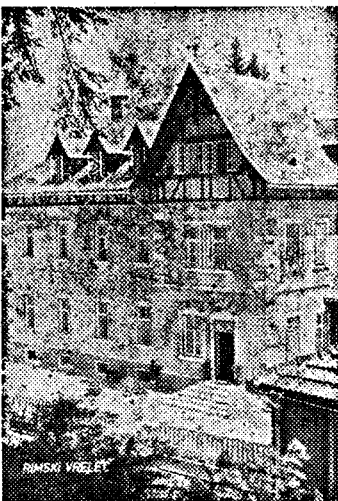
MEHANIČNA TKALNICA

CELJE

IZDELUJE:

- BOMBAŽNO BLAGO
- DAMASTE
- POPLINE IN
- MODNE TKANINE IZ SINTETIKE

Gostinsko podjetje

»Uršlja«

Ravne na Koroškem

priporoča krajevnim organizacijam ZBZ NOV, ZVVI in ZROP ter posameznikom obisk Rimskega vrelca v Kotljah na Koroškem. Zdravilna voda — prenočišča — restavracija — čudovita okolica, znana iz del Prežihovega Voranca — muzej. Večje skupine naprošamo, da javijo obisk pisмено ali na telefon 24/2 Ravne ali na upravo podjetja, telefon 9 Ravne. Tudi ta košček naše zemlje je privlačen in mikaven za našega delovnega človeka.

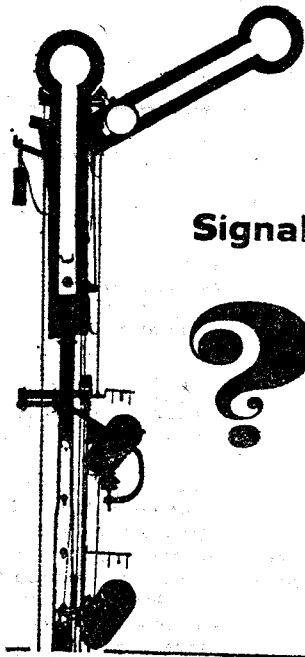
ŽIČNA — Celje

TOVARNA ŽIČNIH IZDELKOV

CELJE — Ipavčeva 20

IZDELUJE:

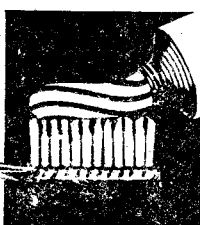
ŽIČNO PLATNO IN PLETIVO, NAVADNA IN SPECIALNA SITA, KOVINSKO POHIŠTVO, TRANSPORTNE TRAKOVE, ŠLARAFIJA VLOŽKE, EPEDA VLOŽKE, POHIŠTVENE VZMETI, (NOSAG) CIK-CAK VZMETI

Odprt signal — prosta pot — zdravje vaših zob

Naš največji ideal je zobna krema Signal

ZOBNA KREMA
Signal

TRAJNO VARUJE VAŠE ZŮBE

Skok v nesmrtnost

Trilindvajset let je preteklo, kar so nehali grmeti topovi v II. svetovni vojni, toda še vedno zgodovina ni snela vseh pajčolanov z vseh njenih skrivnosti. Še vedno zvemo za nove in nove podrobnosti, za izdajstva, napake, pa tudi za nesmrtna junaštva. ● Za junaško smrt partizana 2. bataljona Briško-beneškega odreda, sovjetskega državljana Alekseja, ki je padel 14. marca 1944 na planoti Plazi, nedaleč od vasi Breginj, ob sedanji jugoslovansko-italijanski državni meji, se je sicer vedelo že prej. Toda kdo je Aleksej, kako je prišel k nam in kje so njegovi starši, ni vedel nihče. ● Leta 1965 je prišel v Slovenijo nekdanji propagandist »ruskega bataljona« Grigorij Žiljajev. Obiskal je tudi kraj, kjer je padel Aleksej in kjer je skupaj s tovariši pokopan. Ko se je vrnil v domovino, je začel iskati. Po treh letih se mu je posrečilo razvozlati precej podrobnosti o usodi slovenskega partizana Alekseja. ● Junaštvo partizana Alekseja na koščku slovenske zemlje, ki ga žal še vedno tako slabo poznamo, zasluži, da o njem zvedo naši bralci. Zato smo iz dokaj obširnega gradiva, ki ga je poslal Žiljajev našemu uredništvu, izbrali nekaj najvažnejših poglavij.

V središču vasi Undrus, Beskarejski rajon, Sempalatinska oblast, sovjetska socialistična republika Kazahstan, stoji značilen obelisk, spomenik 251 padlim domačinom. Med njimi je vklesano tudi ime seržanta Ramazana Ergaljeva. Dne 18. avgusta 1950 so namreč njegovi starši prejeli od vojnega odseka uradno obvestilo, da je njihov sin padel v boju z Nemci decembra 1942. Dne 13. decembra pa so prejeli od njega zadnje pismo.

Na pokopališču v vasi Breginj, kamor so 1947, prenesli 14. marca 1944 na Plazih padlih, oziroma postreljenih dvajset borcev, je na spomeniku vklesano, da je med drugimi tam pokopan Aleksej iz ZSSR.

Dejansko pa gre za istega človeka. Ramazan Ergaljev namreč ni padel na fronti, ampak so ga v neznanih okoliščinah Nemci nekje ujeli. Ko ga po vojni ni bilo domov, niti nihče ni vedel, kje in kako je bilo z njim, so najbrž sklepali, da je padel. Saj so v tistih časih, ko so padali ljudje v tisočih, mnogi enostavno izginili, dejansko pa so jih pokopali v množičnih grobovih.

O Aleksejevi smrti poročata tudi dva dokumenta, natisnjena v Zborniku dokumentov in podatkov o narodnoosvobodilni vojni jugoslovanskih narodov. Tako piše v 6. delu 12. knjigi na straneh 163 in 187. V noči med 12. in 13. marcem 1944 je 60 borcev 2. bataljona Briško-beneškega odreda napadlo letališče Belvedere 12 km severovzhodno od Vidma in 13 km severozahodno od Cedada. Uničili so 3 »štorklje«, 3 »meseršmitze«, poštno letalo »nardik«, 2 izvidnika »Focke-Wulf«, dva avtomobila in skladišče streliva. Zgodaj zjutraj 14. marca pa je okrog 200 Nemcev napadlo taborišče 2. bataljona v gorah v okolici vasi Breginj. Glavnina bataljona se še ni vrnila z akcije, v taborišču so bili v glavnem novinci in neoboroženi. Branil jih je sovjetski mitraljezec Aleksej, ki je junaško padel. Vsi drugi so se vdali in so jih Nemci postrelili. Rešil se je samo eden, hudo ranjen. Vsega skupaj je bilo 21 žrtev, nemške izgube niso znane. Tako piše v poročilu štaba Briško-beneškega odreda propagandnemu odseku 9. korpusa.

Štab 2. bataljona odreda pa poroča 18. marca štabu odreda, kako je potekala akcija na letališču in kako so zjutraj prišli v vas Bregje. Tedaj je okoli 170 Nemcev napadlo taborišče bataljona, kjer je bilo okrog

40 partizanov, slabo oboroženih in pravkar mobiliziranih. Padlo jih je 20. Samo eden, sovjetski partizan, je padel v boju, 14 se jih je vdalo, ker niso hoteli bežati. Nemci so jih na kraju samem postrelili. Pet jih je poskušalo bežati in so pri tem padli.

Žiljajev je med vojno samo slišal pripovedovanje drugih o smrti partizana Alekseja. Zato je, ko je prišel na obisk, začel spraševati tovariše, kaj vedo o tem dogodku. Obiskal je tudi kraje, kjer se je bojeval Aleksej. V okolici Tolmina, Kobariida in drugje so se dogodka še živo spominjali, posebno v vasi Breginj. Tam je nekaj dni Aleksej stanoval v hiši Marije Simec. Nekoč ji je podaril zaplenjene škornje.

Tako je Žiljajev zvedel naslednje podatke:

Narodni heroj Marko Redelongi-Benečan je pred odhodom v akcijo na letališče ukazal, naj Aleksej ostane v taborišču za zavarovanje. Zadnje čase je namreč bolehal in tudi obutev je imel slabo. Čuval naj bi tudi štabni arhiv. Med 40 borcev, ki so ostali z njim, je bila večina mobilizirancev, nekaj pa tudi deklet in zelo mladih fantov. Oboroženi so bili z lahko »bredo«, nekaj puškami in bombami.

Ramazan Ergaliev-Aleksej

Medtem, ko je bil bataljon v akciji, so Nemci zajeli tri kurirje in od enega izmed njih zvedeli, kje je bataljonsko taborišče, potem ko so ga hudo mučili. Razen tega so zajeli tudi bolnega mobiliziranca, ki je podatke kurirja še potrdil.

Zgodaj zjutraj so Nemci obkolili poslopje, v katerem so bili partizani. V eni stavbi, dvonadstropni, je bila večina, v drugi, enonadstropni, pa samo posamezniki, med njimi tudi Italijanka Angela Gerussi. Stražar je Nemce prepozno opazil. Aleksej je ukazal, naj se umikajo proti hribu, toda nastala je precejšnja panika. Medtem je Aleksej sežgal arhiv. Mnogi niso hoteli bežati, ker so računali, da jim kot mobilizirancem Nemci ne bodo napravili nič hudega, zato so se poskrili po sobah in hodnikih.

V tem kritičnem položaju je Aleksej z energičnimi ukrepi dosegel, da so drugi zabarikadirali glavni vhod, sam pa je zasedel položaj pri enem izmed številnih oken. Mnogo izmed oken so bila namreč založena s kamnom, med kamni pa so bile strelne liče. Ko so se Nemci približali, jih je sprejel s kratkimi, toda natančnimi rafali. Streljal je kot star, izkušen vojak in tudi zadel. Zato so se Nemci morali umakniti. Toda samo do najbližjih zaklonov. Od tam so začeli hotel obstreljevati z minami, na okna pa je začela pljuskati toča krogel. Ob sončnem vzhodu je bil za obkoljenimi že dveurni boj, Aleksej je bil že nekajkrat opraskan od drobcev eksplozivnih krogel in drobcev min. Tedaj pa je v pritličju izbruhnil požar. Aleksej se je umaknil v prvo nadstropje. Tudi tam ni mogel ostati kaj dolgo, moral je še više, v drugo nadstropje, saj so Nemci zasuli vsa okna z minami in krogli. Nabojev je imel vedno manj. Umaknil se je tudi strelj njegovih tovarišev. V oči mu je silil dim in ga dušil ter slepil. Nemci so bili že tik pod okni. Vrgel je mednje najprej eno, nato pa še drugo bombo, nato pa je vstal izza kritja, vzel mitraljez v roke in začel streljati nanje iz neposredne bližine. Ko je vtiak vanj zadnji saržer, se je v sobi razpočila mina. Od drobcev je bil na več mestih ranjen, zapiralec mitraljeza pa se je zaklinil. Izgubil je zavest, Nemci so vdrli v stavbo. Najbrž so mislili, da so Alekseja ubili. Preiskovali so sobo za sobo. Večja skupina se jih je zbrala pred hotelom tik pod zidom. Glasno so razpravljali kdo ve o čem. Skozil glavni vhod pa so pehali ujetnike.

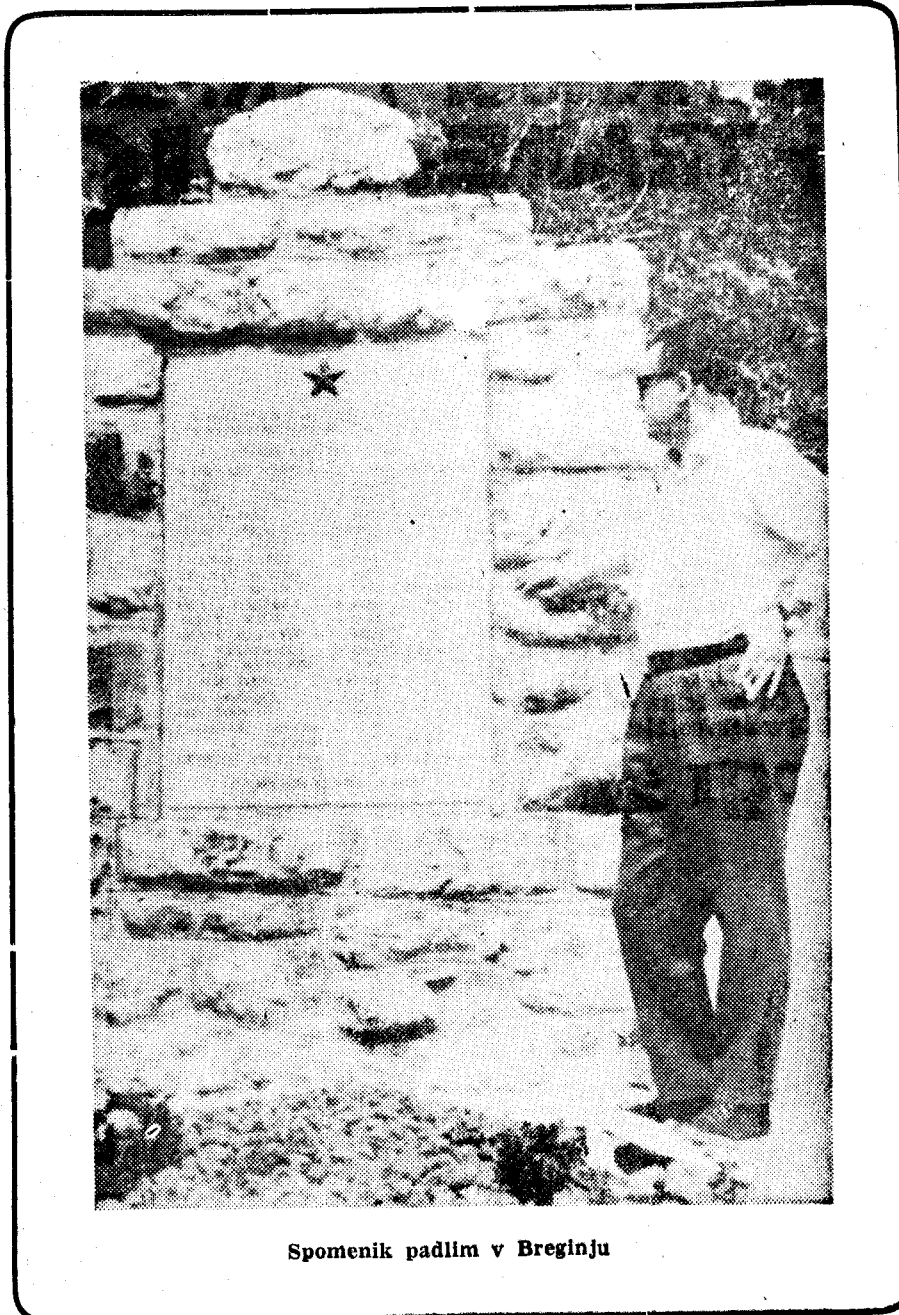
Vrata sobe, kjer je ležal brez zavesti Aleksej, so bila zabarikadirana. Po njih so začeli razbijati Nemci. Tedaj se je Aleksej zbudil. Obesil si je mitraljez čez vrat in vzel v roke zadnjo bombo, jo aktiviral in skočil iz oblakov dima skozi okno naravnost med Nemce pred hotelom. Ko je padel na tla, se je bomba razpočila in ga ubila, toda tudi nekaj Nemcev je bilo ranjenih in ubitih. Drugi so prhnili na vse strani.

Ko so videli, da je mednje padel partizan, ki ni več živ, so navali na njega. Zbadali so ga z noži in bajoneti, tepli s puškami kopiti, brcali in teptali. Eden izmed vojakov je mrtvecu vtaknil v usta prižgano cigareto. Tedaj pa se je vmešal v krvavo orgijo nemški oficir.

Ujetnike so postrojili k zidu in začeli nositi na kup svoje ranjence in mrtlice. Oficir je pred zbranimi vojniki govoril in pri tem z zdravro roko (v eno je bil ranjen) večkrat pokazal na Alekseja. Po njegovem ukazu je eden izmed vojakov poiskal kos vezane plošče in nanj napisal v nemščini: »Bandit-heroj«.

Nato so ploščo obesili mrtlici okoli vratu, zraven trupla pa položili Aleksejev razbiti mitraljez. Takoj zatem je odjeknilo polje: »Ogenj! Rafali so pokosili ujetnike, toda ne vseh...»

Štirinajstletni sin komisarja 2. bataljona odreda je bil ranjen v roko. Z njo si

Spomenik padlim v Breginju

je pokril obraz. Kri se mu je razlila čezenj in ko so Nemci preiskovali, če je še kdo živ, so mislili, da je mrtev.

Medtem se je 2. bataljon že vračal z akcije na letališče. Pozno ponoči med 13. in 14. marcem so se ustavili v vasi Bregje in sklenili tam nekaj časa počivati, saj so za seboj imeli zelo dolg in naporen pohod. Do taborišča so imeli še nekako tri ure hoje prek Jalovca. Zjutraj so zaslišali streljanje. Planili so na noge in se povzpeli na neki vrh v bližini. Od tam so brez moči gledali, kaj se dogaja na Plazih. Medtem so pritekli k bataljonu še nekateri, ki jim je uspelo pobegniti. Posebno komisarja je skrbelo za sina.

Tudi oni so slišali zadnjo eksplozijo bombe, nakar je vse utihnilo. Malo kasneje so slišali rafale, ko so Nemci pobijali ujetnike. Potem so gledali, kako Nemci z vozovi vozijo svoje mrtlice proti Breginju.

Tedaj je bataljon odkorakal v dolino. Pri hotelu so brci pokopali svoje padle, iz skrivališča se je prikazal ranjeni komisarjev sin. Zvečer se je bataljon premaknil v druge kraje.

To je bila zgodba o Ramazanu Ergaljevu-Alekseju in tragičnem dogodku na Plazih dne 14. marca 1944.

Zelo zanimivo pa je tudi, kako je Žiljajev zvedel za ime in priimek Alekseja in za vse druge podatke.

Žiljajev je že prej vedel, da so bili v 2. bataljonu Briško-beneškega odreda trije Kazahi. Potem ko je Ergaljev padel, sta druga dva prostovoljno odšla v »Ruski bataljon«, kjer se je bojevalo 60 tujih rojakov Kazahov. Po dolgem iskanju je Žiljajev nazadnje našel seznam borcev tega bataljona. Postal je pozoren na dva Kazaha, ki sta 23. septembra 1943. pobegnili iz vasi Atimis, videmska provinca, in vstopila v Briško-beneški odred, konec marca 1944 pa odšla v »Ruski bataljon«. To sta bila Samet Ospanov iz Džambulskega rajona Džambulske oblasti, SSR Kazahstan, rojen 1923 ter Zatek Ahinodžajev iz vasi Vorosilovo, krasnogorski rajon, Džambulska oblast, rojen 1921. Pisal jima je in ju prosil, če se spominjata priimka partizana Alekseja, njunega rojaka. Čez nekaj tednov je dobil odgovor. Ospanov, ki je po vojni končal pedagoško akademijo in postal predavatelj matematike, mu je pisal, da se je Aleksej pisal Ergaljev, ime

pa da je pozabil. Ergaljev, Ospanov in Ahinodžajev so bili skupaj v ujetniškem taborišču Neuhammer v Nemčiji, konec 1943 pa so jih pripeljali v Furlanijo in jih izkoristili kot delavce. Skupaj so zbežali iz Atimisa, potem ko so ubili stražarja; partizane so našli šele čez 3 dni pri Breginju.

Ospanov je povedal v pismu Žiljajevu še nekatere podrobnosti. Sam je videl Aleksejevo truplo z napisom »Bandit-heroj« in ga skušal obrniti na hrbet, pa so mu to drugi preprečili, ker so se bali, da ni miran.

Od Ahinodžajeva ni bilo odgovora več mesecev, ker se je medtem preselil. Žiljajev pa mu je pisal na predvojni naslov. Po vojni je postal direktor farme. Potrdil je izjave Ospanova glede Alekseja. Ta se je spominjal ne samo priimka Ergaljev, ampak tudi imena Ramazan.

Zdaj je Žiljajev napisal članek o Aleksejevu junaštvu. Članek so objavili v časopisu »Sovjetski Kazahstan«. Skoraj ob istem času je spregovoril o njem radio »Majak« (Svetilnik). Žiljajev je prejel več pism od raznih ljudi, ki so se pisali Ergaljev. Najbolj zanimivo pa je bilo pismo Samena Ergaljeva, ki je trdil, da je njegov starejši brat Ramazan leta 1942. decembra izginil. Prek slike je Žiljajev ugotovil, da je prav ta Ramazan Ergaljev partizan Aleksej. Zvedel pa je tudi precej podrobnosti iz njegove mladosti in o družini.

Ramazanov oče Zumadilov, član KP SSSR, je umrl 1964., star 65 let, mati Bazar pa stara 50 let leta 1956. Tako nista zvedela, da je njun sin padel junaške smrti ne v SSSR, ampak v daljni Benečiji. Ramazan je hodil pet let v osnovno šolo in se učil v kazaskem jeziku, nato pa je vstopil v rusko šolo v vasi Dolon, kjer je končal vseh osem razredov. Po končani šoli je služil kot sekretar vaškega sovjeta. Končal je tudi več tečajev predvojaške vzgoje, saj je takrat že vse kazalo, da bo v kratkem vojna. Leta 1941 je hotel prostovoljno v vojsko, pa ga niso vzeli, ker je bil še premlad, saj še ni bil star 18 let, razen tega pa je imel poklicno dovanje roko. Seta maja 1942 so ga vpoklicali v vojsko. Odpotoval je v Orenburg. Kako je bilo z njim kasneje, nihče ne ve. Šele potem, ko je bil z Ospanovim in Ahinodžajevim v ujetniškem taborišču, je njegova življenjska pot znana.

GRIGORIJ ŽILJAJEV

Mednarodno sodelovanje bivših borcev

Čestitke Zvezi antifašističnih borcev Čslovaške

Ob proslavi petdesetletnice ustanovitve neodvisne države Čehov in Slovkov je zvezni odbor ZZZ NOV poslal Zvezi antifašističnih borcev Čslovaške brzojavne čestitke in izraze prijateljske solidarnosti. V brzojavki je izražena tudi želja, da se še nadalje razvija in krepi sodelovanje med obema organizacijama v borbi za svetovni mir, enakopravnost, neodvisnost in suverenost narodov in demokratski socializem v naših deželah.

Pismo zveznega odbora ZZZ NOV predsedniku FIR

V zvezi z izjavo, ki jo je ob intervenciji članic varšavskega pakta v CSSR poslal predsednik Mednarodne federacije udeležencev odprniškega gibanja (FIR) Arioaldo Banfi vsem članom urada FIR, je zvezni odbor ZZZ NOV Jugoslavije 21. oktobra poslal Arioaldu Banfiu pismo. V njem se je iskreno zahvalil za prejeto izjavo in nadaljeval svoje pismo takole:

»Zveza združenj borcev NOV Jugoslavije je, kot vam je znano, aktivno sodelovala in spremljala aktivnosti Mednarodne federacije udeležencev odprniškega gibanja na vseh področjih, predvsem pa njeno angažiranje v zvezi z razvojem dogodkov v Evropi. Članstvo naše zveze je pričakovalo in tudi sedaj pričakuje, da se FIR odkrito in jasno omeji od intervencije, kot so to naredile tudi mnoge druge organizacije in da obsodi vsiljevanje tuje volje s silo orožja neki suvereni deželi in svobodoljubnemu narodu.«

V nadaljevanju pisma je rečeno, da je ZZZ NOV Jugoslavije pričakovala, da bo FIR to izvedel, toda na žalost so tam opazni poskusi iti

molče mimo vseh teh dogodkov. In vendar je treba, da ob takih pomembnih dogodkih zavzamejo odločno stališče vse napredne organizacije. Zato se ZZZ NOV ne more strinjati z odlaganjem sestanka, na katerem naj bi vse te zadeve razčistili.

Obisk iz Jugozahodne Afrike

V zveznem odboru ZZZ NOV Jugoslavije so sprejeli delegacijo Ljudske organizacije Jugozahodne Afrike, ki jo je vodil predsednik Sam Nulomom. V prijateljskem razgovoru delegacije s predstavniki ZZZ NOV so se gostje zanimali predvsem za vojaške in politične izkušnje iz narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije.

PRAVNA POSVETOVALNICA

Radi bi vedeli, kakšno odškodnino lahko zahtevate za čas, ko ste bili brez zaposlitve zaradi zlonamerne izključitve iz delovne organizacije. Radi bi vedeli, ali vam pripada tudi terenski dodatek, pa tudi če lahko zahtevate odškodnino za moralno trpljenje za deset mesecev. V kakšni višini? Koliko časa traja rok za uveljavljanje odškodnine?

Dopis ni jasno obrazložil dejanskega stanja in okoliščin izključitve iz delovne skupnosti, zato naj obrazložimo vse možnosti, ki so podane. Delovno razmerje delavcu lahko preneha tudi na podlagi izključitve iz delovne skupnosti. Temeljni zakon o delovnih razmerjih točno določa, kdaj

je mogoče delavca izključiti iz delovne skupnosti. Predpisan pa je tudi postopek. Delavec, ki smatra, da se mu godi kri-

vica, ali pa ki misli, da je bil v njegovo škodo kršen predpisan postopek, se lahko obrne na samoupravne organe. Obrnjen naj bo na samoupravne organe. Obrne naj se na UO oz. na delavski svet. Če njegovi zahtevi ni bilo ugodeno, ima delavec možnost sprožiti delovni spor, in sicer s tožbo pri rednem sodišču. Rok za vložitev tožbe znaša 30 dni od

prejema zadnje odločbe samoupravnega organa. Če delavec s tožbo uspe, potem se navadno sodba glasi tako, da delovno razmerje delavca pri toženem podjetju ni prenehalo. Delovna organizacija je dolžna delavca sprejeti nazaj. Seveda imamo tudi take primere, ko delovna organizacija tega neče storiti, zato pa ima

delavec spet na razpolago poseben postopek. Toda ko je enkrat odločeno, da delavcu delovno razmerje ni prenehalo, mu za ves čas nazaj pripadajo redni prejemki, kot bi jih dobil, če bi delal. Če podjetje, ki je pravdo z delavcem izgubilo, delavcu samo ne izplača prejemkov za ves čas nazaj, mora delavec vložiti tožbo. Če ima osnove — da

mu delovno razmerje sploh ni prenehalo — potem s tako tožbo lahko uspe. Spor je lahko samo glede višine zasluzka, ki ga mora podjetje izplačati.

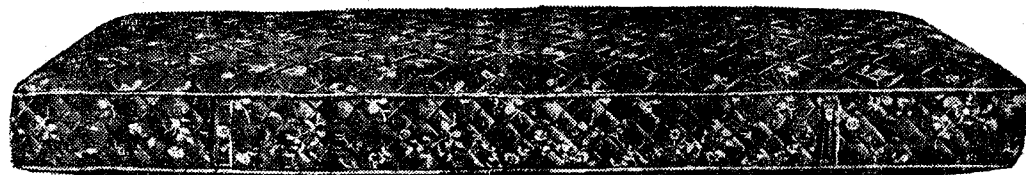
Če je naš dopisnik tov. Z.K. sprožil delovni spor in uspel, potem je o temeljni njegovega zahtevka že odločeno. On ima možnost tožiti še na to, da mu izplačajo redne prejemke za ves čas nazaj. Po našem mnenju pa mu terenski dodatek ne pripada, ker pač na terenu ni bil in dejansko ni delal. Ostali prejemki mu gredo v nezmanjšani višini.

Če pa tov. Z. K. delovnega spora ni sprožil, ali pa z njim ni uspel, potem pa lahko uveljavlja odškodnino po splošnih načelih odškodninske prava. Seveda bo moral v tem pri-

meru dokazati krivdo, ker je le-ta temelj vsakega odškodninskega zahtevka in pa seveda škodo. Dokazati bo moral, da je bil neupravičeno izključen iz delovne skupnosti, da je za to pač nekdo kriv in da je imel tako in tako škodo. V to škodo pa lahko všteje tudi moralno škodo, ki jo je utrpel zaradi brezposelnosti.

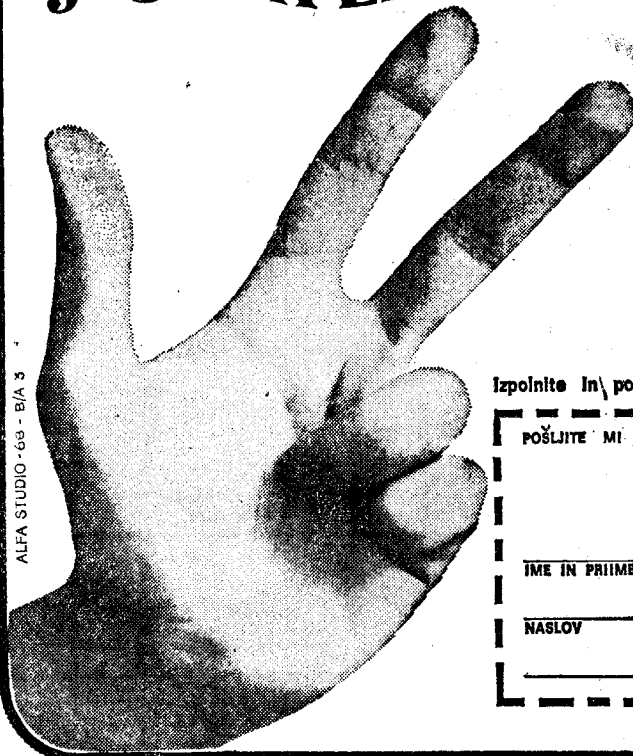
Vendar so tovrstne tožbe redke in dvomljive, zlasti če delovni spor ni bil uspešen. V takem primeru je taka tožba sploh vprašljiva. Zato bi prišla v poštev, če delavec po temeljnem izključitvi sploh ni sprožil delovnega spora. Rok za uveljavljanje odškodninske tožbe pa znaša tri leta. Višino odškodnine pa mora po svoji ocenitvi postaviti oškodovanec.

MEHKEJŠI + TRPEŽNEJŠI + TRAJNEJŠI = JOGI

JOGI nudi vedno nekaj več... če rečeš »Vzmetnica JOGI«, je kakor bi v isti sapi rekel »trpežna«. Pa ne le to... Je tudi mehkejša, trajnejša, bolj higienska. Vse te lastnosti pripomorejo, da je vzmetnica JOGI edinstvena v Jugoslaviji. Če se želite odlično odpočiti, tedaj morate izbrati JOGI vzmetnico, ki vam vedno nudi nekaj več.

JOGI ZA LAHKO NOČ

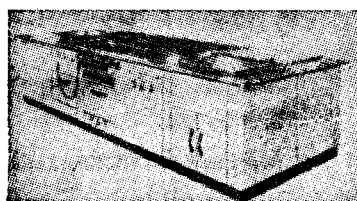

Izpolnite in pošljite na: MEBLO - NOVA GORICA

POŠLJITE MI BREZPLAČNO PROSPEKT O VZMETNICAH «JOGI»

IME IN PRIIMEK

NASLOV

IGO

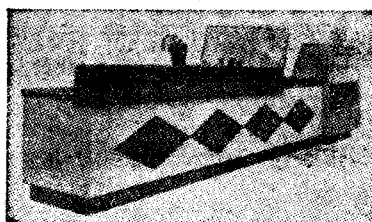
Industrija gostinske opreme Ljubljana,

Trnovski pristan 8

Hišna centrala 20-869

Komercialni oddelek 21-747

Projektiramo, izdelujemo in montiramo sodobno opremo za vse vrste kuhinj, samopostrežnih restavracij, slaščičarn, gostinskih obratov, ladij, klavnic, mesarij, delikatesnih in samopostrežnih trgovin in ostale izdelke ključavničarske stroke. Priporočamo se za naročila in vas vabimo, da si ogledate naše izdelke v paviljonu »Stalne razstave opreme za gostinstvo in trgovino«

trajno goreča **KAMIN** EMO 5
peč

EMO

CELJE

»Mesnina«

TRGOVSKO PODJETJE

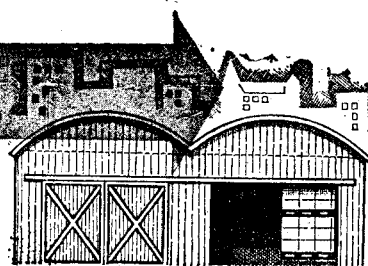
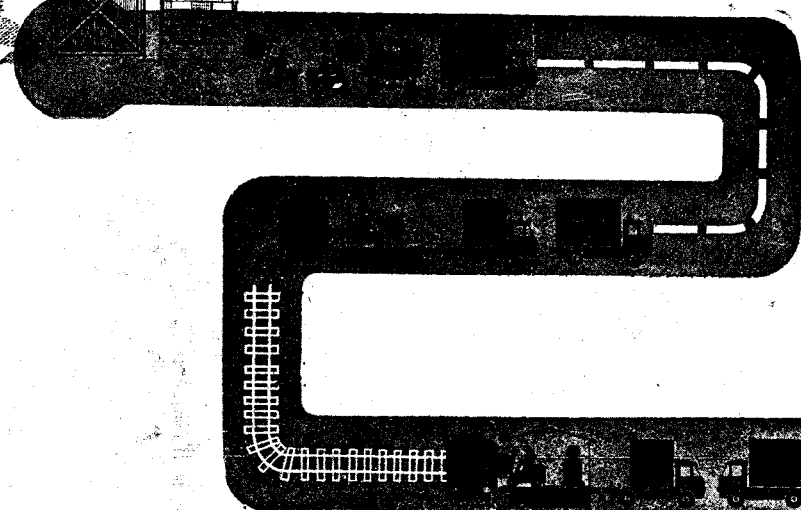
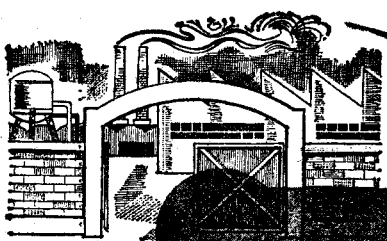
RAVNE NA KOROŠKEM

ZA DELOVNEGA ČLOVEKA VEDNO NA ZALOGI ODLIČNI
MESNI IZDELKI, RIBE IN SVEŽE MESO

ZDRUŽENO ŽELEZNIŠKO TRANSPORTNO PODJETJE LJUBLJANA TRANSPORTNO PODJETJE POSTOJNA

opravlja dostavo pošiljk kosovnega blaga na dom
in odvoz z doma v naslednjih krajih:

Nova Gorica
Vrtojba
Miren
Solkan
Volčja draga
Šempeter pri Gorici
Ajdovščina
Vipava

Valorizacija vojaških pokojnin

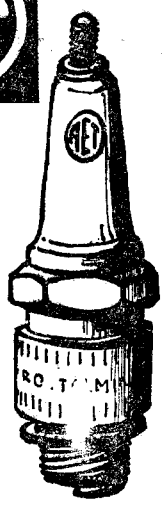
Komisija zveznega in socialno zdravstvenega zbora zvezne skupščine za probleme borcev in odbor socialno zdravstvenega zbora za vprašanja borcev sta 28. oktobra na skupni seji sprejela predlog državnega sekretariata za narodno obrambo, po katerem naj bi sklep o valorizaciji vojaških pokojnin sprejeli še letos, tako da bi ga začeli uveljavljati s 1. januarjem 1969. letu. Člani teh dveh skupšinskih organov sodijo, da bi bilo treba sredstva za te namene zagotoviti v zveznem proračunu za prihodnje leto.

Po dosedanjih ocenah bi ta izjemna valorizacija, ki naj bi bila izvedena enotno za vso dr-

VISOKO KVALITETNA
ŠODOBNO EMBALIRANA

žavo, zajela okoli 33.000 vojaških upokojevcem, od katerih jih je nad 85 odstotkov udeležencev narodnoosvobodilne vojne. Pri tem se še poudarja, da so skoro vsi ti bili upokojeni predčasno in proti svoji volji, ker so se pač morali pokoriti potrebam armadne službe ter da je pokojnina za večino vojaških upokojevcem edini dohodek.

AVTOELEKTRO
TOLMIN

nagraduje kupce svojih vžigalnih svečk. Informacije dobite v vseh prodajalnah avtomateriala

KOTIČEK MLADEGA RODU

• NAGRAJENI PRISPEVEK

Nedeljski izlet je bil koristen

Nekoga lepega nedeljskega popoldne sem se s kolesom odpravila proti Trzinu. V mestu sem srečala prijateljico in domeni sva se, da bova skupaj odšli proti Lomu in v bližnjem gozdu nabrali nekaj gozdnih cvetic. Cesta, ki je vodila proti Lomu, se je pričela kmalu strmo vzpenjati. Stopili sva s koles in peš nadaljevali pot. Mimo naju je tekel potok Mošenik. Voda je bila čista in prozorna. Večkrat sva pobrali s tal kamenčke, jih metali v vodo in prijeto čofotanje nama je krajšalo pot. Kmalu sva rdečih lic prispeli do soteske Hudičev most, ki je obdana z visokimi navpičnimi skalami in bogatim gozdom. Prek nje vodi zasilen most, na dnu pa se vije potok Mošenik. Med vojno so se tod skrivali partizani in zdravili ranjence. Ker se niso mogli prebiti iz obroča, so to sotesko preklinjali, zato so jo pozneje domačini imenovali Hudičev most. Naslonili sva kolese in opazovali lepo pokrajino.

»Tukaj je res čudovito!« je vzkliknila Cvetana.

Nenadoma je nad najinima glavama nekaj završalo. Pogledali sva gor in opazili velikega planinskega orla. Vse je bilo tako zagonetno in zanimivo. Zakaj ne bi pogledali še v bližnji gozd? Stekla sem po bregu in se skrila prijateljici. Tako zavzeto je strmela za orlom, da ni niti opazila, kdaj sem se oddaljila. Čez nekaj časa sem zaslišala klice: »Vikica, Vikica! Kje si? Oglasi se!« Skrila sem se za hrast in čakala. Niti opazila nisem, kdaj se mi je prikradla za hrbet. »O, kako slaba partizanka bi bila!« se mi je rogala. Od srca sem stekla naprej. Nena-

doma mi je zmanjkalo tal pod nogami. Zdrsnila sem v jamo. Od strahu in bolečine nisem mogla zavpiti niti na pomoč. Z levo nogo sem oplazila grmovje z ostrimi trni in se po kolenu počeno opraskala. Za nameček: so se mi v meso zadrli še trni. Cvetana mi je priskočila na pomoč in kmalu je bilo vse v najlepšem redu.

Ko sva si malo opomogli od presenečenja nad takšnim izidom najinega »raziskovanja«, sva se pričeli razgledovati po jami. Ugotovili sva, da je bila to nekoč prava partizanska tiskarna. V kotu jame sva odkrili majhno vrečko in v njej letake, ki naj bi jih bili kurirji odnesli v dolino. Našli sva tudi zvezek, na katerem je bil narisana partizan v zase- di in napisano »Borcem Kokr-

škega odreda«. Presenečenj pa še ni bilo konca. Našli sva tudi zemljevid in liste, na katerih so bile natisnjene naloge borcev Kokrškega odreda in na koncu vsakega je bilo napisano »Smrt fašizmu – svoboda narodu«. Nekaj ten lističev, zemljevid in zvezek sva vzeli s seboj.

Doma sem najdeno skrbno spravila. Tako bo spomin na tisto sočno nedeljsko popoldne in na partizansko tiskarno v Hudičevem mostu ostal v meni za vedno. Spomin, ki ga spremlja želja, da na svetu ne bi bilo nikoli več vojne, da bi se vsa ljudstva na svetu spoprijateljila in da bi otroci vseh barv in narodnosti zaplesali kolo miru in prijateljstva, sreče in ljubezni.

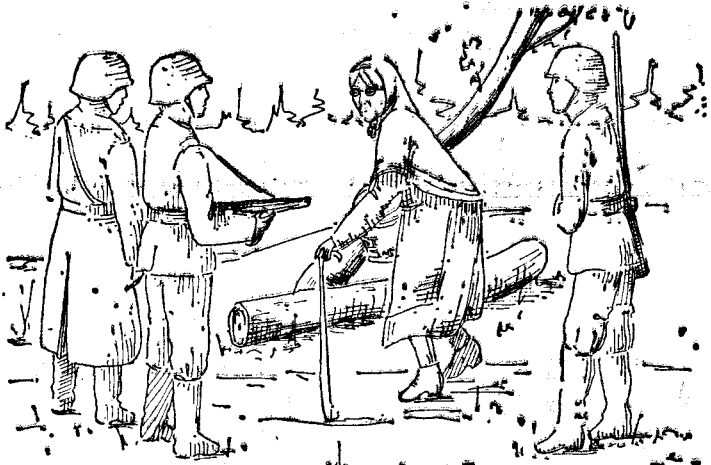
LJUBICA HORVATIN,
Zvirče 11, p. Tržič

PONOŠNO BOMO ČUVALI NAŠ PRAPOR

Dne 20. oktobra je 123 učencev Osnovne šole Dobrič pri Trebnjem praznovalo svoj praznik: razviti pionirski prapor, ki bo poslej nosil ime narodnega heroja Jožeta Slaka-Silva. Generalu Dušanu Svabi-Duletu, republiškem poslancu Ivanu Kreftu, pesnici Vidi Brest in vsem drugim prisotnim se je učenka 4. razreda Ljubica Petek, takole zahvalila:

V imenu pionirkega odreda narodnega heroja Jožeta Slaka-Silva se vsem najtopleje zahvaljujem, da ste se odzvali našemu vabilu in nam razvili prapor. Zahvaljujem se tudi vsem, ki so omogočili nabavo prapora. Objubljam vam, kakor vsemu našemu ljudstvu, da bomo ponosno čuvali naš pionirski prapor, kakor so čuvali naši hrabri in zmagovalni partizani svoje bojne zastave. Vas pionirje pa pozivam, da se še bolj vneto oprimmemo učenja in s tem izpolnjujemo našo prvo nalogo, ki nam jo je dal naš ljubljani tovariš Tito. Le s pridnim učenjem bomo razveselili naše ljubljene starše in tovariše učitelje, le z dobrim in temeljitim znanjem bomo lahko koristili naši socialistični domovini!

Za domovino – s Titom naprej!

Narisala: MELANIJA RAUTER, Šola za oblikovanje v Ljubljani

BABICA JE PRELISICILA NEMCE

BLIZU DOMAČIJE MOJE BABICE SO SE MED VOJNO ZADRŽALI PARTIZANI. V VASI PA SO BILI NEMCI. MOJA BABICA JE POMAGALA PARTIZANOM TAKO, DA JIM JE NOSILA HRANO IN JIH OBVEŠČALA O PREMEDIH NEMCIV.

NEKEGA DNE JE ZE ZGODAJ ZJUTRAJ ZAGLEDALA NEMCE, KI SO SE Približevali gozdu. BRŽ SE JE OBLEKLA, VZELA KOŠARIČO IN SE NAPOTILA PROTI GOZDU. KMALU SO JO USTAVILI. VPRASALI SO JO, KAM GRE. HITRO SE JIM JE ZLAGALA, DA GRE K TETI V SREDNJO VAS. NEMCI JI NISO VERJELI, ZATO SO ZA NJO POSLALI VOJAKE. KER SE JIM JE ZDELO, DA GRE RES K TETI, SO SE VRNILI. BABICA JE HITRO ODSLA V PARTIZANSKO TABORIŠČE. STRAZAR JO JE USTAVIL, ONA PA MU JE ZASOPLA NAROČILA. NAJ POVE KOMANDANTU, DA SE BLIŽAJO SOVRAŽNIKI. KOMANDANT JE HITRO ZAKUKAL UMIK, BABICI PA SO SE BORCI ZAHVALILI, DA JIH JE RESILA.

ZLATKO KAVČIČ, Dobrovo v Brdih

OBISKALI SMO SV. URH

Mladina, pionirji in nekateri člani ZB Ivančna gorica smo se 8. septembra že v zgodnjih jutranjih urah odpravili v lepo okrašenem avtomobilu proti Sv. Urhu.

Na hribu smo bili že dopoldne. Ogledali smo si cerkev, ki je spremenjena v muzej. Slike v muzeju so nam pričale o grozotah, ki so jih počeli domači izdajalci. Tu so napisana tudi imena žrtve, ki so jih belogardiisti pred smrtjo strašno mučili. Iz cerkve-muzeja smo šli gledat prostor, kjer so bile žrtve zaprte. Ogledali smo si tudi lipo, ob kateri so mučili privezane partizane. Poleg lipe je kotanja, napolnjena z vodo, v katero so metali onesveščene. Ko se je žrtev osvestila, so nadaljevali mučenje. Ogledali smo si tudi spomenik in poslušali govor tovarišice Anice Kovačič. Po krajšem kulturnem programu in obilni malici smo se odpravili še v Ljubljano. Obiskali smo Muzej ljudske revolucije Slovenije.

Združanju borcev Ivančne gorice se v imenu vseh mladih lepo zahvaljujem za njihovo skrb in željo, da bi se čimbolje počutili in pridobili čimveč znanja na tem enodnevem izletu.

MILOŠ ŠONC,
Ivančna gorica

SMEHLJAJ

Vietnam, dežela krvavih bojev, preplavljena z ameriškim vojaštvom, ki jo Vietnamci branijo z nadčloveško močjo in kjer je žrtev mnogo, preveč! V duhu vidim mladega vojaka. Zadeja ga je sovražna krogla. Padel je na tla in umrl s smehljajem na licu. Zdi se mi, da ta smehljaj nemo zatrjuje, da bo tudi Vietnam nekoč svoboden.

LIDIJA HITI,
Cajnarje

Pišejo nam

Spoštovani!

Najprej prejmite priščne pozdrave. Danes se oglašam prvič in upam, da moježa pisma ne boste vrgli v koš. Za »TV-15« sem zvedela od tovarišice, ki poučuje slovenščino. Lansko leto nam je veliko pripovedovala o NOB in nemale zgodbic povzela prav iz vašega časnika. Spraševala sem se, kaj je to »TV-15«. Kot da bi uganila moje misli, mi ga je naslednji dan prinesla moja sošolka. Z navdušenjem sem ga prebirala. Zato sem se odločila, da vam bom tudi jaz poslala prispevek. Ne vem pa, če vam bo ugajal.

Želim vam mnogo uspeha pri delu ter veliko dobrih pisem. Vsem tovarišem v uredništvu in bralcem »TV-15« pošiljam pozdrave iz zelenih Zvirč. Posebno prijateljski pozdrav naj prejme tovarišica urednica.

LJUBICA HORVATIN
Zvirče 11, p. Tržič

Draga Ljubica!

Malokateri prispevek sem brala s tolikšnim zanimanjem kot »Nedeljski izlet je bil koristen.« Zato ne zameri moji radovednosti in mi na moja vprašanja čimprej odgovori. Je zapisano resničen dogodek, in če je, kam si spravila zemljevid, letake, zvezek?... Kaj takega se ne doživi vsak dan. Tvoje pojasnilo bo verjetno marsikoga zanimalo. Vedi pa, da tvoj odgovor ne more vplivati na oceno, ki sem jo dala malo prej. Prispevek je res dober, pa bodisi da je zapisan po resničnem dogodku ali pa je le plod tvoje razgibane domišljije. Tudi to je ustvarjalna sposobnost, ki je ne premore vsak!

Še prošnja. Ljubica, kadar se boš spet odpravljala na tak »popotovanje«, me povabi! Zaželela sem si zelenih Zvirč, pa Hudičevega mostu... Se ti ne zdi, da je to najbolj zgovorno potrdilo, da tvoj prispevek res zasluži našo današnjo nagrado?

Najlepša hvala za pozdrave in tople želje!

Pozdravi! MILENA

OKROGLE IN OGLATE

● Bohemstvu (lahkomiselnemu življenju umetnikov) je odklenko Angleški kritik Samuel Oborn je napisal v neki razpravi: »Pesnik si ne more več privoščiti luksuza da bi bil reven...«

● Uspešna je samo knjiga, ki vsebuje kaj novega. Pogled knjige – za pritožbo je napisal nemški kritik L. Wagner.

● Intelektualci so Straussu trn v peti. Zahodnonemški politik in minister v bonnski vladi, prosluli Joseph Strauss se pogosto spopada z intelektualci, ki mu pripisujejo diktatorska prizadevanja. Strauss je nedavno rekel v nekem govoru: »Intelektualec je človek, ki ume o politiki povedati mnogo več, kot v resnici ve.«

● Ze samo ime pove, kaj kdo more... Po vseh naravnih zakonih in teorijah naravoslovcem je bil samec antilope v živalskem vrtu angleškega mesta Devona premlad, da bi lahko postal oče, no, on ni priznal ne naravnih zakonov ne teorij naravoslovcem... Seer pa pravijo devonski prebivalci: »To je popolnoma razumljivo, saj je samcu ime: Casanova! Casanova je bil znan pustolovec, pisatelj, ljubimec, zapeljivec, ženskar.«

● Kaj glava? Noge, noge! Franz Beckenbauer, igralec prvotrednega zahodnonemškega nogometnega kluba »Bayern-München« je dosegel na nogometni borzi najvišji tečaj. Italijanski klub »AC Milano« je ponudil fantastično vsoto: milijon dolarjev, da bi pridobil tega igralca... Na skrajnem italijanskem jugu in na Siciliji pa je še vedno neznanska revščina in lakota!

● Koga je imel v mislih Hubert Humphrey? Humphrey je, ko se je potegoval za imenovanje predsedniškega kandidata demokratske stranke, vzkliknil v nekem govoru: »Naloga predsednika ZDA ni voditi bitke v tujih deželah. Kaj takega dela lahko vsak blaznež!«

● Skupno evropsko tržišče ne bo nič izgubilo... Pariški list »France dimanche« je takole komentiral najnovejšo ljubzensko dogodivščino znane Brigitte Bardot: »Ko predel Brigitte Bardot iz rok kakega Nemca v roke kakega Italijana, ostane konec koncev le v skupnem evropskem tržišču.«

● Nič ni absolutno. Studentje so popisali stene pariške univerze Sorbone z raznimi parolami (gesli). Ena teh se glasi: »Prepovedano je prepovedovati. Vendar pa se svoboda začena s prepovedjo: ne vklepaj svobode svojega bližnjega!«

● V znamenju koeksistence... Po »Glasu Podrinja« posnemamo V osnovni šoli Lipolist, ki spada v občino Sabac, dela več kot 21 prosvetnih delavcev in vendar je uprizaritev nekega gledališkega dela v kulturno prosvetnem društvu našadural vaški duhoven. Tako je v tej vasi prišlo do »inteligentne« liturgije s dramaturgijo

● Banditi pozdravljajo turiste... Graziano Messina, 33-letni sardinjski bandit, je v mestu Cagliari na tiskovni konferenci izjavil, naj se ga turisti ne bližijo. Novinarjem je dejal zelo vljudno: »Zagotavljam vam, da nisem izpirjenec. Če se moram maščevati, prav do bro vem, komu se moram maščevati in kdo je hudo prizadel moje družino. Turistom sporočam: Do brodošli na Sardinijo!«

PIŠE:
ANA
KUCELJ

JANEZOVA ČETA
PIŠE:
J. RAVNIK

40. Ko so se dobro razgledali, so opazili, da ima Nace poraščeno brado in dolge brke, prav tako pa tudi njegova tovariša, ki ju niso poznali. Pogovarjali so se tiho. Nace je dejal, da so vsi trije zelo lačni. Bratci so vedeli, da je domača hramba popolnoma prazna. Nekaj dni prej je župan na občini dejal materi, da bo dobila živilske nakaznice takrat, ko se bo Nace prijavil. Tako je družina pojedla pridelek prejšnjega leta in večkrat so bili otroci lačni kot siti. Le Voglarica jim je dala košaro krompirja in behar fižola ter pest makaronov.

41. Slave se je najprej znašel. Kot podlasca se je zmuznil v bajto, vzel z ognjišča v veži lončen piskrček, nato se je priplaval v hlev do Sivke. Nežno jo je božal in ji prigovarjal, naj da malo mleka za Naceta. Krava se je nemirno prestopala, ko so nevede roke vleklo za njene male sescle, a mleko je vendarle teklo, čeprav počasi. Slave je le po teži piskrčka presodil, da je nekaj namolzel. Hitel je, zato se je na pragu spotaknil in padel, toda lonček se ni prevrnil. Grešno je prisopihal na grič in se opravičeval, da nima drugega, kar bi lahko ponudil lačnim tovarišem.

42. Partizani so bili veseli velike pozornosti in takoj so popili vsak nekaj požirkov toplega in lepo dišečega mleka. Janez je dejal, da bi se podnevi morda dalo dobiti kaj za zob, zato naj tovariši potrpijo še en dan. Nace je dejal, da bodo naslednji večer spet prišli, ker pač ne gre drugače. Povedal je tudi, da so v gozdovih ostali najbolj vzdržljivi. Njihova enota se je razbila, toda ko bo konec ofenzive, se bodo spet sešli. Naročil je še, naj bratje zaenkrat ne povedo o njegovem obisku nikomur razen Gelci. Poslovili so se in tiho odšli vsaka skupina v svojo stran.

DOBRO JE, ČE VESTE

V ...amu je 80 odstotkov obdelanih površin posejanih z rižem. Največ riža pridelajo v delti Rdeče reke in v nižavah ob morski obali. Pridelatek 5.700.000 ton riža na leto zadostuje za prehrano vsega prebivalstva v Severnem Vietnamu. Vietnamci porabijo približno po 300 kg riža po prebivalcu na leto. Kljub vojni si Vietnamci na moč prizadevajo, da bi povečali pridelek na letnih 7.000.000 ton.

Avtomobilsko cesto, ki so ji vzdeli pesniško ime: Cvetna avtomobilska cesta, grade na relaciji Genova-francoska meja in bo zgrajena 1969. leta. Samo polovica te ceste bo odkrita in na naravnih tleh. Druga polovica sestoji iz 64 predorov in več ko 900 mostov. V skorajšnji prihodnosti boja cesta del velike čezvropske avtomobilske ceste, ki bo držala od Londona čez Pariz, Genovo in Rim do Palermo.

Največ rib konservirajo Zahodna Nemčija, Portugalska, Norveška, Francija in Italija in sicer največ v oiju, dalje s sušenjem in soljenjem. Nasoljene sianike pripravljajo npr. v velikih količinah v ZSSR, na Islandiji in na Poljskem, nasoljeno polenovko pa na Portugalskem, v Španiji, Franciji na Norveškem in na Faröerskih otokih.

Nekdaj so uporabljali za pet celin tele simbole (znamenja): za Evropo konja, za Azijo kamele, za Afriko leva, za Ameriko papigo, za Avstralijo pa kenguruja. Oceane je simboliziral kit.

Med vsemi arabskimi deželami na črpa Kuvajt največ nafte — približno 110.000.000 ton na leto. Po Kuvajtu prideta na vrsto Saudska Arabija in Irak.

Delež sedmih evropskih socialističnih dežel, članic SEV, v svetovni industrijski proizvodnji je znašal 1950. leta 20, 1965. leta pa že 38 odstotkov.

Mihailo Marić: ZA KULISAMI EMIGRACIJE

KDO JE ROKO KALEB?

Ko je Nenad Petrović odgovoril, da obsodbe ni imel v rokah in da je ni niti videl, je imel generalni tajnik JDS že pripravljen odgovor:

»Če res ne morete priti do obsodbe, gospod Petrović, potem nam dovolite, da jo priskrbimo mi. Imamo svojega advokata v Beogradu. Samo napišite, kateri sodnik vas je obsodil in približno kdaj se je to zgodilo, pa bomo dobili kopijo obsodbe. Pripravljeni smo vam pomagati, v takšnih primerih pa imamo tudi politične interese.«

Petrović se je zamislil in počasi je spoznal, da gre za zvijačo. Vendar je bil v kaši. Zato mi je pisal, naj pridem v Nemčijo, obenem pa je sporočil

Kalebu, da bo kopijo obsodbe skušal dobiti s posredovanjem sorodnika (mislil je mene).

Novi član JDS

Dopisovanje na liniji München—Münster se je nadaljevalo in naposled je Roko Kaleb predlagal nekaj, kar je Petrović moral sprejeti: organizacija je zahtevala od svojega novega člana, naj se aktivira. »Pozanimajte se, ali je še kaj mladih ljudi, ki so pred kratkim prišli iz Jugoslavije in ki bi bili pripravljeni stopiti v našo organizacijo tako kot vi.«

V enoti Nenada Petrovića je bil samo en novinec: železniški kurjač Miloš Gvozden iz Nove-

ga Sada, ki pa je v zaupnih pogovorih s Petrovićem zmerjal emigrante in sebe. Toda Petrović se ga je vendarle lotil, zakaj Kalebu je hotel pokazati, kako »pošten in prizadeven« da je. Obenem je upal, da generalnemu tajniku JDS ne bo več toliko za kopijo tiste obsodbe.

Miloš Gvozden, ki se je tudi vrnil domov, mi je o tem pozneje pripovedoval v Novem Sadu: »Nenad mi je prinesel nekakšno prijavnico za JDS, vendar se nisem hotel včlaniti, ker sem bil emigracije in emigrantov sit. Rekel mi je, da bo zame plačal članarino, češ da naju bodo potem le pustili pri miru. Tako sem pristal...«

Tako je novinec Petrović pridobil še enega člana in razveselil Roka Kaleba. Vendar ta ni odnehal. Petrovića je hotel še enkrat preizkusiti.

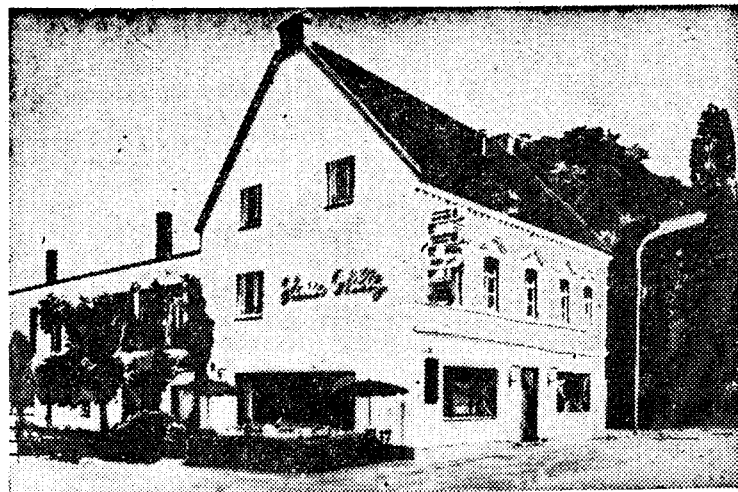
Vabilo na kongres

Sredi marca 1966 je Petrović dobil tri Kalebova pisma iz Münchna. Povabljen je bil na kongres JDS, in sicer kot delegat. Ni mu bilo jasno, koga naj bi predstavljajal.

JDS je povabil Petrovića tudi zato, ker se je bal, da kongres propade zaradi majhnega števila delegatov. Veliko delegatov daje vtis, da je tudi članov veliko: »Za vsakim delegatom stoja množica članov«. Od delegatov je JDS dobil tudi denar. Vsak delegat si je moral sam plačati prevoz in hotel v Opladnu pri Kölnu. To je bila sleparija, saj je JDS že dobil denar

Roko Kaleb (levo) na kongresu JDS v Opladnu

Hotel »Ohlig« v Opladnu, kjer je med kongresom prebival Petrović

za kongres od svojih pokroviteljev.

Tako je Kaleb naredil veliko uslugo Petroviću: lahko je spoznal emigrante, njihovo organizacijo in njihov kongres, na katerem pa je predstavljal samega sebe.

Sestanek v Kölnu

Vsega tega nisem vedel do 8. aprila 1966, ko sva se s Petrovićem dobila v Kölnu. Po kratkem klepetu me je Petrović presenetil z novico, da je drugega dne kongres JDS in da je na njem delegat. Potem mi je dal nekaj dokumentov iz Zirnendorflagerja, nekaj listin iz M.S.O. in nekaj skic. Potem sva kupila fotoaparata in nekaj filmov (tudi barvnih, kar se je pozneje izkazalo kot zelo pomembno): delegat ina pač več ugleda s fotoaparatom.

Petrović mi je dejal, da se je sicer že vsega naveličal in da je že nameraval z menoj v Jugoslavijo, vendar pa ga je kongres JDS začel zabavati.

Srečanje s Kalebom

Vse je bilo videti zelo lepo, toda Petrović je bil še zmerom v škripcih zaradi laži, češ da je bil obsojen v Beogradu. Zmenila sva se, da uredim zadevo, ko se vrnem v Beograd.

Petrović je odšel v hotel v Opladnu, kjer je bil tudi Roko Kaleb. Kmalu sta se sestala. Kaleb se je vedel kot Petrovićev starejši brat: »Jaz sem generalni tajnik naše zveze in glavni urednik 'Hrvatske zore'. Ha, ha, ha, dobrodošli! Vi ste torej gospod Petrović iz Münchna? Lepo, lepo.«

Nemški agent

Roko Kaleb je premeten emigrantski agent, prodana duša. Izhaja iz trgovske družine iz Tijesnega pri Šibeniku, kot gimnazijec se je navdušil nad fašizmom, naučil se je nemščine in italijanščine, da je lahko »v izvirniku bral Hitlerja in Mussolinija«. Študiral je v Beogradu in se kmalu zbližal z jugoslovanskim fašistom Dimitrijem Mitom Ljotićem. Kot aktiven »Zoraš« je sodeloval v fizičnih napadih na napredno mladino pred drugo svetovno vojno. Delal je takšne izpade, da ga je nekajkrat aretirala celo kraljevska policija.

Med vojno je bil nemški agent. Delal je za nemško obveščevalno službo na relaciji Beograd—Šibenik. Potem je bil v Beogradu, nosil je »prostovoljsko uniformo« in postal je funkcionalni organizacije »Beli orel«, ki je delala pod varstvom okupatorja.

(Nadaljevanje prihodnjici)

Večer, kakršnih je malo v zadnjih dneh oktobra. Nad glavo jasno nebo, zvezde mežikajo, se prižigajo nove, pod njimi plava mesec in osvetljuje spečo zemljo.

Korak mi je težak, nekam otočen. Misli so skoraj turobne. Z neko čudno tesnobo se pnem proti vrhu in pri ograji obstanem. Pred menoj velika železna vrata. Skozi rešetke gledam na pokopališče. Sveče brlijo in širi se vonj po krizantemah.

Zdi se mi, da za hrbtom čutim korake. Nagloma se ozrem. Nikogar ni v moji bližini.

V mislih me spreleti. — Dolgost življenja našega je kratka...

Pritisnem na kljuko. Tečaji zaškripajo. Skušam jih pripreti prav na rahlo. Ne uspe

ga, ki ga imenujemo ČLOVEK...

Prijatelj, ki smo ga zagrebli, je bil brezdomec od rojstva do smrti. V mladosti je prebolel nekaj hudih bolezni, ki so mu skrivale kosti in mišice. Kot težak invalid se je pomikal skozi življenje iz kraja v kraj, delal nenasitno na pol zastoj, za hrano in ležišče v hlevu. V listju ali senu na mrzlem kozolcu. Med vojno se je često srečaval s partizani, prenašal pošto, bil celo ranjen in si na tak način petnajst let po vojni priboril čisto majcen penzionček. In še predno je umrl, je tako rad ponavljal:

— Tovarishi, ne pokopljite me v tisto ilovico, zažgite me je grešno truplo!

Grešno? Prijatelj, ti pač nisi ničesar zagrešil. Zagrešila

ko je vse to čudno in nerazumljivo. Vendar v žepu poiščem vžgalice in prižgem svečo. Potem rečem:

— Jutri bo dan mrtvih. Takrat ne hodim rad na pokopališče. Zato sem nočjo prišel prižgati svečo...

— Očetu, materi, ženi, morda sinu? ... je prihajalo iz neznančevih ust.

— Prijatelju Boštjanu — tamle v kotu leži...

— Potem grem z vami, se ponudi in stopi nekaj korakov. Brž se okrene, da si v soju sveče ogleda moj obraz, nato pa reče:

— Saj vas poznam! Jaz sem Groharjev Jože. Se me spominjate?

Odleže mi. Groharjevega Joža dobro poznam. Ali že pred leti sem bil slišal, da je odpotoval v tujino.

mati pred petimi leti. Oče je med vojno partizanal, se nalezle revne in tako naprej. Mati je bila zaprta, jaz pa skrit pri dobrih ljudeh. No, pa tudi vojna ni vsega kriva. Zgarala sta se in konec. Zidali smo hišo, jaz sem študiral in morala sta pošteno zategniti pas. Poglejte, tukaj leži. Rekel sem: Oče, mati — nobenega razkošja vama ne bom delal. Imela bosta skromen domek, kakor sta bila skromna od rojstva do smrti. Besedo držim. Betonski oklep in pri vzglavju pohorski granit in v njem marmornata ploščica z osnovnimi podatki: rojstvo, smrt. Pravijo, da bomo po smrti enaki. Da, pod rušo res. Kaj pa na vrhu? Tale spomenik na levi stane najmanj dva milijona. Oni, na desni, mogoče tri. Pa Boštjanov? In onile tamle? Se pravi, da se gremo tudi na pokopališču revne in bogate.

Kadiva vsak svojo cigareto in nekaj časa molčiva. Potem vprašam.

— Kje pa si zdaj ti, Joža?

— V Avstriji. Ze tri leta. Na ljubljanski fakulteti sem končal črno metalurgijo. Res je, tudi štipendijo sem dobil. Ko pa sem zahteval delovno mesto, ki bi meni ustrezalo in kjer bi lahko resnično ustvarjal, mi ga niso dali. Stari se ne premaknejo. Vem, da v podjetju študirajo tudi petdesetletniki, abrahamovci. Do penzije bodo ravno doštudirali. Če bodo? Bodo vrtili podjetju milijone, ki so jih napravili? Ne bodo! No, oni že vedo, kaj delajo. Poslušajte: Moj obratovodja je bil komunist. Ima imenitno službo z imenitno plačo, doma ima imenitno delavnico, ki mu donša tretjo in četrto plačo, žena v službi, doma imata dekle, mlado dekle, njuni otroci vsako nedeljo k maši, k obhajilu, k birni... Rad imam to dolino, domovine ne bom pozabil. In vendar sem moral iti na tuje.

Spet premolkneva. Gledava stotine plamenčkov, ki počasi ugašajo, vdihujeva vonj čudovitih krizantem najrazličnejših barv. Nato skoraj hkrati izgovoriva.

— Pozno je že, greva.

Segla sva si v roko in šla spet vsak svojo pot. —dk—

OB SPOMINU NA MRTVE

mi. Spet zaškripajo z mrzlim kovinskim glasom. Toda strah me ni. Med vojno se mi je pripetilo. Takrat sem bil dezerter iz nemške vojske. Bežal sem, blodil po tuji zemlji, dokler se nisem na noč znašel na neznanem pokopališču. Zavlekel sem se med dve grobnici in prav trdo zaspal. Še spečega me je našel grobar, Francoz s prešernim srcem. Sprijateljila sva se in nekaj dni sem mu pomagal zagrebati mrtlice, ki jih med vojno na mestnem pokopališču ni bilo malo.

Tokrat pa sem prišel na obisk k prijatelju, ki smo ga pred leti pokopali tu nekje. Bil je siromak, vendar pošteni in od nog do glave. Založen sem bil tisti dan. Tako malo nas je bilo, ki smo ga pospremili na zadnji poti. Mogoče nas je bilo dvajset. Ne spominjam se natančno. Nekdo se je ojunčil in spregovoril nekaj besed. Nekaj se jih še spominjam:

... Pa bo umrl gospod, go ljuf do smrti, zvonili bodo vli zvonovi, sto vencev dehtenih nageljnov bo zasulo krsto, naše pokopališče bo prepolno v črno odetih... In vendar te spuščamo v to ilovico kot posmrtni ostanek tistega svete-

je tvoja grenka usoda, ki te je tako neusmiljeno krotovičila, zagrešili so tisti, ki so te bolnega izkoriščali za težaška dela.

Da, prav zato me je prignalo ta večer na pokopališče. Zato, da prijatelju prižgem svečo in za hip postojim ob grobu, tihomili, ki je komaj vidna tam za grmovjem.

Na stotine plamenčkov plapolja v tih večer. Tam na sredini visi velik Kristus in na betonskem podstavku gori debela sveča. Stopam med grobovi, iščem zadnji dom mojega prijatelja. V nekaj letih se je vse spremenilo. Vrstijo se veličastni spomeniki, odti v jesensko cvetje. Kakor da potomci tekmujejo v bogati bahavosti oživiti spomin na one, ki so si spodaj tako čudovito enaki.

Kaj pa se tam v kotu premika? Boštjan, da nisi vstal od mrtvih? Privijem se k zidu mrtličke veže. Pomikam se ob zidu, dosežem vogal in boljšim v jasen večer. Senca je izginila. Ze hočem premakniti korak, ko za hrbtom zaslišim mehak glas.

— Dober večer. Tudi vi tukaj?

Okrenem se. Pred menoj stoji možki tridesetih let. Ka-

— Seveda te poznam. Joža, ti si! Sem mu segel v roko, nato pa sva počasi stopala med grobovi, dokler se nisva ustavila v kotu, kjer so brlele tri sveče. Še svojo sem postavil na zemljo, za hip premolknil, nato pa rečem Joži:

— Tri sveče so gorele in zdaj je moja četrta. Trije prijatelji in jaz sem četrti...

— Mogoče sta samo dva: vi in jaz.

— Ti si jih prižgal?

— Mhm. Tudi jaz sem ga poznal. Na pogreb sicer nisem prišel, pač pa se ga prav rad spominjam. Oče mi je pred smrtjo zaupal, da je Boštjan med vojno materi rešil življenje. Pa ne samo to, bil je pošteni in dober človek, ga je življenje tako neusmiljeno teplo.

— Ti imaš oba tukaj, ne?

Ne odgovori mi takoj. Kakor da nekaj razmišlja. Oba stojiva in najin pogled je uprt v skoraj pozabljenom gomilo. Nato me prime za roko in me rahlo povleče.

— Pojdiva.

Ko sva napravila precej korakov med lepo urejenimi grobovi, ko sva tolikokrat pogledala levo in desno, je začel.

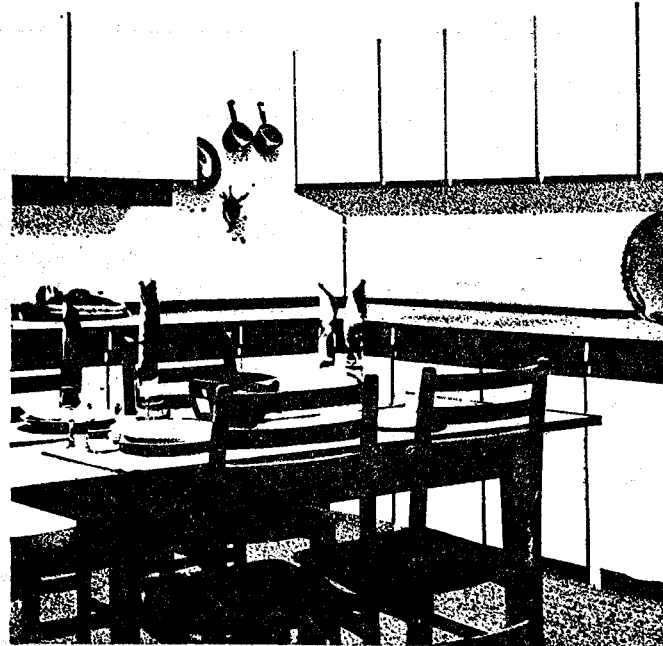
— Tako je. Oba imam tukaj. Očeta in mater. Oče je izdihnil pred enajstimi leti in

BORCEM,

ki dobe stanovanja nudimo vso opremo na KREDIT do

1.000.000 SD

brez porokov in pologa

SLOVENIJALES